

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. WYŻSZEGO GIMNAZYUM

W TARNOPOLU

==== ZA ROK SZKOLNY 1908. ====

1. Zamek w Brzeżanach. Napisał **Dr. M. Maciszewski**.
2. Część administracyjna Zakładu głównego.
3. Część administracyjna Filii.

TARNOPOL.
NAKŁADEM FUNDUSZU SZKOLNEGO.

Z drukarni L. Wierzbickiego w Tarnopolu.
1908.

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. WYŻSZEGO GIMNAZYUM

W TARNOPOLU

==== ZA ROK SZKOLNY 1908. ====

1. Zamek w Brzeżanach. Napisał **Dr. M. Maciszewski.**
2. Część administracyjna Zakładu głównego.
3. Część administracyjna Filii.

TARNOPOL.
NAKŁADEM FUNDUSZU SZKOLNEGO.

Z drukarni L. Wierzbickiego w Tarnopolu.

1908.

103743 II

1908

Biblioteka Jagiellońska

1002681948

Zamek w Brzeżanach.

Pan Brzeżan w ślicznej mieszka okol'cy,
Zamek objęła rzeka w dwa ramiona.
Nad bramą klasztor, w murach zakonnicy,
Dalej kaplica blachą powleczonea.
W komnatach żadnej nie ujrzyysz różnicy
Od złotych komnat, gdzie mieszkała Bona;
Pan Brzeżan lubi żyć w królewskim dworze,
Co ma król polski i szlachcic mieć może.

J. Stowacki — Jan Bielecki.

W najgłębszem miejscu jaru utworzonego przez Złotą Lipę, na którego zachodnim, połogim brzegu rozsiadły się Brzeżany, wznoszą się poważne, od starości poczerniałe i omszone mury obszernego zamku, niegdyś gniazda możnego, w wielkim stylu rycerskiego, a w działach XV. do XVIII. wieku Rzptej polskiej bardzo zasłużonego rodu Sieniawskich z Granowa. Silna warownia, która wiele razy powstrzymała zagony tatarskie, a bardziej jeszcze bogactwo i skarby sztuki nagromadzone w pałacu i kaplicy, słynęły szeroko w Rzptej, opisywano je i opowiadano o nich wiele także za granicami Polski¹⁾, a nawet utarło się przekonanie, że „co ma król polski, Sieniawski mieć może“. Mówiono i pisano wiele o pokojach złotych, zwierciadlanych, wiedeńskich, ozdobionych dywanami i szpalerami tureckimi, zdobytymi pod Wiedniem w namiotach baszów tureckich, o sufitach malowanych rzekomo ręką włoskich artystów, które przedstawiały najświetniejsze zwycięstwa Rzptej odniesione przez dziedziców zamku, o wspaniałych grobowcach, kryjących szczątki Sieniawskich w metalowych sarkofagach artystycznej roboty, lub aksamitem obitych trumnach z mnóstwem srebrnych gwoździ i tablic, o marmurowych przez znakomitych rzeźbiarzy, wykonanych pomnikach nie ustępujących pod względem artystycznym i bo-

¹⁾ Cellarius Descriptio Poloniae. Amstelodami 1569 str. 332. Liske Cudzoziemcy w Polsce str. 162. Podróż Werduma z r. 1672. Chodźko w Pologne historique Paris 1835 - 1842 t. III. 84. i in. Milewski. K. Pamiątki historyczne krajowe. Warszawa 1848 str. 114—119.

gactwa ornamentyki królewskim pomnikom na Wawelu.

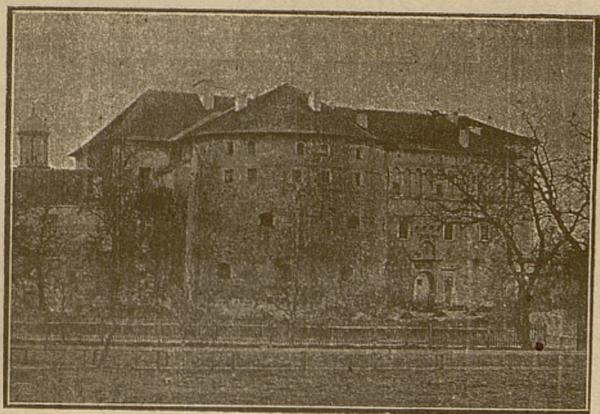
Z biegiem czasu zmieniło się wiele... Ze świetności pałacu pozostały tylko nikłe ślady, zaledwie o drobnej części pokoiów zachowała się dokładniejsza wiadomość i to z czasu, kiedy zamek od wielu już lat nie był zamieszkanym, naruszono nawet groby i tylko pomniki uratowano od zupełnego zniszczenia¹⁾, a nawet w samych Brzeżanach zatarła się niemal zupełnie świadomość, że te silne ciosowe mury z basztami były tylko jądrem silnej warowni, która przez dwa stulecia pełne nieustających bojów i trwogi zasłaniała miasto i okolicę od napadów nieprzyjacielskich, że wspaniałość rezydencji wielkopańskiej była rzeczą podrzędną — główną zaś obronność. To też kiedy po złamaniu potęgi tureckiej i zawarciu pokoju karłowickiego (1699) cofnęła się granica Rzeczy na powrót na daleki wschód, gdy odzyskano główną warownię Podola: Kamieniec, a pokonany Tatar przestał pustoszyć podolskie i ruskie niwy, sioła i miasta, ustały czasy trwogi, dziedzice Sieniawskich opuścili zamek²⁾ zbudowany w miejscu niezdrowym, malarycznym, pozostawiając w nim jedynie załogę wojskową.

Teraz opuszczony i zaniedbany pomnik dawnych wieków, pozbawiony okopów, rawelinów³⁾, bastyonów i rowów, zanurzył się nieco w ziemię, ciosowe ściany przybrały barwę ciemną, podobną do wyschniętej ziemi, jak twarz starca pochylonego wiekiem i znękanego pracą, skłaniającego się do grobu i zdaje się marzyć o dawnych czasach, czasach chwały i niedoli, a może i ubolewać, że dzisiaj nie ma ludzi tej miary, jakiej byli ci, co go wzniesli i zamieszkiwali...

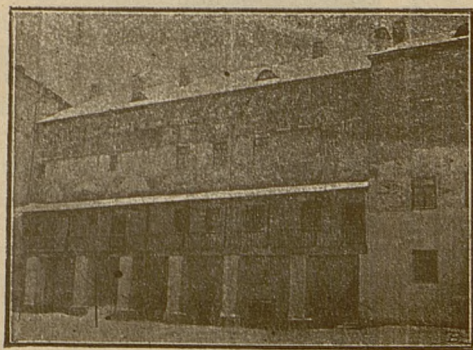
¹⁾ Bardzo już zniszczone pomniki odrestaurował prof. Politechniki lwowskiej Marconi z polecenia ś. p. Stanisława hr. Potockiego w latach 1878 do 1881.

²⁾ Od śmierci ostatniego Sieniawskiego 1726 mieszkali tylko w pięciobocznej baszcie ks. Komuniści. List ostatniego prepozyta ks. Zdanowicza do Starosty w Złoczowie w rejestraturze Starostwa w Brzeżanach w Konwolucie: Aufhebungs-Akten d. Schlossfarrei.

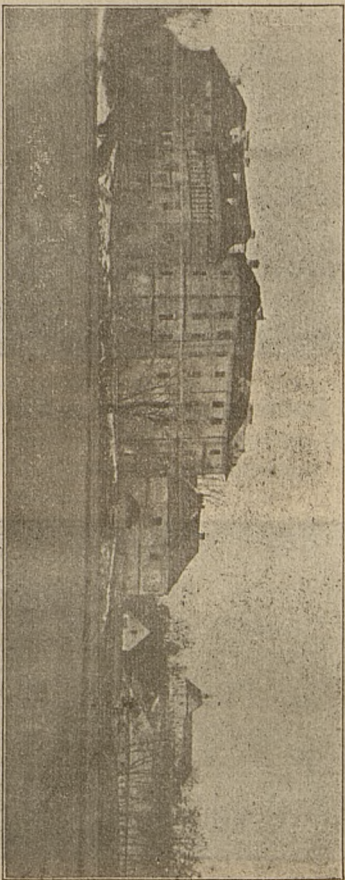
³⁾ Rawelinem zwano zewnętrzny bastyon broniący zwozzonego mostu i bramy. Najdawniejsze były okrągłe, jak w Krakowie »Rondel« przed bramą Floryańską, później jak bastiony.

Pałac pierwotny z XVI w.

Widok zamku od dziedzińca.

Pałac dobudowany na szerokim murze w XVII w.

Twierdza, jej uzbrojenie i załoga.

Brzeżany otaczał obronny wał z głębokim rowem i parkanem, czyli palisadą w ten sposób, że cała warownia tworzyła trapez. Najdłuższa i niemal prosta linia wału miejskiego od strony zachodniej zaczynała się bastyonem na południowy wschód od kościoła parafialnego, blisko dzisiejszego cmentarza i drogi do Raju, a kończyła się redutą przy klasztorze OO. Bernardynów, z której niedawno jeszcze były ślady, ciągnęła się zatem prawie krawędzią jaru. Za zachodnią połączką kamienic stojących w rynku były tylko dwie równoległe ulice. W środku wału był większy bastyon, na południe od niego, w przedłużeniu ulicy, którą się jedzie do Raju, był mniejszy bastyon z bramą, przez północny, również mniejszy przepływał potok. Za wałem, po obu stronach potoka ciągnęły się domy Miasteczka. Boki nierównoległe trapezu były nieco wygięte na zewnątrz. Północny miał także trzy bastiony. W najbliższym klasztoru OO. Bernardynów była brama „Lwowska“, w miejscu, gdzie się łączy droga przez groblę z gościńcem do Lwowa; środkowy mniejszy i zachodni wysuwały się na łąki, koło ostatniego zaś był kanał, którym odprowadzano wodę z miasta. Bok południowy miał tylko jeden bastyon, w którym była brama „Adamowska“ na drodze prowadzącej do Podhajec. W pobliżu bramy była kapliczka dotychczas stojąca, dalej zaś były domy przedmieścia „Adamówka“. Te oba boki trapezu dochodziły do rzeki oblewającej obwałowanie zamku, które tworzyło mniejszy, równoległy bok trapezu ¹⁾.

Zamek stanowił dla siebie całość. Nie była to cytadela, zwingburg mający na celu utrzymanie mieszczan w posłuszeństwie, ale ochrona w razie, jeżeliby się miasta nie dało obronić. Środkiem warowni zamkowej był gmach zbudowany bardzo silnie z ciosu w kształcie dosyć regularnego pięcioboku. Na całym lesie dębowych pilotów wbitych w grzeską ziemię spoczyły bardzo grube mury piwniczne, zamknięte skle-

¹⁾ Opis opiera się na mapie kapitana Pircha z r. 1755. Oryginał posiada Rządca Fr. Próchnicki, kopię Magistrat brzeżański.

pieniami podpartemi licznymi kamiennymi słupami. Nad piwnicami ciągnęły się szeregi również sklepionych pokoi i dużych sal w poziomie, które służyły prawdopodobnie na składy i schronisko dla okolicznych włościan i mieszczan w czasach „trwogi“, a dopiero nad nimi były sale i pokoje mieszkalne. Od strony miasta, między basztą pięcioboczną a kaplicą był tylko wysoki i bardzo gruby mur z boczną, bramą. Pierwotne mieszkanie znajdowało się w skrzydle zachodniem, obok kaplicy, południowem i północnem. Skrzydło wschodnie tworzył mur 16 m. gruby. Na tym murze zbudowano w XVII. w. pokoje, zwane „nowymi“, opisane w Inwentarzu z r. 1762¹⁾. Był to pałac trzechpiętrowy z dużemi oknami. Zamek był kryty gontem²⁾. Narożniki pięcioboku wychodziły w baszty ze strzelnicami, z których północno-wschodnia i południowa były okrągłe, zachodnia zaś pięcioboczna. Zapewniano mię, że były o piętro wyższe, niż są teraz i że zniżono je już w XIX. wieku, ale żadnych na to dowodów nie odszukałem.

Oprócz pięknego obramowania okien i bramy wjazdowej z tablicą pouczającą, że zamek zbudował Mikołaj Sieniawski w r. 1554 nie było na zewnątrz tej budowy żadnych ozdób. Właściwy pałac trzechpiętrowy miał na piętrach po ośm okien z widokiem na lesiste wzgórze: Zwierzyniec. Z powodu trzęsawiska otaczającego gród z tej strony, było to miejsce od nieprzyjaciela nie mającego dział najbezpieczniejsze, dla tego tu nie było wałów, ani murów.³⁾ Tylko naziom (parter) o bardzo grubych murach przypominał, że ten dom nie jest zwykłą kamienicą, lecz twierdzą. Inne pawilony były niższe: jedno i dwupiętrowe.

Ozdobniejszym był zamek od dziedzińca. Werdum, który widział dużo wspaniałych zamków w Belgii, Francji i Niemczech w ten sposób opisuje zamek brzeżański⁴⁾ w r. 1674: „Zamek jest obszernie zbudowany w czworobok z płyt kamiennych na trzy pię-

¹⁾ Rps. Bibl. Ossol. Nr. 2104. Dok I.

²⁾ Inwentarz klucza brzeżańsk. z r. 1667 pg. 19. (Archiwum w Raju). Kupiono do zamku 10.000 gontów za 33 zł.

³⁾ Szerokość trzęsawiska wynosi około 800 m. Armaty jeszcze w XVIII w. niosły tylko na 700 kroków, zatem 500 m. Relacya transakcyi Związku wojska koronnego Wyd. Raczyński E. Poznań 1841.

⁴⁾ Liske. Cudzoziemcy w Polsce Lwów 1876 str. 161—184.

tra. Na każdym piętrze ma mnóstwo pięknych pokoi, na trzecim zaś naokół od dziedzińca galerya ażurowa ze zgrabnymi kolumnami z szarych kamieni bardzo dobrze wykonana. Pan Chorąży kor. ¹⁾ kazał tu jeszcze codziennie coraz więcej w tym zamku robić i naprawiać. W jednym z rogów pałacu zamkowego przedstawia piękny widok kaplica zamkowa. W niej znajdują się bardzo wspaniałe grobowce z marmuru ze statuami w naturalnej wielkości. W niej leżą pochowani sześciu czy siedmiu z jego przodków, którzy aż do ojca jego wszyscy byli ewangelikami ²⁾ i dla tego właściwie, kiedy kaplicę dla papieskiego nabożeństwa poświęcono nie byli tu powinni zostać, gdyby papież nie był udzielił osobnego indultu. Cała ta budowla, zwłaszcza zaś zewnętrzne mury zamku są bardzo mocne i grube, ale z wielu i wielkimi oknami. Zamek wraz z obszernym przedsiönkiem otacza szeroka fosa i wały z ziemi kształtu podłużnego czworoboka, według dzisiejszej mody założone“.

Główną obroną zamku, co się często spotyka na Podolu ³⁾, była przyroda: rzeka i trzęsawiska. Złota Lipa oblewała go ze wszystkich stron. Na północ i na południe od Brzeżan zamknięto jar groblami i utworzono dwa stawy: Łapszyński ⁴⁾ i Adamowski; od wschodu między zamkiem a górą Zwierzyńcem płynęło główne ramię Złotej Lipy, które w czasie niebezpieczeństwa wzmacniano wodą ze stawu Łapszyńskiego. Z tej strony nie było murów, ani okopów. Od zachodu oddzielał twierdzę zamkową od miasta szeroki i głęboki kanał, zasilany wodą z Lipy i Rajówki. Ten kanał rozdzielał się naprzeciw pięciobocznej baszty na dwa ramiona: szersze oddzielało rawelin od miasta, oblewając jego stopy, węższe dzieliło się naprzeciw bocznej bramy (teraz wjazdowej) znowu na dwie odnogi, z których jedna płynęła do stawu Adamowskie-

¹⁾ Mikołaj Hieronim S. od r. 1682 hetm. pol. kor.

²⁾ To jest powszechne, ale mylne twierdzenie. Tylko jeden członek rodziny był arianinem a i ten nawrócił się przed śmiercią. Kapelania zamkowa była już w XVI w., a w 1626 przemieniła ją Katarzyna S. na prepozyturę.

³⁾ Taksamo główną obroną zamku w Zalóczach były stawy i moczary. Podobnie w Olesku.

⁴⁾ W XVII w. zbudowano groblę bliżej miasta, która teraz jest; dawną groblę widać po spuszczeniu stawu. Pirch nazywa tę nową część »Nowym stawem brzeżańskim«.

go, druga otaczała mury zamkowe od południa. Do tego kanału uchodził w pobliżu południowej baszty mniejszy kanał, odprowadzający wody z piwnic zamkowych¹⁾. Na południe od zamku był osobny piętrowy dom, zbudowany w XVII wieku: zbrojownia, jak wówczas nazywano cekhaus, obok niej obszerne stajnie, a dalej murowana prochownia²⁾. Za wałami bastionu ku Adamówce ciągnęło się nieprzebyte bagno.

Oprócz rowów i trzęsawisk broniły zamku „masywnie“ murowane bastiony, otwarte ku zamkowi. Było ich cztery: północny, zachodni, południowo-zachodni i południowo-wschodni. Wzmacniało je siedm baterii. Wraz z rawelinem nadawały te bastiony twierdzy kształt gwiazdy o pięciu promieniach, jednak bez promieni po stronie wschodniej.

Czy tak samo wyglądała ta twierdza od początku t. j. od r. 1540 niepodobna dociec, niema bowiem z tych czasów ani rycin, ani dokładnego opisu. Prawdopodobnie były tylko wały, skoro był przygródek, ale opisaną wyżej warownię zbudował dopiero Mikołaj S. krajczy i podczaszy kor. między r. 1619 a 1626³⁾. W dziale majątkowym braci Hieronima kasztelana kamienieckiego i Jana sędziego halickiego z r. 1570⁴⁾ powiedziano o zamku ogólnie: „co się tyczy zamku, ten ich Mście wspólnie budować, naprawiać wedle potrzeby społecznie mają i używać gmachów tak w zamku jako i na przygródku“. Prawdopodobnie przerabiano fortecę częściej, stósownie do postępu sztuki wojennej, co wskazują nazwy „nowe baterie“, zapisane na mapie kapitana Pircha. Obronność twierdzy uwydatni się lepiej, skoro sobie wyobrazimy napad nieprzyjaciela, oczywiście nie mającego dział, albo tylko broń niosącą pociski na małą przestrzeń⁵⁾ Nieprzyjaciel musiał najpród zdobyć miasto, co prawda dosyć słabo obwa-

¹⁾ Lib. inscript. z. r. 1751 p. 108 i 109. Była powódź przez 6. dni. Burmistrze brzeżańscy rewidowali 13. maja piwnice zamkowe i znaleźli tam wodę na pół łokcia.

²⁾ Zeughaus i arsenał; dzisiaj Starostwo. Gdzie była dawna zbrojownia nie mogę zbadać.

³⁾ Niesiecki Herbarz t. VIII. i inne źródła.

⁴⁾ AGZ. (Akta grodzkie ziemskie) hal. t. II. str. 341—346.

⁵⁾ Przestrzeń ze Zwierzyńca do Zamku nie wynosi w linii prostej nad 700 m; nieprzyjaciel mający działa lepsze mógł zamek z tej góry zbombardować.

rowane, a stosownie do ilości mieszkańców podówczas¹⁾ dosyć rozległe. Bronić miasta byli obowiązani mieszcza-
nie²⁾, a w czasie „trwogi“ ściągali się tam także mie-
szkańcy pobliskich włości i miasteczek i brali udział w ob-
ronie. Rozumie się, że także załoga zamkowa i poczty
„pańskie“ musiały być czynne. Gdy się wieść rozeszła o
zbliżaniu się nieprzyjaciela, przenosili mieszcza-
nie swe ruchomości do zamku³⁾. Po upadku miasta
chroniła się ludność w zamku. Nieprzyjaciel musiałby
zdobyć najprzód rawelin, rzucić most na kanale w
miejscu zwiedzionego przejść pod ogniem baterji
drugi kanał i postawić most, aby dostać się do
bramy zamkowej, którą znowu zdobywać pod
ogniem z murów i baszt. Wobec tej obronności
nie wziął nieprzyjaciel tej twierdzy nigdy szturmem i
dostała się raz w ręce kozaków przy pomocy zdrady⁴⁾,
drugi raz poddała się Szwedom bez oporu⁵⁾, zape-
wne z powodu, że mieli oblężnicze kolubryny i przez
zamarznięte trzęsawiska od wschodu mogli łatwo zająć
z tej strony bezbronny zamek.

Jakkolwiek co roku spisywano inwentarz zamku
i cekhausu, to prawdopodobnie zachował się tylko jeden,
który posiada Biblioteka im. Ossolińskich we Lwowie⁶⁾,
a to z powodu, że uważano go za akt wymagający
tajemnicy, mianowicie pod względem ilości broni
i amunicyi i odsyłano zawsze właścicielowi zamku tam,
gdzie chwilowo przebywał. W wymienionym inwentarzu
z r. 1762 zapisano 30 armat spiżowych różnego kalibru
na lawetach, przeważnie dwu i półtrzecia funtowych,
podobnie 27 armat żelaznych różnego kalibru i 21

¹⁾ N. p. w r. 1695 było domów wraz z przedmieściami
413, rodzin chrześcijańskich 339, żydowskich 75, nadto bezzen-
nych 4 chrześcijan i 42 żydów, więc około 2000 mieszkańców.
Inwentarz klucza brzeżańskiego w Archiw w Raju.

²⁾ Każdy mieszczanin dorosły musiał mieć strzelbę, funt
prochu, trzy funty ołowiu i stawać na »okazowanie« t. zn. kon-
trolę, która się co kwartał odbywała. Tamże »Powinności mia-
sta B.«

³⁾ Wspominają o tem często zapiski ksiąg burmistrzow-
skich: Lib. inscript.

⁴⁾ Werdum l. c.

⁵⁾ W. 1655 w grudniu.

⁶⁾ Nr. 2104. Tutaj Dok. I. W każdym Inwentarzu klucza
brzeż. jest na końcu uwaga, że osobno spisany Inwentarz zamku
i cekhausu odesłano panu i przez kogo.

armat gołych t. zn. bez armatury, 108 hakownic¹⁾ 9 rur od organków²⁾ i 43 osobnych zamków. Ręcznej broni: strzelb, karabinów, janczarek i pistoletów dragońskich było około 1000 sztuk, nadto 1748 grotów do kopij, 187 bagnetów i 197 pałaszów. Niektóre strzelby były z tyłu nabijane. Stosowna do tej ilości broni palnej była w prochowni ilość prochu a w składach i na dziedzińcu ilość kul i ołowiu. Inwentarz wymienia kartaczów nabitych i nienabitych 1250, granatów 6819, między nimi zaś 1750 szklanych, bomb 16 i rozmaitych kul armatnich 8358. W prochowni znajdowało się w r. 1762 beczek prochu 53, wagi 292 kamieni³⁾, zatem około 5000 kg. i 233 funtów ołowiu. Niektóre działa miały herby Sieniawskich, Denhoffów i panów, którzy je Sieniawskim ofiarowali, n. p. Kurfürsta, inne miały napisy n. p. Mitem me natura fecit, sed ignis ferocem⁴⁾, były i z napisami tureckimi, zapewne zdobyczne.

Ilu ludzi liczyła załoga zamkowa? Pewnych zapisów i rachunków nie napotkałem nigdzie. Naturalnie bywało rozmaicie; w czasach spokojnych mniej, w wojennych więcej. Są tylko liczne wskazówki. W zimie 1763 r. i na początku roku 1764 szerzyła się między załogą zaraza. Dnia 19. lutego 1763 chowano żołnierza Andrzeja Paleńskiego i przy spuszczeniu trumny do grobu dał oddział złożony z 15 ludzi trzy salwy, tak samo na pogrzebie żołnierza Sebastjana Kulikowskiego, grzebanego 17. stycznia 1764 i na pogrzebie Krzysztofa Hayna 18. maja 1764. W tym samym dniu zakończył życie porucznik Węglowski i nad jego grobem oddało 45 ludzi po trzy salwy⁵⁾. W pogrzebie hetmana w. kor. kasztelana krak. Adama, ostatniego Sieniawskiego brało udział 29. lipca 1727 kilka tysięcy⁶⁾ wojska różnej broni,

1) Hakownica lub arkebuza była strzelbą wielkiego kalibru, której lufę przy strzelaniu opierano na widłach wbitych w ziemię.

2) Organki były strzelbą złożoną z 5 do 7 rur, które po kolei szybko zapalano. Jestto początek późniejszych mitraljez i dzisiejszych karabinów maszynowych.

3) Kamień ważył 60 funtów cłowych.

4) Przyroda zrobiła mię łagodną lecz ogień straszną.

5) Inwentarz zamku brzeź. Dok. I.

6) Tamże. W Inwentarzu klucza brzeżańskiego z r. 1667 (Archiwum hr. Potockich w Raju) znajdują się rachunki ze strawnego dla dragonii, jednak bez podania ilości ludzi. W r. 1682 wypłacono

były tam jednak wojska koronne i poczty możnych panów. Gdy w czasie bezkrólewia po śmierci Augusta III. obawiał się ks. August Czartoryski, ówczesny właściciel Brzeżan, że konfederaci zebrani pod Stanisławem uderzą na Brzeżany, zatoczono na wały i nabitó 39 armat i wydano ze zbrojowni 130 sztuk ręcznej strzelby. Ponieważ każde działo wymagało kilku wyćwiczonych ludzi, a musiała być także kawaleria dla służby wywiadowczej, w zapiskach zaś spotykamy często wymienionych dragonów, przeto załoga musiała liczyć przynajmniej 200 ludzi. Na czele załogi stał zwykle porucznik, niekiedy nawet kapitan. Twierdza zamkowa była zatem dobrze zaopatrzoną w broń, amunicję i ludzi.

II.

PAŁAC.

Wspomniałem już, że pałac zamkowy nie miał na zewnątrz żadnych ozdób prócz kamiennego obramowania bramy i okien. Nad główną bramą wjazdową od południowej strony znajduje się i teraz tablica z trudnym do odczytania napisem łacińskim: „Jaśnie Wielmożny Pan Mikołaj z Sieniawy, generał wojewoda ziem ruskich, hetman polny, halicki, kołomyjski i t. d. starosta zbudował ten zamek z ciosowego kamienia własnym nakładem i kosztem na cześć wszechmocnego Boga i dla obrony wiernych chrześcian r. 1554“¹⁾ Wszedłszy w obszerny pięcioboczny dziedziniec widzimy także tylko potężne, omszałe, ciosowe mury. Jedyną ozdobą było i tutaj piękne obramowanie kamienne okien, a na wysokości najwyższego piętra krużganek,

»raytarom« tygodniowo 126 zł.; jest to dosyć znaczna kwota według ówczesnej wartości pieniędzy, można bowiem było za nią kupić dom w mieście.

¹⁾ Magnificens dominvs Nicolavs a Seniavia palatinvs terrarvm Rvsiae generalis, exercitvum et militvm campestris, tvm haliciensis, colomiensis etc. capitanevs edificavit arcem praesentem de lapidibvs symptv et impensis svjs propriis in honorem Deo omnipotenti et ad defensionem fidelivm christianorvm. Anno D. MDLIV.

wspierający się na filarach z szarego kamienia podobnie jak krużganki na zamku królewskim na Wawelu. Według Werduma krużganek ten obiegał cały gmach¹⁾, nad nim zaś były rzeźbione herby i trofea Sieniawskich, wykonane w połowie XVII wieku. Dzisiaj po dwuwiekowym zaniedbaniu tych murów niepodobna odtworzyć sobie dawnego stanu.

Ile było pokoi w całym gmachu nie da się teraz obliczyć, niektóre bowiem części przekształcono w XIX w., podobnie jak to się stało i w innych dotąd zachowanych zamkach, dla celów przemysłowych, lub praktycznych, nie mogłem zaś dostać nigdzie planu tego budynku, bo prawdopodobnie nawet nie istnieje. Od roku 1727²⁾, czyli od śmierci Adama Mikołaja S. hetmana w. kor., kasztelana krak., ostatniego z rodziny Sieniawskich, który rzadko przebywał w Brzeżanach, głównie zaś mieszkał w niższym zamku we Lwowie, gdzie też 10. lutego 1726 życie zakończył, nikt w brzeżańskim zamku stale nie mieszkał, prócz ks. Komunistów, którzy po spaleniu się probostwa zamkowego przenieśli się do baszty pięciobocznej i tutaj do 3. listopada 1786 mieszkali. Podług mapy Pircha w r. 1755 były w południowym pawilonie pokoje ks. Adama Czartoryskiego, we wschodnim „pokoje złote“ księżnej Augustowej, w północno-zachodnim „rezydencya“ ks. Augusta Aleksandra, ojca ks. Adama, w południowo-zachodnim „pokoje gościnne“, wreszcie na „szerokim murze“ do baszty południowej „pokoje nowe“. Ale te „nowe pokoje“ stawał na sto lat przed sporządzeniem mapy przez Pircha Mikołaj Hieronim S. hetman pol. kor. i przyozdabiał „pondniebiami“, przedstawiającymi wojnę chocimską³⁾, pokoje zaś wiedeńskie z su-

¹⁾ Liske: Cudzoziemcy w Polsce l. c.

²⁾ Według zeznania ks. Zdanowicza, ostatniego prepozyta kaplicy zamkowej, mieszkali w zamku, a raczej tylko w baszcie ks. Komuniści, gdy się ich probostwo spaliło. Zresztą zamek od r. 1727 był nie zamieszkanym. Aufhebungs-Akten d. Schlosskirche w Starostwie w Brzeżanach. Podczas pogrzebu Adama Mikołaja S. wdowa i córka mieszały na Zamostowym folwarku a zamek odstąpiono licznym gościom. Józ. Dunin Karwiński: Relacya pogrzebu. Kłósy z r. 1880 N. 804 i 805.

³⁾ W Rachunku arendy brzeżańskiej z r. 1667 (Inwentarz klucza brz. w Arch. w Raju) czytamy: »10. Augusti Malarzowi lwowskiemu ad rationem roboty podniebia w pokoju pańskim przed kabinetem... 30 zł.«. W 1762 obok gabinetu był pokój wiedeński drugi i garderoba.

fitami wyobrażającymi sceny z odsieczy Wiednia, wykonane z polecenia jego syna Adama Mikołaja, zapewne niedługo po tym czynie bohaterskim. Inwentarz z r. 1762 opisuje tylko te „nowe pokoje“, ale w owym czasie musiały być i inne, starsze urządzone, skoro zapisano, że 48 portretów królewskich przeniesiono do „złotych pokoi“.

Pokoje opisanych w inwentarzu z r. 1762 było na dwóch piętrach 14. Najbliżej starego cekhauzu, na szerokim murze była wielka sala z sufitem przedstawiającym bitwę pod Żurawnem (1676). Sala obita czerwonym brokatem¹⁾ mieściła w sobie kilka obrazów rodzajowych i portret hetmana Stefana Czarnieckiego. Do tej sali przytykał pierwszy pokój „wiedeński“ z sufitem malowanym na płótnie, wyobrażającym scenę z odsieczy Wiednia. Szpalery były z czerwonego brokatu na tle złotem; wisiały w nim, w dziwnym połączeniu, portrety królowej Jadwigi, cara Piotra W. i obraz św. Michała. W trzecim pokoju, zwanym także wiedeńskim z sufitem w ramach „pstro pozłacanych stolarskiej roboty“ były szpalery z zielonego brokatu na białym tle, stosowne do nich „panty“²⁾ i portyery. Wisiały w tym pokoju portrety Mikołaja Hieronima S. hetmana pol. kor., zmarłego w Lubomli na Spiżu w powrocie z wyprawy wiedeńskiej, fundatora klasztoru OO. Bernardynów i jego żony Cecylii Radziwiłłówny. Obok był gabinet, mniejszy pokój³⁾ o jednym oknie, z sufitem przedstawiającym „różne osoby“, zapewne jakąś alegorię. Były w nim szpalery z zielonego brokatu przetykanego złotem, stosowne wstęgi i obrazy rodzajowe. Dalej była garderoba, a za nią duża sala, w której przed r. 1762 wisiały portrety królów, potem zaś tylko duży portret króla Augusta III.

¹⁾ Brokat jest ciężką jedwabną materią przetykaną złotem lub srebrem. Te materye są zapisane w Inwentarzu klucza brzeż. z r. 1682 (Arch. w Raju) jako sukna ferhatowe t. j. zajęte, a w księgach burmistrzowskich (Lib. inser.) z r. 1681 dnia 17. maja, pisano, że Ormianin Mikołaj wyjechał i długo nie wracał, obawiano się zatem że popadł w niewolę i dlatego oddali burmistrzowie wymienione materye, znalezione w jego sklepie na zamek „do przechowania, póki się kto nie zgłosi“.

²⁾ Wstęgi.

³⁾ Widać to z ilości brytów brokatowych szpalerów. W sali było ich 30, w pierwszym pokoju wiedeńskim 34, w drugim 23, w gabinecie 9.

W tej sali były stoły marmurowe na nogach drewnianych, rzeźbionych, i chińskich, malowanych (lakowanych?).¹⁾ Za tą salą był mały przedpokój z obiciem malowanym na płótnie, za nim zaś rozpoczynał się drugi rząd pokoi. W pierwszym z nich było obicie perskie, przetykane złotem i srebrem. Wisiały w nim portrety Potockiego, wojewody kijowskiego, Hieronima Sieniawskiego, króla Zygmunta Augusta i jakiś obraz widokowy, lub miedzioryt. Sąsiedni pokój miał szpalery z zielonego brokatu na białym tle i czerwone portyery. Wisiały w nim obrazy religijne przywiezione z Włoch: św. Jana Chrzciciela, Pana Jezusa wypędzającego przekupniów ze świątyni i św. Piotra, zapierającego się, że jest uczniem Chrystusa. Trzeci pokój z zielonym brokatowym obiciem był ozdobiony portretem ks. Radziwiłłowej i obrazem: „Charitas“. W ostatnim, zatem siódmym pokoju „dolnym“ stały tylko dwie zwykłe szafy i drewniane łóżko. Ozdobą pokoju był portret Chodkiewicza.

W pierwszym pokoju „górnym“ t. zn. nad opisanymi wyżej pokojami, był sufit drewniany pięknie rzeźbiony i złożony; przedstawiał planety w postaciach głów ludzkich, a ze środka zwieszała się misterna „piramida“ t. j. świecznik, lub jak później nazywano, pająk. Prócz kilku portretów rodzinnych były tu miedzioryty, jak zapisano „delieacaye różnych bitew“ z XVIII. w. Obok tego pokoju była: „biblioteka“ z rzeźbionym sufitem. Byłoby niezmiernie interesującą rzeczą zajrzeć do szaf i przeczytać tytuły ksiąg, niestety jednak spisujący inwentarz o księgach nie wspominają. Donoszą nam jedynie, że były w bibliotece skrzynie ze starymi papierami „konkluzye“ czyli panegyryki ozdobne, obrazy, genealogie, globusy, i mapy. Pokój za biblioteką miał sufit malowany, podzielony na jedenaście pól, przedstawiających sceny z wojny chocimskiej (1621). Wisiały w nim portrety Sieniawskich, Potockich, króla Augusta III., różnych współczesnych osób o głośnych nazwiskach, między nimi Mazepy, i ryciny bitew Karola XII. króla szwedzkiego. W czwartym „górnym“ pokoju złożony sufit był złożony z portretów.

¹⁾ Posadzka „dzikowskiej roboty“ była jeszcze nie osadzona.

Innych, dawniejszych pokoi, „rezydencyi ks. Izabeli Czartoryskiej“, nie opisuje Aleksander Dankiewicz w inwentarzu z r. 1762, chociaż niepodobna przypuścić, żeby już były opuszczone. Może miały inny inwentarz, który się nie przechował, może urządzone według mody spóczesnej miały swego marszałka i nie oddawano ich komendantowi zamku panu Szymanowskiemu¹⁾. Około r. 1762 nie mieli ks. Augustowie Czartoryscy stałej rezydencyi. Sprawy polityczne i administracya rozległych dóbr, rozrzuconych na całym obszarze Polski, a także wrodzona ruchliwość księżnej powodowały częste przenoszenie się całego dworu i z tego powodu mieli księstwo w każdym kluczu swych dóbr urządzone rezydencye. Zamiatowanie księżnej Izabeli Czartoryskiej do zbierania pamiątek narodowych powstało dopiero po trzecim rozbiorze Polski, gdy założyła Świątynię Sybili w Puławach (1798).

Jakkolwiek inwentarz pochodzi z drugiej połowy XVIII. wieku, to jednak opis pokoi wraz z wyliczeniem stołów marmurowych i innych sprzętów pozwala nam wyobrazić sobie, jak wyglądało to wielkopańskie mieszkanie w XVII. stuleciu, nie się bowiem przez wiek XVIII. nie zmieniło. Były więc sufity malowane na płótnie w ozdobnych drewnianych ramach, przedstawiające boje, w których panowie zamku wybitny udział brali, były inne podniebia (sufity) rzeźbione i złożone z głowami alegorycznymi lub mitologicznymi, ściany pokrywały ciężkie jedwabne, przetykane srebrem i złotem materye, nie zakryte zaś niemi miejsca nad drzwiami i kominkami zasłaniały portrety rodzinne, królewskie, krewnych, przyjaciół i sławnych ludzi, ale tylko takich, co swą sławę zdobyli orężem. Znaczną część stanowiły obrazy religijne, przeważnie włoskich artystów, przywiezione z podróży naukowej, bo każdy Sieniawski kończył studia za granicą i zwiedzał zachodnią Europę. Pierwotnie posadzki, jak we wszystkich zamkach i klasztorach, były kamienne, które nakrywano puszystymi dywanami, nie tyle dla ozdoby, ile dla ciepła, później parkietowe drewniane. Marmurowe stoły z bogato rzeźbionymi nogami i krzesła stylowe tworzyły całość bardzo poważną, świadczącą o

¹⁾ Inwentarz spisano z powodu oddawania komendy zamkowej.

zamożności, wykształceniu, smaku estetycznym i surowem pojmowaniu życia ówczesnych magnatów, o tem, że myśli ich obracały się stale około dobra ojczyzny. Niezawodnie malowidła przypominające zwycięstwa odniesione przez członków rodziny świadczą także o poczuciu godności i dumie, ale zarazem pobudzały młode pokolenie do chęci sprostania przodkom. Czy te sufity były arcydziełami sztuki malarskiej, jak to głosi tradycja? Mamy dowód¹⁾, że je tworzyli lwowscy malarze, a supraport umieszczony nad drzwiami wchodowymi do klasztoru OO. Bernardynów w Brzeżanach albo był częścią sufitu przedstawiającego bitwę ober-tyńską w sali zamkowej, albo wykonał go tensam malarz, który tamten obraz malował²⁾. Czy i w XVI. w. był zamek taksamo przyozdobiony i urządzony? Zdaje się, że było wszystko o wiele skromniej i nie tak wygodnie. Szyby w oknach oprawione w ołów nie chroniły od zimna i przeciągów, dla tego na zachowanych portretach widzimy Sieniawskich w czerwonych czapczkach takich samych, jakie noszą dzisiaj, tylko czarne, polscy żydzi. Od zimna chroniły ciało długie po kostki żupany, szkarłatne lub złote, lite pasy i bogate delie podbite futrem. Szare ściany pokrywały kosztowne szpalery, kamienne posadzki kobierce, sufity zaś były bogato rzeźbione i złocone i stąd nazwa złotych pokoi. Wiek XVI. lubował się w rzeźbie; ówcześni ludzie pragnęli uwiecznić swe postacie w marmurze i w całej Polsce mamy z tego czasu wiele bardzo pięknych pomników. W Brzeżanach zachowało się to zamiłowanie przez wiek XVII, może tylko z powodu bólu matki po stracie trzech synów i męża; w XVIII. wieku zastąpiła tę szlachetną ambycję przesadna pompa pogrzebowa i drukowane panegiryki.

Oprócz tych bogato ozdobionych „pańskich“ pokoi było w zamku brzeżańskim mnóstwo izb i pokoi zupełnie skromnie urządzonych dla licznych dworzan i „fraucymeru“, dla załogi, gości a wreszcie izb „żeby miał lud ubogi gdzie się chronić w czasie trwogi“, jak powiada stary napis na pomniku Jana Sieniawskiego.

¹⁾ Wyżej str. 14. uwaga ³⁾.

²⁾ Przed dwoma laty usunęli O. Bernardyni ten obraz na strych i zastąpili go nowym, bo tamten jak mi objaśniono, był stary i rzekomo po „dyletancku“ malowany.

III.

Kaplica zamkowa.

Zwracając się twarzą w obszernym dziedzińcu zamkowym ku południowi, to jest ku głównemu korpusowi zamku, mamy po prawej ręce kościół, oddalony zachodnią ścianą zaledwie o kilka metrów od grubego fortecznego muru i dawnej bocznej, dziś głównej bramy. Nad ten mur, zasłaniający zamek od strony południowo-zachodniej, a więc od strony miasta, wyglądają tylko blaszane szczyty dachu¹⁾ i kopuły. Frontem zwraca się kościół w stronę północno-zachodnią, tak, że wielki ołtarz jest obrócony ku południowemu wschodowi. Fronton i cała budowa z tej strony nosi cechy stylu tokańskiego z epoki odrodzenia w szesnastym stuleciu. Cztery pilastry z jońskimi kapitelami podtrzymują bogato w czerwonym marmurze rzeźbiony architrav, na którym spoczywa tak samo ozdobiona facyata. Na facyacie, w trójkącie, jako symbolu Opatrzności, otoczonym promieniami, błyszczą złożone hebrajskie litery: Jehowa. Po obydwu stronach drzwi wchodowych z odpowiedniami stylowi oddrzwiami i supraportą, widzimy w cokole kwadratowe okratowane okna, oba wpuszczające światło do najbliższej drzwi i najciemniejszej części kościoła, mianowicie pod chór. Nad temi oknami stoją we framugach kamienne posągi świętych biskupów: Stanisława z Piotrowinem i Mikołaja z dziatwą, a wyżej między pilastrami mieszczą się trzy okna, skrajne prostokątne, środkowe zaś zakończone w górze łukiem. Te okna oświetlają chór. Boczne ściany westybulu i boczne kaplice zakończone kopułami i gloryetami, mają na zewnątrz jońskie pilastry. Odmienny styl, bo gotycki, w tej odmianie jaką często nazywają polskim gotykiem, przedstawiają ściany prezbiterium, zasłonięte zabudowaniami zamkowymi. Jest to niezawodnie wraz z nawą najdawniejsza, równocześnie z zamkiem zbudowana część kościoła, która dla siebie stanowiła całość.

Kaplica miała trzy dzwony: największy Wacław, sprawiony prawdopodobnie dopiero przez ks. Czarto-

¹⁾ W r. 1784 były kopuły kryte blachą, reszta zaś gontem.

ryską, bo poświęcał go ks. arcybiskup Wacław Sierakowski, mniejszy Maciej z napisem „In te Domine speravi“ i sygnaturkowy Tadeusz, poświęcony przez ks. biskupa Ciskowskiego, prepozyta brzeżańskiego.

Różnice stylu przedstawiają się widoczniej wewnątrz kościoła. Prezbiterium, w którym przed rokiem 1880 stały obok wielkiego ołtarza najstarsze pomniki, ma tak samo jak nawa sklepienie ostrołukowe i jest oświetlone oknami gotyckimi. Z czterech okien są dwa po obydwu stronach wielkiego ołtarza zwykłe wazkie ostrołukowe, z drugiej pary ku nawie wysuniętych okien jest wschodnie, a więc od strony dziedzińca, podwójne gotyckie z wazką rzeźbioną kamienną przedziałką, po drugiej stronie, więc zwrócone na mur forteczny, a zatem nie mogące wpuszczać tak wiele światła, zwykłe ostrołukowe okno zamurowano do połowy, pod niem bowiem stał wysoki pomnik założyciela zamku i jego syna.

Nowszą część kościoła, z pierwszej ćwierci XVII. w. stanowią dwie boczne kaplice w stylu odrodzenia, chociaż już z domieszką baroka w zewnętrznej ornamentyce kaplicy zachodniej, bo wschodnią przygotowaną na pomniki późniejszych pokoleń, nie była w środku wykończona i nie miała żadnych ozdób.

Kamienne odrzwia bocznych kaplic składają się z pilastrów czworobocznych z kapitelami barokowymi, podtrzymującymi łuk podzielony na siedm kwadratów, z których zwieszają się wypukłe rozety; nad odrzwiami unoszą się z pomiędzy ozdób dwaj aniołowie z palmami i trąbami w rękach, zwróceniem twarzami ku środkowej sztukaterii. Wewnętrzne ściany wschodniej kaplicy są prawie zupełnie zasłonięte dwoma pomnikami i ołtarzem, zato ozdoby kopuły są dobrze z góry oświetlone gloryetą, wpuszczającą światło do wnętrza. Sklepienie kopuły, podzielone bogato rzeźbionymi promieniami tworzącymi wspaniałe ramy, przedstawia ośm wypukło rzeźbionych obrazów świętych patronów i patronek familii Sieniawskich. Stiuki i wypukłorzeźby są odlewami gipsowymi. Ponad oknami gloryety znajduje się ośm herbów należących do rodzin spokrewnionych z Sieniawskimi. Gloryeta wznosi się nad licznymi gzymsami, a na jej suficie błyszczy na wypukłej tarczy złocena Leliwa, herb Sieniawskich, naokoło zaś rozrzu-

cone złożone głośki A. H. S. Po. (Adamus Hieronimus Sieniawski Pocillator).

Ornamentyka i malowidła nad łożą przedstawiają jeszcze późniejszą epokę. Tutaj już widoczna epoka saska w Polsce: natłok ozdób zastępuje dobry smak, psujący się barok przechodzi w rokoko.

Ze środka sufitu zwieszają się wzdłuż żeber sklepienia obficie rzeźbione festony liści, kwiatów i gron, spadając aż po gustowne dębowe balaski i posadzkę łoży, gdzie się schodzą z festonem, zdobiącym łuk, oddzielający sklepienie westybulu od sklepienia nawy. Te girlandy obejmują ośm obrazów świętych. Freski spłwiowały skutkiem wilgoci i zaniedbania, nie zostały jednak uszkodzone. Nie można ich wprawdzie porównywać z freskami celniejszych malarzy, jakie znajdujemy w Polsce w czasach Stan. Augusta, nie ma tu ani tej siły kolorytu, ani wykończenia, artysta zapewne nie należał do najcelniejszych malarzy — nie są jednak pozbawione wszelkiej wartości. Miejsca próżne, niewypełnione obrazami świętych, zajmują wazony z kwiatami. W tyle łoży nad oknami mieści się bogata gipsaturowa armatura na około połączonych herbów: Leliwy i Śreniawy. Jest to także oznaka epoki saskiej. Polska niewojownicza pod gnuśnymi od r. 1709 Sasami, lubiła przynajmniej szczyty pałaców zdobić godłami Marsa. Liczne surmy, bębny, kopie, działa, sztandary, proporce i rusznice, rdzewiejące lub butwiejące w arsenalach i składach, wystąpiły na facyaty wielkopańskich rezydencji, łudząc pozorem rycerskości swarliwe, ale niewojownicze pokolenie. Z tej też epoki pochodzą te ozdoby, czego dowodem jest połączony herb Sieniawskich i Lubomirskich. Ponieważ po prawej stronie jest umieszczony herb Sieniawskich, przeto należy wnosić, że ozdoby łoży wykonano z polecenia ostatniego potomka rodziny: Adama Mikołaja, hetmana wiel. kor., ożenionego z Elżbietą Lubomirską.

Przed zniesieniem probostwa zamkowego i zamknięciem kaplicy spisano ostatni raz jej inwentarz¹⁾, podług którego przedstawiam jej stan w dawnych czasach. Wielki ołtarz z obrazem św. Trójcy, umieszczonym teraz w wielkim ołtarzu cerkwi parafialnej, był

¹⁾ W registraturze starostwa w Brzeżanach p. t. Brzeżaner Schloss-Probstei Aufhebungsakten.

drewniany, w części pomalowany na zielono, w części złocony. Taki sam był ołtarz boczny po lewej stronie z obrazem św. Jana Nepomucena. W prawej kaplicy był trzeci, wspaniały ołtarz z czarnego marmuru w stylu jońskim. Z piedestałów przybranych t. z. brylantami wznoszą się dwie kolumny podpierające architrav z napisem: Ave Maria gratia plena Dominus tecum. Szczyt stanowi daszek atycki otwarty w górze. Tylne ściana w niższej części przedłuża się i tworzy gzymosowane podstawy pod figury aniołów, lub świętych¹⁾. Obrazy św. Trójcy i Matki Boskiej słynęły jako cudowne, dlatego były obwieszane różnymi wotami, złożonymi w ciągu wieków przez wszystkie stany. Były tam sznury pereł i pierścienie z drogimi kamieniami, okowy ze srebra, nogi, ręce, srebrne tablice z wizerunkiem mężczyzn i kobiet modlących się, z herbami, modlitwami i napisami, a było tego dużo: w kaplicy Matki Bożej 39, a w innych miejscach i skarbcu 132.

Po obu stronach wielkiego ołtarza stały pomniki: po lewej marmurowy pomnik podwójny Mikołaja i Hieronima Sieniawskich, po prawej dwa pomniki: Anny z Maciejowskich Sieniawskiej i Jana Sieniawskiego. Ostatni był pociągnięty czerwonym pokostem, tak że wydawało się, że jest z czerwonego marmuru²⁾. Ponieważ te pomniki bardzo ściśniały nawę, przeto przy restauracyi w r. 1878 przeniesiono je do lewej kaplicy.

Najdawniejszym jest pomnik Anny z Maciejowskich, pierwszej żony Hieronima, wojewody ruskiego, zmarłej w 1574 r. W niszy z czarnego alabastru wydobywanego w wielu miejscach koło Brzeżan, spoczywa tuż nad posadzką biały posąg kobiety odzianej w habit zakonne, spięty pod szyją. Z szyi ubranej koronką, tak samo jak obcisłe rękawy habita, spuszcza ją się na piersi

¹⁾ Obraz Matki Boskiej malowany na płycie metalowej w stylu bizantyńskim znajduje się w cerkwi parafialnej w bocznym ołtarzu. Przywieziono go z Rzymu. Probostwo gr. kat. przechowuje breve papieskie z indulgencjami przywiązane do tego obrazu. Na dolnej części jest napis polski: „Obraz cudowny Matki Boskiej z kaplicy zamkowej w Brzeżanach“.

²⁾ Aufhebungsakten podają, że marmurowy.

dwa sznury koralu z krzyżem: różaniec. Spoczywająca matrona podparła lewą dłonią głowę, owiniętą upiętym welonem, prawą przytrzymuje zamkniętą książkę. Nad kolosem jest przedstawiona w płaskorzeźbie postać dziecięcia, niby uśpionego aniołka. Szczyt pomnika stanowi biała tarcza bez herbu, podtrzymana przez dwie ślimakowato rozchodzące się ozdoby, które urozmaicają liście ostrokrzewu tak samo jak zewnętrzne ściany niszy.

Z napisu pozostała tylko część środkowa, jednakże na podstawie pozostałych wyrazów odtworzono całość. Viator mirare: Anna a Maczieiowice vxor d. Hieronimi Sieniawski Camen. Castell. Haliciens. Colomien. Capitan. Filia D. Nicolai Maczieiowski Palatini Lublinen. post matrimonivm Anno D. 1573 die 2. Marcy inivm obiit Brzezanis a. Do. 1574 die 18 Junii.¹⁾

Napis umieszczony obok rzeźby, przedstawiającej dziecko, brzmi: Georgivs filivs Magnifici Domini Hieronimi Sieniawski Castellani Camecensis, Haliciensis, Colomiensis Capitanei ex eadem Domina Anna a Maczieiow, natvs A. D. 1574 die 18 Jvnii... hora obiit pver eodem anno et mense 23 hora 18.²⁾

Drugim niewiele później, a może nawet przez tego samego mistrza wykonanym pomnikiem, jest grobowiec Jana Sieniawskiego, sędziego ziemskiego halickiego.

Napis w języku polskim, przechowany przez Fr. Siarczyńskiego³⁾ brzmi:

¹⁾ Przechodniu podziwiał: Anna Maciejowska, małżonka p. Hieronima Sieniawskiego, kasztelana kamienieckiego, starosty halickiego i kołomyjskiego, córka p. Mikołaja Maciejowskiego wojewody lubelskiego, wszedłszy w śluby małżeńskie r. p. 1573 dnia 3. marca umarła w Brzeżanach r. p. 1574 d. 18. czerwca.)

²⁾ Jerzy syn W. p. Hieronima Sieniawskiego, kasztelana kamienieckiego, starosty halickiego i kołomyjskiego, zrodzony z tejże pani Anny Maciejowskiej r. p. 1574 d. 18. czerwca o... godzinie, zmarł tegoż roku i miesiąca d. 23. o godzinie 18.)

³⁾ Napisy w starym zamku Sieniawskich w Brzeżanach. Rps. Biblioteki Ossol. we Lwowie Nr. 1062.

On to zacny Jan z Sieniawy
Z przodków swych mąż znacznej sławy,
Którego sprawy cnotliwe,
Choć sam zszedł, wiecznie są żywe.
Co ojciec ręką waleczną
Czynił, to Jan swą stateczną
Minerwą, baczeniem snażnem
Dowcipem na wsze uważnem
Pokazał, znaki są tego
Mury zamku brzeżańskiego
Wystawione tak ozdobnem
Budowaniem dziś osobnem.
Baczeniem wszystko sprawował
W czem przodków swych naśladował.
Służąc nieśmiertelnej sławie
Jako mąż rycerski prawie,
Sumptu nam nic nie żałując,
Obronę ważną fundując,
Aby się miał lud ubogi
Uciekać gdzie w czasie trwogi,
Która często na te kraje
Przechodząc, czuć się im daje,
Za którą pewną obronę
Otrzymał wiecznej chwały koronę.

Ten pomnik, podobnie jak poprzednio opisany, jest wykuty z czarnego, a posąg rycerza z białego alabastru. Ze stosownie wzniesionego postumentu podnoszą się dwie kolumny w niższej połowie żłobione o przyczółkach i kapitelach białych. Te kolumny podtrzymują zdobny architrav, na którym wyryto napis Anno Domini 1584. Ze sklepienia zwisa pięć wypukłych białych rozet. U szczytu pomnika rozchodzące się od środka ślimakowate ozdoby podtrzymują białą tarczę bez herbu, nad którą unosi się pióropusz. Zewnętrzne końce ściany tylnej i ozdób koło tarczy zdobią liście ostrokrzewu. Kolos przedstawia rycerza z długą brodą, spadającą na piersi. Spoczywa po trudach wojennych spałszy głowę na szyszaku, ale nie odpasał ciężkiego miecza, na którego głowicę opada mu lewa ręka, nie wypuścił z prawej ręki buławy, a na pancerz zarzucił ciężki złoty łańcuch.

Kto był twórcą tych pomników nie można wiedzieć, gdyż nigdzie niema ani podpisu, ani monogramu¹⁾.

¹⁾ Wł. Łoziński: Sztuka lwowska. Lwów 1901 str. 120 nast. przypisuje wszystkie trzy pomniki Henrykowi Horstowi, rzeźbiarzo-

Trzecim pomnikiem przeniesionym przy odnowieniu kościoła z presbiteryum do lewej bocznej kaplicy, jest podwójny pomnik Mikołaja Sieniawskiego, wojewody ruskiego i hetmana w. k., założyciela Brzeżan i jego syna Hieronima, kasztelana kamienieckiego, starosty halickiego i kołomyjskiego, wojewody ruskiego. Ten pomnik wykonano prawie w tym samym czasie, co i pomnik Jana, ale przynajmniej same kolosy wykute z czerwonego naddniestrzańskiego marmuru, są nieporównanie lepiej wypracowane, niezawodnie innego dłuta. Monogram rzeźbiarza, ukryty za kolosem Hieronima, składa się z oznak kunsztu t. j. kontomierzy, cerkla i linijki; po prawej stronie jest łaćnińska głoska *H*, obok niej wyżej *o* a niżej *z*, po lewej *H*. Pomnik wykonano z polecenia Jadwigi z Tarłów, czwartej żony Hieronima, o czem nas poucza napis w łaćnińskich dystychach przechowany na tablicy marmurowej:

Haec socero et dulci posuit monumenta marito
Tarlonum Hedvigis progenerata domo,
Virtute omnigena patrio quae claret in orbe,
Nec minus ingenii dexteritate sui.
O utinam similes illi praesentia plures
Saecula matronas hic et ubique ferant!
Publica res floreret ubi post fata mariti
Quaelibet amissas sic repararet opes. ¹⁾

Budowa pomnika w stylu odrodzenia, składa się z dwóch nisz, nad sobą umieszczonych. Sklepienie niszy niższej, stanowiące zarazem piedestał wyższej niszy, opiera się na czterech filarach z białymi podstawami i kapitelami w duchu stylu odrodzenia, filary niszy wyższej są jońskie. Na atyckim szczycie pomnika usiadło na spadziści daszku dwóch geniuszów, lub

wi lwowskiemu. Sądzę, że pomnik Anny wystawił Hieronim S. przed poślubieniem czwartej żony Jadwigi Tarłówny, zatem w r. 1575, pomnik Jana kazała wykonać jego córka, która po r. 1584 nie mieszkała w Brzeżanach. Wykonywałyby zatem te pomniki w trzech okresach trzech rzeźbiarzy.

¹⁾ Te pomniki postawiła teściowi i miłemu małżonkowi Jadwiga, zrodzona w domu Tarłów, zarówno potężna enotą, którą świeci w ojczyźnie jak i bystrością swego umysłu. Oby nasze wieki wydawały tutaj i wszędzie więcej jej podobnych matron! Kwitnęłaby Rzeczpospolita, gdyby każda po śmierci męża w ten sposób przywracała utracone dobra.

aniołków. Miejsce pomiędzy kolumnami wypełniają zdobne framugi, a z sufitów zwiesza się po ośm rozet. Obydwa kolosy przedstawiają spoczywających rycerzy. Na lewych rękach oparli głowy, w prawicach dzierżą piękne brązowe buławy¹⁾, znak ich hetmańskiej godności, hełmy złożyli u stóp, miecze przy boku, a pokładli się w zbrojach, bo:

„W żelazie chodzili od stopy do głowy
W żelazem ich konie okryciu
Na boje ich wiodły, turnieje lub łowy
A strój ten był równy ich życiu...
Bo życie to było i twarde i krwawe
A głośne jak bitew fanfary...“²⁾

Z tego życia ustęp przedstawiają płaskorzeźby umieszczone na białych płytach pod kolosami. Jest to powrót z wyprawy na Tatarów. Najprzód jadą konno trębacze, za nimi chorąży z rozwiniętym znakiem, dalej sam hetman z buławą w ręce, potem parami pancerni i husarze, a za każdą parą pieszo po dwóch skępowanych Tatarów.

Całe kolosy a szczególnie twarze są bardzo pięknie i starannie wykute; twarz Mikołaja przedstawia typową twarz starca o długiej gęstej rozdzielonej brodzie, twarz Hieronima bardzo do ojcowskiej podobna, z takim samym zarostem, ale młodsza, ojciec bowiem zmarł w 80, syn w 63. roku życia.

Tylko napis nad pomnikiem Mikołaja, podany w Monumenta Sarmatarum Starowolskiego (pag. 483) i Okolskiego Orbis Polonus (I, 73.) zachował się w całości:

D. O. M. S.

Sarcophago Nicolaus in hoc Sieniavius Heros
Magnanimus Martis natus ad arma cubat:
Quo palatino vigilante Russia felix
Hostibus a cunctis undique tuta fuit,
Nam rigidos persaepe Scythas Valachosque feroces
Victrici fudit perdomuitque manu:
Atque hinc supremus dux belli a Rege creatus
Augusto, tantum sedulo munus obit.

¹⁾ Te buławy zrobiono w r. 1878 w Paryżu, dawne bowiem zapewne złocone, skradziono przed wielu laty.

²⁾ A. Pajgert: »W zbrojowni«.

Haliciensis ad haec et Colomiensis, abundat
Ex undis coctoque sale Praeses erat.
Regibus ut nostris pergratus, ita ordine ab omni
Sarmatici Magno cultus honore soli.
Deinde senex longaevus obit, quatuorque reliquit
Persimiles Natos Marte togaque sibi:
Hoc vere felix illius in aetheris alta
Quod pietatis amans spiritus arce manet.

Decessit Lublini in Comitibus Regni aetatis 80 die
21. Febru. hora 2 noctis Anno Domini 1569. ¹⁾

Napis nad kolosem Hieronima uzupełniony po-
dług Okolskiego: Orbis polonus (II, str. 74.) jest taki:
Sieniavius tegitur post fatum Hieronimus ista
Mole, Palatinus Russica terra tuus:
Hoc interregni Respublica tota secundi
Tempore, prompte illi detulit officium,
Quod probat Armipotens Stephanus Rex quando Polona
Suscepit forti sceptrata regenda manu:
At prius Haliciae Praefectus Colomiaeque,
Hoc gessit magnum quae docuere virum:
Exemploque patris propellens finibus hostes,
Sarmatia laudem nominis inde tulit,
Vir gravis et prudens iustique assertor et aequi,
Omnibus humanum carus ob ingenium,
Quatuor uxores habuit, quarum ultima condi

¹⁾ Bogu Najlepszemu Największemu Najświętszemu.
W tym grobowcu leży Mikołaj Sieniawski, zrodzony do
oręża, wojowniczy bohater wielkiego umysłu. Gdy ten
wojewoda czuwał, szczęśliwa Ruś była zewsząd od wszy-
stkich nieprzyjaciół bezpieczną; bo bardzo często roz-
proszył i poskromił zwyciężką dłońią srogich Tatarów
i chobrą Wołoszę; za co też od króla Augusta miano-
wany wielkim hetmanem, ten urząd bardzo gorliwie spra-
wował. Przytem był starostą halickim i kołomyjskim a
nadto przełożonym nad warzelniami soli. Zarówno jak
był wielce miłym naszym królom, był w wielkiej czci
i zachowaniu u wszystkich stanów ziemi sarmackiej. Na-
koniec umarł w podeszłym wieku pozostawiwszy czterech
synów nader podobnych do siebie tak w boju jak w ra-
dzie. Dlatego jego prawdziwie szczęśliwy duch, jako ko-
chający pobożność, przebywa w wysokim nadpowietrznym
pałacu. Zmarł na sejmie w Lublinie w 80. r. życia dnia
21. lutego o drugiej godzinie w nocy r. p. 1569.

Illius hoc tumuli marmore membra iubet.
Ex qua natus est Adam, crescet nunc unicus haeres:
Det Deus in multos vivat ut ille dies.

Obdormuit Anno 1582 aetatis 63.¹⁾

W prawej kaplicy, oprócz ołtarza, znajdują się dwa pomniki. Pomnik Adama Hieronima, ozdobniejszy od dawniejszych, jest widzialny z nawy kościoła a oświetlony z góry oknami gloryety, z boku oknem północnym kaplicy, przez co sam posąg zostaje w półcieniu. Do tego przyczynia się także niemało środkowa kolumna, postawiona przy jakiejś dawniejszej restauracji w celu podparcia ciężkiej facyaty. Z dwóch marmurowych stępni wznoszą się trzy jońskie kolumny podtrzymujące sklepienie w kształcie baldachimu, z którego ku wnętrzu zwisają rozety. Za kolumnami ustawiono trumnę na podwyższeniu, opierającą się na trzech lewkach; na trumnie spoczywa rycerz w zbroi. Złożył głowę na wezglowiu ozdobionem kutasami, ale w głowach położył szyszak, u nóg żelazne rękawice. Prawą ręką podpira skroń, lewą opuścił na rękojeść miecza. W twarzy rycerza, przedstawiającej męszczyznę w sile wieku z krótko strzyżonym zarostem, maluje się spokój i łagodność. Twarz jest piękna, o tych samych rysach, jakie znachodzimy na pomnikach wszystkich Sieniawskich, a silnie występująca brodawka na prawym policzku bynajmniej jej nie szpeci.

Na szczycie sklepienia stanęły po bokach cztery postacie symboliczne; dwie w głębi: Nauka i Szczo-

¹⁾ Ruska ziemio! ten nagrobek kryje po śmierci twego wojewodę Hieronima Sieniawskiego: jemu niespodziewanie zleciła ten urząd cała Rzeczpospolita w czasie drugiego bezkrólewia, co potwierdził wojowniczy król Stefan, skoro silną dłonią ujął polskie berło. I pierwiej będąc starostą halickim i kołomyjskim zdziałał rzeczy, które okazały wielkiego człowieka: a za przykładem ojca odpędzając od granic nieprzyjaciół, podniósł chwałę imienia polskiego. Mąż poważny i roztropny, obrońca sprawiedliwości i godziwości, był wszystkim drogim dla dobrotliwego usposobienia. Miał cztery żony, z których ostatnia poleciła złożyć jego członki w tym marmurowym grobie. Z niej urodził się Adam, wzrastający teraz jedyny potomek: Daj Boże ażeby on żył długie lata! Zasnął roku 1582 wieku 63.

drobliwość, dwie na przodzie: Sztuka i Mądrość, między niemi dwa lwy podtrzymują tarczę z herbem Le-liwą. Z korony nad tarczą wyrasta pióropusz z tym samym herbem. Wyżej w głębi stoi na postumencie symboliczna figura przedstawiająca Siłę.

Pomnik jest wyrobiony z czarnego, kolos i ozdobny na facyacie z czerwonego marmuru.

Na tablicy czytamy:

Post res fortiter prudenter, feliciter pace belloque gestas
Deo Divisque Reipublicae Regibusque Polonis,
Religionem, Charitatem, Reverentiam praestitas,
Gloriam, opes, innocentiam florentissimae domui relictas

Adamo Hieronimo Sieniawski
Magno Regni Pocillatori

Catharina a Stemberg hoc amoris fideique monumentum,
Infelix Coniux Coniugi et aeterno suo dolori. Salutis
humanae

MDCXIX 5 Nonas Junii Aetatis suae XLIII. ¹⁾

Adam Hieronim ma jeszcze drugi napis grobowy na sarkofagu, który w swoim miejscu podamy, a Starowolski wymienia jeszcze trzeci na chorągwi, z którego jednak niema śladu.

Po lewej stronie grobowca podczaszego koronnego stoi piąty i ostatni pomnik trzech jego synów, wykonany także z polecenia Katarzyny z Sztemberku Kostczanki. Długi napis łaciński, dawniej metalowemi złożonemi czcionkami wypisany, chociaż z wielką trudnością, odczytano w zupełności i przywrócono.

Śliczny to napis, kreślący w krótkich, ale silnych wyrazach żywoty rycerzy, których pamięci pomnik jest poświęcony a przytem cichy żal i gorący patryotyzm matrony, bolejącej nad śmiercią męża i synów.

¹⁾ Za mężnie, roztropnie, szczęśliwie spełnione sprawy w pokoju i wojnie, względem Boga i zmarłych, Rzeczypospolitej i królów polskich, za okazaną cześć, miłość i uszanowanie, za zostawione najświetniejszemu domowi sławę, bogaetwa, niewinność: Adamowi Hieronimowi Sieniawskiemu wielkiemu podczaszemu koronnemu, zbudowała ten pomnik miłości i wiary Katarzyna z Sztemberku, nieszczęśliwa małżonka małżonkowi i wiecznej swojej boleści. Zgaśł roku zbawienia ludzkiego 1619 3. czerwca lieząc wieku lat 43.

Wysoka, ale lekka budowa pomnika, wyprowadzona z czarnego krajowego marmuru, nosi cechę stylu odrodzenia i opiera się na dwóch słupach z jońskimi kapitelami i na dwóch pilastrach przybranych tak zwanymi brylantami.

U stopni tworzących piedestał budowy, spoczywa na trumnach dwóch rycerzy, odzianych w zbroję. Głowami wspartemi na poduszkach, zbliżyli się do siebie, w rękach trzymają złociste buławy. Twarz jednego młodziutka, na której się dopiero wąs zasiewa; on podparł dłonią piękną głowę o bardzo regularnych rysach i wysokiem czole, jakby w zamyśleniu. Wczesna śmierć zjrzała mu tryumfów, nie hetmańił w bojach, bo zmarł w chwili, „kiedy już miał sięgać po najwyższe dostojęństwa w Rzeczypospolitej“ — ale tkliwa miłość matki wetknęła mu w rękę buławę, do której się zagranicą sposobił. Drugi, to mąż w sile wieku. Na twarzy maluje się siła i odwaga. To Prokop, chorąży kor., pan niezmiernej fortuny, którą mu wniosła Anna Eufrozyna Chodkiewiczówna, wojewodzianka trocka. I jemu nie dozwoliła przedwczesna śmierć zasłużyć na wielką buławę, ma jednak tę hetmańską odznakę, bo nieraz szczęśliwie swoim hufcom przewodził.

W głębi pomnika, nad dopiero opisanymi kolumnami, widzimy postać trzeciego rycerza. Głowę położył na węgłowi, w prawej ręce dźrzy buławę, a lewą dłonią ujął rękojeść szabli. Jest to najstarszy i najpóźniej zmarły syn Adama Hieronima: Mikołaj, krajczy, a potem podczaszy kor., starosta ratniński.

Nad kolosem jest jest umieszczona tablica, otoczona bogatą armaturą, na którą składają się działa, proporce, kopie, zbroje i tarcze. Szczyt pomnika odpowiadający naprzeciw stojącemu ołtarzowi, tworzą rozwarte w środku gzymsowe marmury, na których stokach pokładły się dwie alegoryczne osoby, trzymające umieszczoną między nimi podłużną tarczę. Ozdobę tarczy tworzą girlandy i symboliczne figury Sławy, nad koroną, z której wystrzelił pióropusz z Leliwą, wystaje jeszcze zbroja z hełmem. Sama tarcza podzielona na cztery pola nosi herby Sieniawskich i spokrewnionych z nimi rodzin.

Wszystkie ozdoby i posągi są wyrobione z czerwonego marmuru ¹⁾).

Na tablicy czytamy następujący napis:

Icon aeterni splendoris Sieniawiani.

Illustre ac excelsum Sieniawiorum genus non terro quidem gaudet gloriaturque splendore sidereo. Duces bellicosissimi, senatores prudentissimi, cives patriae amantissimi, vindecas libertatis acerrimi ex eo prodierunt, tot Reipublicae lumina et columnina, tot patriae decora meritis et fide insuperati.

Tu tamen viator ternum praecipue in monumento isto mirare et post venerare praecibus splendorem nimirum:

Nicolaum, Alexandrum Procopium Sieniawios

Fratres felicissimos, laudatissimos,

quorum primus supremus Regni Pocillator et Capitaneus Rathnensis, altero in proximo ad praecipuos charae Reipublicae honores accessu lucis sublato, tertius supremus Regni Vexilifer exstitit gloriose singulorum praeter insignem eruditionem, raram dexteritatem variam variarum linguarum ac nationum notitiam. Tam admirabilis in Deum eluxit pietas, tam pia in ecclesiam et Rempublicam munificentia, tam munifica in omnes patriae cives voluntas, ut passim Ecclesiae propugnatio, Reipublicae scuta, hostium terrores feri — fortunatissimi, gloriosissimi bellatores vocarentur.

Quid aequius ducerent Sarmaticum quam constanti laterum suorum oppositu et copiis instructissimis ab omnibus Reipublicae bonis omnem hostium arcere telorum impetitionem.

Memor tantarum virtutum maestissima genitrix Illustris Catharina Stemberg Costczanka arcens luctum ut pietatem suam in defunctos testaretur, quos superstitibus virifrice diligebat, Monumentum istud velut imaginem, ad quam se posthuma aetas conformaret, erigi curavit.

Decesserunt primus loco postremo, scilicet anno a partu virgineo MDCXXXVI die XV Calend. Mai cum

¹⁾ Oba pomniki, ołtarz i ozdoby tej kaplicy wykonał Jan Pfister, Lwovianin, który dłuższy czas mieszkał w Brzeżanach. W Lib. inscrip. z r. 1633 p. 110 czytamy: „Jan Fister sycerz i sługa. Imei Pani Podczaszyny Koronnej kładzie areszt na majątek Symona Szezebruskiego o 150 zł.“

vixisset annos XLIII, Alter loco primo nempe MDCXXI die Calend. Febr. aetatis suae XXIII, Tertius loco secundo MDCXXVI die IX Calend. Januar. aetatis suae XLI.¹⁾

1) Obraz nieśmiertelnej sławy Sieniawskich. Nietylko potrójną znamienitą sławą cieszy się i słynie świetny i znakomity ród Sieniawskich. Wydał on najbardziej wojowniczych wodzów, najroztropniejszych senatorów, najbardziej kochających ojczyznę obywateli, najgorliwszych obrońców wolności, tak wiele promieni i podpór Rzeczypospolitej, tak wiele ozdób ojczyzny nieprzewyższonych zasługami, wiernością.

Ty jednak przechodniu szczególnie podziwiał na tym pomniku a potem uczcij modłami potrójną świetność, mianowicie Mikołaja, Aleksandra, Prokopa Sieniawskich braci najszcześniejszych, najbardziej godnych pochwały, z których pierwszy był Wielkim Podczaszym koronnym i Starostą ratnińskim, drugi zmarł w samej porze, gdy miał znakomite w drogiej Rzeczypospolitej otrzymać zaszczyty — trzeci będąc Wielkim Chorążym koronnym, chwalebnie każdego przewyższał niepospolitem wykształceniem, rzadką prawością, osobliwą znajomością rozmaitych języków i narodów. Zabłysnęli tak podziwienia godną pobożnością ku Bogu, tak miłą szczerobliwością dla Kościoła i Rzeczypospolitej, tak szczerą życzliwością dla wszystkich ziomków, że ich zarazem zwano obrońcami Kościoła, tarczami Rzeczypospolitej, srogą trwogą nieprzyjaciół i najszcześniejszymi, najsłynniejszymi wojownikami polskimi. Cóż oni uważali za rzecz bardziej polską, aniżeli nieustannem nadstawianiem swoich piersi i najbardziej wyćwiczonemi wojskami wstrzymywać każdy napad strzał nieprzyjacielskich od wszelkich dóbr Rzeczypospolitej?

Pamiętna takich cnót, najmocniej stroskana rodzicielka, Jaśnie Wielmożna Katarzyna z Sztemberku Kosteczanka, ażeby dać świadectwo swojej czci dla zmarłych synów, których po mężku kochała, wstrzymała smutek i poleciła wybudować ten pomnik jako wzór, na którymby się potomność kształciła.

Zmarli pierwszy na ostatku t. j. roku zbawienia 1636 d. 15. maja licząc lat 43; drugi najprzód, mianowicie 1622 d. 7. lutego mając lat 22. Trzeci w środku tego czasu r. 1626 d. 9. stycznia, w roku 41 życia.

Wspomniany inwentarz z r. 1784 powiada, że w podziemiach kaplicy znajdują się dwie krypty: w środku, w której chowano aryańskich i pod prawą kaplicą z grobami katolickich Sieniawskich. Ta tradycja jest błędną, bo wszyscy zmarli katolikami. Oprócz czterech cynkowych sarkofagów, stojących teraz w lewej kaplicy były jeszcze w owym czasie w grobowcach drewniane trumny, z wielu jednak zdjęto materye, wyjęto ćwieki srebrne w r. 1735 i 1760¹⁾ i przetopiono je na lichtarze²⁾. W roku 1878 znaleziono w kryptach tylko trochę próchna i kości, które pogrzebano na cmentarzu, jako też cztery cynkowe sarkofagi umieszczone teraz w lewej kaplicy.

Te sarkofagi mają kształt dużych trumien z gzym-sami i fryzami. Boczne ściany ubierają na trzech sarkofagach ryte festony, płaskorzeźby, herb Leliwa i rozety.

Wieką trzech sarkofagów przedstawiają (w wypukłorzeźbie) spoczywających w trumnach rycerzy w pełnej zbroi, a z tych samych rysów twarzy, które widzimy na pomnikach, można wnosić czyje popioły mieszczą, bo tablice oderwała ręka zbrodnicza.³⁾ Tylko jeden sarkofag ma w głowach rycerza napis:

Generis suae et Regni decus

Adamus Hieronimus Sieniawski

Magnus Regni Poloniae Pocillator

cum toto vitae suae pelago, ingenti animo, maxima virtute, summis consiliis, tantae fortunae navem gubernasset, vela inimico reflante Euro, nec quidquam reciprocis colluctatus undis, hac tandem exigua cymba portum tranquillitatis obtinuit. Anno humanae salutis MDCXIX III Nonas Junij.⁴⁾

¹⁾ Konotaeya ćwieków srebrnych z trumien odjętych przez Imei Pana Logan kapitana i komendanta Brzeżańskiego Anno 1735 d. 20 Julii. Taką konotaeya ks. M. Webera Prepozyta zamk. brzeż. z 1. sierp. 1760 w Aufhebungsakten. Wymieniono pięć trumien.

²⁾ Inny rachunek z r. 1747 w »Aufhebungs-Akten« wymienia takich ćwieków 2466 również przetopionych z rozkazu ks. Czartoryskiego.

³⁾ Zachowali je jednak Starowolski i Siarczyński. Dok. N 2.

⁴⁾ Swego rodu i królestwa ozdoba Adam Hieronim Sieniawski, Wielki Podczaszy królestwa Polskiego, gdy przez całe morze żywota swojego z nieustraszonym umysłem, największą cnotą, nieprzewyższony radą, tak pomyślnie okrętem sterował i przeciwstawiając żagle wrogiemu przeciwnemu wichrowi ani

Dwa inne sarkofagi mieściły resztki Prokopa i Mikołaja. Czwarty sarkofag jest ozdobniejszy niż inne. Boczne ściany przedstawiają armaturę, składającą się z dział i innej broni, na wieku odlew leżącego wojownika. Głowę opiera na rękę, a pod poduszkę podsunął szyszak. Cały posąg bardzo udatny, odpowiada wyobrażeniu Aleksandra na pomniku.

Skarbiec kaplicy był bardzo bogaty; w r. 1784 było w nim bardzo wiele aparamentów¹⁾ i srebra kościelnego²⁾; przechowywano w nim jedwabne szpalery³⁾; różne kosztowności, portrety Sieniawskich po części malowane na płótnie, po części na srebrnych blachach⁴⁾ i t. p. rzeczy.

Do r. 1624 była przy kaplicy zamkowej kapelania, a nadto proboszcz miejski i jego wikaryusze byli obowiązani w pewne dni odprawiać w niej nabożeństwo⁵⁾. W tym roku powiększyła Katarzyna S. uposażenie, dając kapelanii pasiekę nad stawem łapszyńskim⁶⁾ i rentę na Satanowie, co w latach następnych kilkakrotnie powiększono; wreszcie w r. 1727 dała Elżbieta S. wdowa po Adamie Mikołaju hetm. w. kor. i kaszt. krak. prepozyturze zamiast kwoty 55 tysięcy złp. wsie Kozówkę i Dubowce prawem zastawu. W r. 1772 dn. 26. marca zamieniła ks. Lubomirska te wsie na Plichów i Urmań,⁷⁾ które w r. 1784 wykupiono.

Katarzyna z Kostków Sieniawska pochowawszy męża, córkę i trzech synów ustanowiła przy kaplicy

trochę opierającym się bałwanom nie ustąpił, nakoniec w tem szczupłem czólnie do portu spokojności zawinął. Roku zbawienia ludzkiego 1619 d. 3. czerwca.

¹⁾ Ornatów 33, innych części ubrania kapłańskiego 92 sztuk, bielizny kościelnej 178 sztuk.

²⁾ 32 sztuk, ważących 155 funtów.

³⁾ Przeważnie po 11 brytów sztuk 7; karmazynowe ze złotymi bortami.

⁴⁾ Było ich 9; ważyły od 1 funta 7 łutów do 11 funtów.

⁵⁾ Melioratio foundationis Capellae Arc'is Brz. z r. 1626; dokument w Arch. Konsyst. lwowskiego, w aktach grodz. i Aufhebungs-Akten.

⁶⁾ Miejsce jest dotychczas oznaczone kamiennymi krzyżami z napisem: Pasięka kościoła zamkowego.

⁷⁾ Dokumenta jak uwaga 5.

prepozyta i dwóch księży, jej potomkowie dodali jeszcze uposażenie na trzech księży i sześciu kleryków, tak że od r. 1727 istniało przy tej kaplicy seminaryum duchowne. Księża byli świeckimi, tworzyli jednak kongregacją, a z powodu wspólności pożycia zwano ich komunistami lub mansyonarzami. Kongregację rozwiązano i kaplicę zamknięto 15. kwietnia 1782 w myśl patentu ces. Józefa II. o probostwach nie mających duszpasterstwa. Ostatnim prepozytem był ks. Tomasz Józef Zub Zdanowicz, litwin bardzo wykształcony, który po wielu sporach otrzymał w r. 1785 probostwo w Bełzie. Mansyonarze ks. Ignacy Dżagliński z Czortkowa, prof. teologii moralnej, został administratorem parafii w Niemirowie, ks. Józef Wronczewski, z Dżukowic, wikaryuszem w Kołomyi, ks. Józef Rzondziński w Kopyczyńcach, a ks. Jerzy Winter z Ambergu w Palatynacie górnym przeniósł się jako mansyonarz do Lwowa. Wszyscy byli młodymi ludźmi. Zakrystyan Feliks Mroczkowski miał tylko niższe święcenia i studyów nie dokończył, kościelnemu Józefowi Sienkiewiczowi wydali burmistrze Feliks Karkowski, Stefan Wiszniowski, ławnik Gabryel Sokołowski i pisarz miejski M. Stoczyński świadectwo ubóstwa po łacinie...

Aparamenta kościelne rozdzielono między uboższe kościoły tego samego kolatorstwa w Narajowie, Tarnorudzie i in., szpalery, dywany, bibliotekę i rzeczy należące do gospodarstwa zmarnowano na licytacji 16. sierpnia 1784, która przyniosła razem 695 złr. 95 kr. Jedwabne, szkarłatne szpalery o 11 szerokościach oceniano od 10 do 80 złr., dywany tureckie od 15 krajcarów do 30 złr. Przedmioty srebrne i złote oszacowano bez względu na wartość artystyczną według wartości metalu na 4403 złr. 16 kr. i odesłano 12. września 1784 do głównej kasy we Lwowie, cały zaś majątek obliczony na 75.907 złr. przelano do funduszu religijnego ¹⁾

Długo jeszcze toczył się spór między zarządem skarbu ks. Lubomirskiej a rządem o portrety Sieniawskich malowane na srebrnych blachach i inne kosztowności zabrane z grobowców. Skarb ks. Lubomirskiej

¹⁾ Dokumenta i akta odnoszące się do uposażenia i dalszych losów kaplicy zamkowej znajdują się w *Aufhebungs-Akten* Starostwa w Brzeżanach.

nie chciał tych przedmiotów wykupić, a kiedy ostatecznie rozstrzygnięto w Wiedniu spór na korzyść Księżnej Lubomirskiej pokazało się, że już dawno przetopiono je na pieniądze.

Później nastąpiły dla zamku i kaplicy jeszcze smutniejsze czasy. Ludzie pierwszej połowy XIX. wieku nie szanowali ani narodowych, ani rodzinnych pamiątek. Portrety przodków wyrzucano do lamusów, gdzie butwiały i rozsypały się, a nawet przedmioty, które służyły do stroju i były bardzo powszechne: lite pasy i karabele, stały się rzeczywiście rzadkością. Zamek brzeżański przerobiono w części na browar, w części wynajęto na koszary dla wojska. Opierając się na tradycji miejscowej opowiada Czernecki ¹⁾, że sufity z sal zamkowych przerobiono na worki. W kaplicy miał być skład chmielu ²⁾, potem zaś magazyn wojskowy. Pomniki uszkodzono wtedy znacznie, poodtrącano posągom nosy i ręce, z tablicy umieszczonej nad potrójnym pomnikiem Mikołaja, Aleksandra i Prokopa Sieniawskich wydarto nawet metalowe złożone litery, przymocowane śrubkami do marmuru. Dopiero w r. 1878 odnowił Stanisław hr. Potocki kaplicę i pomniki kosztem 12 tysięcy złr. Robotami kierował prof. Politechniki lwowskiej L. Marconi.

¹⁾ Czernecki Józef: Brzeżany. Lwów 1905 str. 31.

²⁾ Ozuleński T. Zamek S. w Brzeżanach w Tygodniku ilustrowanym z r. 1876 N. 32.

IV.
DOKUMENTY.

Nr. 1.

Inwentarz Zamku Brzeżańskiego

tudzież y Amunicyi w Cekhauzie Brzezańskim znajdujące się. Spisany die 23/7bris 1762 Anno ¹⁾.

Im. J. Inwentarz Zamku Brzeżańskiego z zaszley Dyspozycyi JO. X. Imci Dobrodzieja do oddania w dozór Imc. Panu Szymanowskiemu spisany y zweryfikowany die 23/7bris Anno 1762.

Sala wielka dolna,

w ktorey na sufficie Żurawieńska Batalia Malowana, tenże suffit w iednym mieyscu naddarty.

- Obicia Brukatelowego ²⁾ Karmazynowego w całej Salij na Żółtym dnie Brytów Nr. 30
Pantów ³⁾ do tegoż obicia takiegoż Koloru Z taką frędzlą Nr. 49
Superport nad Kominem na którym Brytany Dzika zajadają w ramach czerwonych stolarskiej roboty Nr. 1
Superport nad Drzwiami w takichże Ramach, na którym kochoł ⁴⁾ z wróblem białym Nr. 1
Superport nad Drugimi Drzwiami w takichże Ramach, na którym Drop i Bocion Nr. 1
Portret nad oknem Imc Pana Czarneckiego w takichże Ramach Nr. 1

¹⁾ Hps. Biblioteki Ossolińskich we Lwowie Nr. 2104, folio. Papier ma znak wodny przedstawiający Matkę Boską z Chrystusem na ręku trzymającym jabłko ziemskie z krzyżem. Kart 12 mianowicie na 1. tytuł, na 2, 3 i 4 Inwentarz zamku, 5 czysta, 6 — 11 obejmuje Inwentarz amunicyi w cekhauzie, karta 12 Expensa prochu ab Ao. 1762 Mense 2-da 7-bris, za lata 1762, 1763, 1764, 1765 (nie zanotowano); a tergo czysta. Na ten rękopis powołuje się już K. Widman w artykule o Brzeżanach, drukowanym w Kółku rodzinnym z r. 1850. i Dr. Aleksander Czołowski w Tece konserwatorskiej z r. 1892, najwięcej jednak wyzyskał go Wład. Łoziński w Życiu polskiem. Lwów 1908.

²⁾ Burkatelowe, brukatelowe = brokat, materya ciężka jedwabna przetykana srebrem lub złotem.

³⁾ Panty lub banty = wstęgi. Linde.

⁴⁾ Kochoł, Linde nie zna tego wyrazu.

Pokoy wideński,

w którym Suffit y na nim Batalia wideńska
w iednym miejscu nadpadany.

Obicia Burkatelowego karmazynowego na Dnie Żółtym Płotnem podszytego Brytów	Nr. 34
Pantów do tegoż obicia z frędzlą y festonami	Nr. 35
Superport nad kominem w ramach stolarskiey Roboty bez pozłoty, na którym Portret Pe- tra Alexiewicza Cara moskiewskiego na białym koniu	Nr. 1
Portret królowey Jadwigi nad Drzwiami w ta- kichże ramach	Nr. 1
Ex opposito tych Drzwi obraz S. Michała w ta- kichże ramach	Nr. 1
Wilków w kominie w mosiądz oprawnych	Nr. 2

Pokoy drugi nazwany simile,

w którym suffit z Ramami pstro połączanemi stolar-
skiey roboty.

Obicia Burkatelowego zielonego na białym Dnie Płotnem podszytego Brytów	Nr. 23
Pantow do tegoż Garnituru	Nr. 22
Porterów do tegoż Garnituru kitajem kaparo- wym podszytych w których Brytow N. 8 szt.	Nr. 3
Portret nad Drzwiami JEm. P. Sieniawskiey ¹⁾ Hetmanowey Polney	Nr. 1
Portret nad kominem Jm. Pana Sieniawskiego Hetmana Polnego ²⁾	Nr. 1
Szafa do schowania papierów z szufladkami tak małemi jako większemi, w których niemasz Zamków Czterech a kluczyków wszystkich	Nr. 1
Wilków w kominie wielkich z mosiężnemi gał- kami	Nr. 2
Do tego szczypcy z Gałkami mosiężnemi a Widelki bez gałki	Nr. 1

Gabinet,

w którym suffit malowany wyrażający osoby różne
malowane.

Obicia Burkatelowego karmazynowego Płotnem podszytego Brytów	Nr. 9
---	-------

¹⁾ Cecylii Radziłówney

²⁾ Mikołaja Hieronima

Pantów do tegoż obicia z frędzlą Złotem y Jedwabiem przerabiana	Nr. 15
Obraz nad drzwiami w ramach czerwonych, na którym Czapel malowanych trzy	Nr. 1
Ex opposito Obraz, na którym malowane różne ptastwo	Nr. 1
Umbra na Dnie Czarnym do komina krzyżową robotą kitajką czerwoną (nie) podszyta	Nr. 1
Wilków do tegoż komina z gałkami mosiężnemi	Nr. 2
Szczypce do tegoż z gałką mosiężną	Nr. 1

Garderoba,

w której szaragi do sukien	Nr. 1
Krzyż do chędożenia sukien	Nr. 1
Pułek do wieszania sukien	Nr. 3

Sala wielka po drugiej stronie,

w której portretów różnych królewskich w Ramach białych na rogach połączanych snycerską robotą	Nr. 48*)
Tamże Portret wielki J. Król. Mci Augusta	Nr. 1
Stółów marmurowych na Nogach Drewnianych snycerską robotą, z tych ieden nadpsuty y bez ram	Nr. 2
Stółów takichże marmurowych na nogach Chińskich malowanych dużo nadtłuczonych	Nr. 2
Posadzki dębowey nieosadzoney Dzikowskiej roboty sztuk	Nr. 17

Przed Pokoy

w którym szpalerów malowanych na Płótnie sztuk 5 Brytów	Nr. 2
Portretow na ścianach tureckich Posłów	Nr. 4

Pokoy Pierwszy

w którym Portret nad Drzwiami w Ramach białych na rogach połączanych J. P. Potockiego Wwdy Kijowskiego oycy	Nr. 1
Portret J. P. Hieronima Sieniawskiego w Ramach bez poźło(ty)	Nr. 1
Lanszaft w ramach białych na rogach połączany	Nr. 1
Portret na kominie króla Imci Augusta 2-go	Nr. 1
Z tego Pokoyu szpalery w Bibliotece	Nr. 1

*) Uwaga na boku: Te przeniesione są do złotych pokoiów.

Pokoy Drugi

w którym obicia Burkatelowego zielonego na białym Dnie Płótnem podszytego Brytów	Nr. 20
Pantów takiegoż koloru	Nr. 21
Porterów karmazynowych sukiennych w kwiaty różne wyszywanych sztuk	Nr. 3
Obraz włoski S. Joannis Babbistae w ramach białych na rogach pozłacanych snycerskiej roboty	Nr. 1
Obraz włoski w takichże ramach Pana Jezusa wypędzającego z kościoła Żydów kupujących i sprzedających	Nr. 1
Obraz S. Piotra zapierającego się P. Jezusa w takichże ramach	Nr. 1
Waza na kominie pstro malowana z przykrywadłem	Nr. 1

Pokoy trzeci

w którym obicia Burkatelowego Zielonego na białym Dnie Płótnem podszytego szt.	Nr. 16
Pantów do tegoż obicia tegoż koloru	Nr. 16
Portret J. O. Xnej JEjmcji Radziwiłłowej w ramach białych	Nr. 1
Portret nazwany Charitas w takichże ramach nad oknem	Nr. 1
Waza z przykrywadłem na kominie poniey kwiaty niebieskie	Nr. 1

Pokoy od starego Cekauzu

w którym portret Imc.P. Chodkiewicza nad kominem bez ram, około tego portretu gipsowa robota	Nr. 1
Szafa przy Drzwiach z zamknięciem czerwono malowana, w ktorey u dołu szuflad z uchami do wysuwania żelaznemi sześć y z zamkami	Nr. 1
Szaf stolarską robotą Czerwono malowanych na gałkach drewnianych iedna z zamkiem i zawiasami	Nr. 2
Łuzko przy murze drewniane z wysuwaniem zielono malowane	Nr. 1

Pokoie górne z Chodów Chodząc do Pokoju pierwszego.

w którym Suffit snecerską robotą przednią i osobami Płanetnemi Suto wyzłacany w po-

środku wielce sztuczna Piramida wisząca z osobami.	
Genealogia Xiążąt Radziwiłłów w Walcach zielonych a Gałkach czerwonych	Nr. 1
Colossus monarchicus Statua Danielis Papierowa w walcach zielonych y czerwonych gałkach	Nr. 2
Series Chronologica Papierowa w walcach zielonych a czerwonych gałkach	Nr. 1
Wyrażenie męki Pańskiej w walcach zielonych a Gałkach czerwonych sztuk	Nr. 11
Portret J. O. Xney Imci Dobrodziejki w ramach czerwonych snecerską robotą	
Portret mały ImP. Stanisława Lubomirskiego	Nr. 1
Portret takież Żony Jego z domu Opalińskiej	Nr. 1
Delineacyi wojennych na Papierze kopersztuchowanych ¹⁾ w walcach zielonych a gałkach czerwonych	Nr. 9
Abrysy papierowe maleńkie w czarnych ramach wyrażających marszyrunek i batalią pod Rygą króla szwedzkiego ²⁾	Nr. 2
Stół sam przez się marmurowy przez nóg i ram	Nr. 1

Z tego Pokoju wchodząc do Biblioteki

w której suffit snecerską robotą nie malowany.	
Szaffa z czterma Drzwiczkami na zawiaskach z zamkami y kluczykami zielono malowana Ramy zaś błękitną farbą malowane i gzyms	Nr. 1
Globus terrestris et coelestis na sedesie drewnianym z czterma nóżkami czarnemi tokarską robotą	Nr. 2
Wazy farfurowe ³⁾ z przykrywadłami	Nr. 2
Obraz ruski Pana Jezusa w ramach wyślacanych snycerską robotą	Nr. 1
Obraz ruski S. Mikołaja	Nr. 1
Obraz Cycerona na prostey desce malowany	Nr. 1
Konkluzya z portretem J. P. Sieniawskiego na morze ⁴⁾ Perłowej z galonem w walcach y gałkach poślacanych bez galonu	Nr. 1

¹⁾ Kupferstich=miedzioryt.

²⁾ Karola XII.

³⁾ farfur, z tureckiego fagfur, fajance.

⁴⁾ materya jedwabna, mieniąca się.

Konkluzia na Żółtym Atlasie od Oyców franciszkanów	Nr. 1
Konkluzya na Atlasie białym w walcach y gałkach drewnianych prostych	Nr. 1
Konkluzya na morze żółtey z galonami y walcach pozłacanych	Nr. 1
Xiąg jedna z mappami druga z kopersztychami	Nr. 2
Obicia Perskiego z Pokoiów dolnych między którymi iedna sztuka złotem y srebrem przerabiana y Płótnem podszyta sztuk	Nr. 10
Krzesło kośćciami nasadzane składane Czerwono malowane robione w kratki dużo popsowane	Nr. 1
Fontamen ¹⁾ z blachy Białey o czterech rurach od p. Deręgowskiego zepsowana	Nr. 1
Męka Paņa Jezusa na Pargaminie	Nr. 1
Rogów suhakowych ²⁾	Nr. 5
Oganka ³⁾ Turecka	Nr. 1
Portera żółta kitaykowa w kwiaty, niepodszyta, poplamiona	Nr. 1
Listów tureckich w różney kitayce ⁴⁾	Nr. 22
Listów takichże bez kitayki	Nr. 12
Szafa od zegaru drewniana z zamkiem bez klucza szt.	Nr. 1
Pudełko z papierami różnemi	Nr. 1
Skrzynia czarna bez zamku z papierami ekonomicznemi ⁵⁾	Nr. 1
Skrzynia żółta bez zamku z papierami dawnemi	Nr. 1
Szuflada drewniana bez nakrycia z papierami	Nr. 1
Borametrum stare słuczone	Nr. 1
Głowa wężowa	Nr. 1
Dzwonek stołowy pobielaný	Nr. 1
Panorki ⁶⁾ kokowe z dwoma mentalami mo siężnemi	Nr. 1
Świeca loretańska półłokciowa nadpalona	Nr. 1
Sedesów kokowych od filizanek	

¹⁾ fontamen, może fontanna, Linde nie zna tego wyrazu.

²⁾ Suhak=antilope scythica, zwierze podobne do kozy, żyje nad morzem Czarnem.

³⁾ oganka=powiewaczka lub kropidło.

⁴⁾ Uw. na boku: Te wziął I. P. Witoszyński ad Archivum.

⁵⁾ Uw. na boku: Z tych potrzebniejsze wzięto ad Archivum papiery.

⁶⁾ Zapewne paciorki kokosowe.

Szkoło w teyże Bibliotece. 1)

Szklenica Bernadynska przednio rysowana	Nr. 1
Szklenic wielkich gładkich pułgarcowych	Nr. 3
Szklenic rysowanych wielkich	Nr. 3
Szklenic rysowanych średnich	Nr. 5
Szklenic rysowanych pomniejszych nadtluczonych	Nr. 2
Szklenica pułgarcowa żółta	Nr. 1
Szklenic długich gładkich z uchami	Nr. 3
Solniczek małych rysowanych białych	Nr. 2
Solniczek krągłych bez uch	Nr. 2
Dzbanek rysowany wielki	Nr. 1
Lamp rysowanych jedna nadtluczona	Nr. 2
Kielichów z herbami i przykrywadłami	Nr. 2
Kieliszków kwadratowych	Nr. 1
Kieliszków takż robotą rysowanych	Nr. 2
Karafinek kryształowych rzniętych	Nr. 2
Kałamarz gładki	Nr. 1
Granatów okrągłych rysowanych	Nr. 2
Ampulek gładkich	Nr. 10
Butelkow rysowanych z przykrywadłami dobie- ranemi Pułgarcowych z których jedna	Nr. 7
Butelka z herbem rysowana nadtluczona	Nr. 1
Butelka pomniejsza rysowana	Nr. 1
Butelek ieszcze mniejszych rysowanych	Nr. 2
Butelek gładkich	Nr. 4
Fłaszek bączastych Puzderkowych	Nr. 9
Fłaszek takichże większych gładkich	Nr. 3
Fłaszek graniastych rysowanych	Nr. 3
Fłaszek długich kwadratowych	Nr. 5
Fłaszek prostych graniastych	Nr. 4
Fłaszek takichże pomniejszych	Nr. 5
Fłaszeczek puzderkowych okrągłych	Nr. 16
Fłaszeczek granatowych puzderkowych grania- stych	Nr. 6

Pokoy drugi górny,

w którym suffit i na nim dziesięć sztuk obrazów
a w środku jedynasty okrągły reprezentują-
cy wojnę Chocimską popsuty. Nr. 1

1) Kilkanaście kielichów z weneckiego szkła z herbem Sieniawskich: Leliwą, widziałem około r. 1880 w Raju, przechowywanych w sali Bilardowej w Kredensach.

w tymże portret JMP. Mikołaja Sieniawskiego Wwdy wołyń(skiego)	Nr. 1
Portret IMP. Rafała Sieniawskiego Kasztelana kamienieckiego	Nr. 1
Portret IMP. Prokopa Sieniawskiego Chorążego halickiego	Nr. 1
Portret IMP. CHieronima Sieniawskiego	Nr. 1
Portret IMP. Hieronima Adama Sienawskiego Chorążego halic(kiego)	Nr. 1
Portret IMP. Aleksandra Sieniawskiego Podko- morzego halickiego	Nr. 1
Te wszystkie portrety w ramach pozłocistych snecerskiej roboty.	
Mapp cztery wielkich Europy, Azji, Afryki y Ameryki	Nr. 4
Mappa całego świata	Nr. 1
Portret IMP. Potockjego Oycy świę. P. Hetmana	Nr. 1
Portret IMP. Chieronima Sieniawskiego Podcza- szego koronnego — obydwia portrety w ra- mach Czerwonych	Nr. 1
Portret Mirywera Protektora Persyi	Nr. 1
Portret młodo po francusku malowany — hoc ignotum	Nr. 1
Portret drugi takież po francusku malowany	Nr. 1
Portret Markwiza	Nr. 1
Portrety króla Augusta y królowey	Nr. 2
Portret IMP. Dynhoffa woyewody Płockiego	Nr. 1
Portret IMPana Lubomirskiego	Nr. 1
Portret Mazepy Hetmana woysk zaporozkich	Nr. 1
Delineacyi różnych miast y fortec oblężenia tu- dzież batalie szwedzkie na papierze w ra- mach czarnych	Nr. 22
Delineacye różnych miast y fortec w wałkach zielonych bez gałek sztuk	Nr. 5

Pokoy trzeci górny

w którym suffit różnemi Portretami adorowany suto wyłącany w pośrodku kolumna wisząca.	
W tymże portret IMP. Sieniawskiego Wwdy wołyńskiego Hetmana polnego	Nr. 1
Portret Margrabi de Betton w ramach czerw- nych	Nr. 1
Portret Oycy św. w ramach takichże	Nr. 1
Portret Murzyna y żony iego	Nr. 2

Portret stary mdlejącej Damy	Nr. 1
Te dwa portrety w czerwonych ramach.	
Obraz wielki św. Mikołaja w ramach czerwonych	Nr. 1
Obraz wielki św. Trojcy w ramach czerwonych	Nr. 1
Obraz Najświętszej Panny Niepokalanego Po- częcia w ramach czerwonych stolarskiej roboty	Nr. 1
Obraz Najświętszej Panny Loretańskiej bez ram	Nr. 1
w kitayce wyklejany	Nr. 1
Obraz św. Sebastjana w ramach czerwonych .	Nr. 1
Obraz na którym malowane Ptastwo y kuliki .	Nr. 1
Obraz wyrażający Ptaka Pływającego	Nr. 1
Te obydwia obrazy w ramach czerwonych.	

Rzeczy różne ogółem spisane.

Stolkow dywanowych całych	Nr. 40
Krzesel z poręczami dywanowych	Nr. 6
Krzesel włóczkowych srebrem y złotem prze- rabianych z nich niektore podarte	Nr. 6
Krzesel ponsowych z poręczami	Nr. 2
Krzesel takichże bez poręczy	Nr. 12
Krzesel u IMC Xiędza Cieszkowskiego Probo- szcza Brzeżańskiego pożyczanym sposobem wziętych	Nr. 6
Krzesel dywanowych mocno popsutych które się na nic nie zdadzą	Nr. 5
Stolik stolarskiej roboty prosty zielono malowany	Nr. 1
Stolik czerwono malowany szafiasty z siedmio szufladami wysuwany przy którym antabek siedm kotek żelaznych trzy zamkow małych na bokach dwa	Nr. 1
Stolik mały okrągły gładki malowany na no- gach czterech, niemasz go	
Stołów prostych różnych	Nr. 14
Stołów prostych starych	Nr. 3
Stołów nowych	Nr. 15
Tabczanów z nogami i bez nóg	Nr. 15
Stołów nowych sztukowych	Nr. 10
Magiel stary	Nr. 1
Szczotki do omiatania paięczyny	Nr. 2
Szczotek ręcznych do omiatania stolików ręcznych	Nr. 2

Po uczynieniu weryfikacyi przy zdawaniu IMPanu Szymanowskiemu komendy Brzeżańskiej Po św. p. Włodkowskim Poruczniku Garnizonu Brzeżańskiego trzymającym komendę ten inwentarz podpisuie Alexander Daszkiewicz kom. Sta. krz. glny m. p.

Nr. 2.

Inwentarz Amunicyi w Cekawzie Brzeżańskim
znaydującej się y Opisaney w oddanie Imć
Panu Szymańskiemu Porucznikowi in 23 7bris
Anno 1762.

Harmaty Spiszowe.

Funty		Nr.
12	Ćwierć kartania z Herbami I. P. Imc. P. Krakowskiego na kołach y lawetach starych okowanych	2
12	Ćwierć kartania z Herbami Imć P. Krakowskiego na kołach y Lawetach starych okowanych	2
6	Harmat z Herbami Imć Pana Krakowskiego na kołach y Lawetach okowanych	5
3	Harmat z Herbem JO. Xięcia Jmci Dobrodzieja na kołach y Lawetach okowanych	6 ¹⁾
3	Harmat z Herbem Imć Pana Krakowskiego na kołach y Lawetach okowanych	2
2	Harmat z Herbem Barankiem na kołach y Lawetach okowanych	1
3	Harmat bez Herbów Anni 1650 na kołach y Lawetach okowanych	2
3	Harmat z Herbami Imć P. Krakowskiego na kołach y Lawetach okowanych	2
2 ^{1/2}	Harmatka od Imć Pana Tęczyńskiego Wojewody Sandórskiego na kołach y Lawetach okowanych	1
2 ^{1/2}	Harmatka z Greckim napisem bez Herbu na kołach y Lawetach okowanych	1
2 ^{1/2}	Harmatka od Xięcia Pruskiego z Inskrypcyą na kołach y Lawetach okowanych	1
2	Harmatka od Andrzeja Tęczyńskiego na kołach y Lawetach okowanych	1
2 ^{1/2}	Harmatek z Inskrypcyą: Mette ²⁾ me natura fecit sed flamma ferocem na kołach y Lawetach okowanych	2

¹⁾ Te wzięte są do Puław za dokumentem W. Imci P. v. Wichert, Oberszteleutnanta z Lawetami y z kołami.

²⁾ Błędnie zam. mitem.

Funty	Nr.
2 Harmatka od JWłmci Pana Opalińskiego Cze- śnika koronnego na kołach y Lawetach okowanych	1
3½ Harmata Duża z Herbem na kołach y Lawe- tach okowanych	1
Dalsza kontynuacya Amunicyi Inwentarza w Ce- kawzie Brzeżańskim.	

Harmaty Żelazne na Lawetach.

6 Harmata na kołach y Lawetach okowanych	5
4 Harmata na kołach y Lawetach okowanych	1
3 Harmat na kołach y Lawetach okowanych	20
1½ Harmata na kołach y Lawetach okowanych	1
<u>Harmat na Lawetach</u>	<u>27</u>

Harmaty Gołe.

6 Harmat Gołych nieokowanych bez Lawetów, z tych jedna wyłupana na wylocie	2
3 Harmat takichże	12
2 Harmat takichże	3
1 Harmata takąż	4
In summa Harmat na Lawetach y Gołych Żelaznych	48

Hakownice Gołe.

Hakownic różnych długich y krutkich in summa	108
od tychże Zamków Osobnych sztuk in summa	43
Item od Organków gołych Rur sztuk	9
<u>Suma Hakownic</u>	<u>117</u>

Oddaney Broni z Puław przez Imci P. Demuth po-
ręcznika Fisilierów d. 19 Janua. 1767-mo And.(s)
niżej wyrażona jako to :

Flint nowych oprawnych w łożę czarne kształtem francuzkim w zelazo z ladtokami żelaznymi, z bagnetami pochwy mające bez passów NN. sztuk	56
Itt Flint zażywanych, w łożę czarne oprawne, we- cig francuzki jak wzwysz wyrażona z ladszto- kami żelaznymi z bagnetami pochwy mające z passami rzemiennymi bez przączek z guzikami	240
<u>Summa tych flint</u>	<u>296</u>

U tych flint Nr. 16 passów nie staie, u dwóch
bagnetów pochw, u jednej flinty kolba zła-
mana.

Patrontaszów z passami po obu stron stebno-
wane z blachami mosiężnymi pod znakiem X.
w środku po iedney blasze patrontaszów sztuk 263

	Nr.
Pałaszów nowych z gifesami mosiężnymi klingi pochwy nowe mające tych ¹⁾	30
Item Pałaszów zażywanych takich jak wzwyż jest	} 160
Item Dragońskich pałaszów w pochwach bez ur- bantów, kruczków	
Pendentów zażywanych z przączkami mosiężnymi	7 50

Flinty.

Flint w mosiądz oprawnych do Bagnetów z stem- plami żelaznymi ²⁾	317
Flint w Żelazo zdawna oprawnych do Bagnetów z stemplami Drewnianemi	33
Flint w Żelazo później oprawnych z Bagnetami bez pochew z stemplami żelaznymi ³⁾	57
Flint w czarne łoża oprawnych bez stemplów	20
Flint w zepsutych Łóżach z stemplami Drewnianemi bez Bagnetów ⁴⁾	99
Flint z tych zepsutych teraz Nowo osadzonych w żelazo, z stemplami Żelaznymi y Bagnetami bez Pochew ⁵⁾	17
Rur zepsutych wcale	4
Karabinów w mosiądz oprawnych	0
Karabinów w Żelazo oprawnych	0
Bagnetów bez pochew szpadnych	112
Bagnetów bez pochew trzyganiastych	75
Bagnetów Brakowych	26
Graycarów flintowych zardzewiałych	32

Janczarki.

Janczarka srebrem suto nabijana pstro pozlacana na kolbie Lilie pstro pozlociste drobne z których nie staie sztuczek	24
Kolba perłową macią y koralami nasadzana z tych na spodzie Łoża nie dostae sztuczek macico-	

¹⁾ W tych pałaszach 3 klingi złamane, 2 są bez pochew, u dwóch gifesy zruynowane.

²⁾ Z tych flint Nr. 130 za dokumentem Imci P. Domańskiego kapitana do Puław odesłane y z bagnetami.

³⁾ Z tych flint Nr. 40 za dokumentem W. Imci Pana Górskiego Podczaszego Ciechanowskiego są odesłane do Kiewa y z Bagnetami.

⁴⁾ Z tych flint do osady nowej na reperacyę wydałem sztuk 33.

⁵⁾ Do tych 17 flint przybyło zwyż nowoosadzonych 33 flint z stemplami, Bagnetami bez passów.

	Nr.
wych Dużych Nr. 2 przy Cynglu y koralu sztuk 13 w której stempel Hebanowy w srebro oprawny na końcu	1
Janczarka Duża składana z Ładunkiem rura srebrem nabijana z zamkiem krzesowym	1
Janczarka przy tylney srubie składana Rura y osada srebrem nabijana a w samym końcu tudzież przy tylney srubie nasadzanie perłową macicą wypadło, u teyże zamek krzesowy	1
Janczarka Lontowa Długa bez Zamku Rura złotem y srebrem nabijana stempel na końcu zelazem okowany, stara	1

Dalsze opisanie Janczarek.

Janczarka składana bez Ładunku srebrem nabijana w której przy tylney srubie w zapale blaszka srebrna iedna, sztuki zaś sadzone z kolby powypadały y Łoże złamane a na końcu kolby kość nasadzona	1
Janczarka w której rura srebrem nabijana y siedmiu koralami nasadzona z zamkiem krzesowym kolba na końcu srebrem oprawna przy Zamku blaszka srebrna y na końcu Łoża blaszek takichże dwie, z stemplem na końcu w zelazo okowanym	1
Janczarka w której rura srebrem nabijana y koralikami nasadzana ad praesens. Naydzie się koralików Nr. 7. Z zamkiem krzesowym kolba na końcu w kość oprawna nasadzanie powypadało na zamku Blaszka mosiężna stempel na końcu zelazem okowany	1
Janczarka z zamkiem krzesowym y Lontowym Rura srebrem nabijana na końcu kolby kość. Nasadzanie powypadało stemplem na końcu zakowanym w zelazo	1
Janczarka z zamkiem krzesowym rura srebrem nabijana przy zapale pośrodku y w końcu. Nasadzanie powypadało które było w Czarnym Łożu prostym	1
Janczarka z zamkiem krzesowym rura srebrem nabijana w której naydzie się ad praesens koralików 13, przy tylney śrubie i na końcu kolby	

	Nr.
kość wypadła, w prostym Łożu z stemplem na końcu zakowanym	1
Janczarka z zamkiem krzesowym rura miejscami srebrem nabijana y skruz kolbę Dziura kośćcami nasadzona przy tylney srubie blaszkę srebrną trochę od Łoża oddartą stempel na końcu zelazem okowany mająca y Antabę żelazną	1
Janczarka z zamkiem krzesowym z Jedney strony strony od przykłądu biało kością sadzona trzema paskami mosiężnymi rura z łozem opasana z szufladą drewnianą y stemplem na końcu zakowanym żelazem	1
Janczarek w mosiądz oprawnych z których iedna z bagnetem Tureckim u kolb zaś tych że flint sztuk mosiężnych się (nie?) staie Nr. 42	15
In summa Janczarek	27

Muszkiety.

Muszkietów myśliwskich z Zienkowa przywiezionych z których sześć bez zamków a siódmy bez kurka w łożu z tymi	11
Muszkietów krótkich gwintowych z krzesowemi zamkami w których kolby na końcu w srebro oprawne, zamki srebrem nabijane poboczne Esy na przeciw zamków srebrne na szufladach w końcu u jednego blaszki srebrnej niemasz podobnież nie staie u obydwóch blaszek w końcu Łoża przy rurach Antaby zelazne y stemple na końcu zakowane	2
Muszkietów gwintowych z zamkami krzesowemi w których Zamki i Panewki pokryte blaszkami Parzystych	2
Muszkietów gwintowych z zamkami krzesowemi kością i macią perłową nabijane, miejscami powypadało parzystych	2
Muszkietów Długich Cienkich ieden Gwintowy drugi Goły z zamkami krzesowemi w Łożach pokoszczanych u gwintowego Antaby niemasz y Łoże złamane	2
Muszkietów krótkich gwintowych z zamkami krzesowemi prostych	2

	Nr.
Muszkietów gwintowych krótkich maleńkich z szufladkami kościanemi u jednej szufladki kości niemasz	2
Muszkiet gwintowy krótki z zamkiem dobieranym z tym krzesowym bez stempla y Cylu pierwszego	1
Muszkiet siedmiogwintowy z zamkiem kołowym w orzech osadzony srebrem kolba y Łoże nabijane lecz srebrne blaszki w nabijaniu w środku gdzie jest Łoże sztukowane w puł wypadały bez Antaby z stemplem żelaznym	1
Muszkiet o sześciu gwintach z zamkiem kołowym perłową macicą kolba y Łoże nasadzane bardzo wiele sztuczek perłowej macicy wypadało blaszki przy zamku mosiężne, stempeł drewniany	1
Muszkiet krótki goły z zamkiem kołowym w osadzie prostey bez stempla kolba na kształt samopału	1
Muszkiet goły z zamkiem kołowym na końcu kolby blacha żelazna niecała, z prentem do Pendentu i stemplem żelaznym	1
Muszkiet krótki goły z zamkiem krzesowym blacha na końcu kolby żelazna z Prentem do Pendentu w osadzie prostey starey blaszką żelazną opasany w środku Łoża	1
Muszkiet gwintowy krótki z zamkiem kołowym w osadzie na kształt samopału na kolbie kości dwóch tak z wierzchu jako z przykładu nie masz z stemplem	1
Muszkiet o dziewięciu gwintach prosto osadzoney z zamkiem prostym krzesowym Łoże wpuł dorabiane na końcu Łoża blaszka żelazna	1
Muszkiet goły Długi z zamkiem krzesowym trzema blaszkami mosiężnymi opasany y żelazną na końcu kolba na kształt samopału	1
Muszkiet prosto osadzony z zamkiem prostym krzesowym z Cylami Dwoma żelaznymi kolba nakształt samopału z prentem do Pendentu	1
<u>In Summa Muszkietów</u>	<u>33</u>

Karabiny.

Karabinów szwedzkich starych z zamkami krzesowymi w osadzie orzechowej w żelazo oprawne Bączki y kolby, u iednego nie staie średney bączki	2
--	---

	Nr.
Karabinek krótki z zamkiem krzesowym z Prentem do Pendentu u tegoż bączki dwa z blachi białej dorabiane	1
Karabinek krótszy w osadzie naksztalt samopału z zamkiem krzesowym na końcu kolby blachi niemasz	1
Szturmak z szeroką rurą mosiądzem od kolby nabijany w nowej Osadzie	1
Sztuczcyk gwintowy w mosiądz oprawny w nowej osadzie bez zamku	1
In summa karabinów z szturmakiem i sztuczkiem	6

Czeszynki.

Czeszynek z zamkami krzesowymi perłową macią y kością nasadzane z których jedna Gwintowa Druga Goła w obydwóch tak w kolbach jako w Łozach nasadzanie powypadało	2
Czeszynek z zamkami kołowemi Łoża i kolby nasadzane perłową macią ale bardzo złe y potrzaskane a naybardziej u dwóch	3
In Summa Czeszynek	5

Fuzye.

Fuzya Trzerurnia bez Łoża y stempla z Panewkami trzema	1
Fuzya Dworurnia z Panewkami dwoma y Deklami w Łoże osadzona z stemplem drewnianym	1
Fuzya Wietrzna w puł osadzona z zamkiem krzesowym bez stempla	1
Fuzya składana do nabijania z tyłu z zamkiem krzesowym cała w drzewo osadzona roboty rygskiej	1
Fuzya składana do nabijania z tyłu mosiądzem nabijana w końcu kolby blacha mosiężna sama kolba perłową macią nasadzana	1
Fuzyjka mała składana do nabijania z tyłu bez Dekła rura srebrem nabijana Bączków srebrnych trzy, Blacha na końcu kolby srebrna trochę nadłamana y Antaby srebrnej Duża sztuka ułamana	1
Fuzya w kolbie srubowana wewnątrz blaszkę miedzianą mająca w mosiądz oprawna z zamkiem krzesowym y Prentem do Pendentu, Antaby niemasz kawałka	1

	Nr.
Fuzya z zamkiem kołowym cała w Łoże osadzona lecz Łoże zepsute, mająca w sobie samey rury Łokci trzy y Cw.	1
Fuzya z zamkiem krzesowym cała osadzona mająca w sobie długości samej rury łokci dwa y puł	1
Fuzya dłuższa Wietrzna w Puł osadzona z Zamkiem krzesowym	1
<u>In Summa Fuzyi</u>	<u>10</u>

Pistolety Dragonskie.

Pistoletów w mosiądz oprawnych było par Dwa-dzieścia y siedm y jeden Pistolety te zabrał Imć Pan Łoss Rotmistrz Chorągwi Tatarskiej JO Xięcia Imci którego Dokument de 28 Martis 1757-mo oddany przy rewizyi Cekawzu Imci Ranu Szymanowskiemu Teraźniejszemu komendantowi Brzeżańskiemu więc tylko w cekawzie pistoletów	1
--	---

Szufle Graycary Formy ectt.

Szufel dwunastofuntowych w Drzewo osadzonych	4
Szufel szesciofuntowych w Drzewo osadzonych	11
Szufel trzyfuntowych ¹⁾	27
Szufel dwufuntowych	7
Szufel pultorafuntowych	2
Graycarów do wykręcania Harmat	4
Graycarów do wykręcania Hakowic	2
Graycarów prostych rozdartych	11
Graycarów flintowych kręconych	9
Forma długa do lania kul muszkietowych	1
Form Hakowniczych do lania kul	2
Form małych pojedynkowych do Hakownic	5
Form Długich flintowych	5
Form małych flintowych	5
Łyżek żelaznych do topienia ołowiu	3

Kartacze.

Kartaczów Wielkich y pomniejszych nabitych	176
Kartaczów Wielkich y pomniejszych nienabitych ²⁾	1078
<u>In Summa Kartaczów</u>	<u>1256</u>

Granaty.

Granatów Nabitych żelaznych trzyfuntowych	400
Granatów Nienabitych takich	4542

¹⁾ Z tych szufel N. 6 są wydane do Puław za dokumentem Wgo Imci P. Wichert.

²⁾ Z tych kartaczów Nr. 90 za dokumentem Imci P. Wicherta wydałem z Ceighauzu.

	Nr.
Granatów Nabitych żelaznych dwufuntowych . . .	46
Granatów Nabitych funtowych . . .	23
Granatów Nabitych sklanych . . .	158
Granatów Nienabitych takichże . . .	1650

In Summa Granatów 6819

Bąb Wielkich . . .	13
Bąb małych . . .	3

In Summa Bąb 16

Kule Żelazne.

Kula Turecka znaleziona ważąca funtów Nr. 36 . . .	1
Kul Harmatnich ważących po funtów Nr. 24 . . .	3
Kul Dwunastofuntowych . . .	156
Kul Sześciofuntowych żelaznych . . .	1552
Kul Czterofuntowych żelaznych . . .	2149
Kul Trzyfuntowych żelaznych ¹⁾ . . .	2730
Kul Dwufuntowych żelaznych . . .	410
Kul Pułorafuntowych żelaznych . . .	1300
Kul Funtowych y pułfuntowych ²⁾ . . .	44

In Summa kul Żelaznych 8353

Grotów.

Grotów Długich Czworograniastych . . .	721
Grotów Krótszych . . .	184
Grotów Szerokich . . .	360
Grotów trzygraniastych . . .	116
Grotów Naykrótszych . . .	373

In Summa Grotów 1748

Patrątasze.

Patrątaszów z skóry Czerwonej Juchtowej bez Pasów . . .	2
Patrątaszów z skóry Czarney złych zbutwiałyh z Pasami . . .	11
Patrątaszów takich że bez Pasów . . .	10

Blachi Czapki Ładownice ectt.

Blach przednich z Herbami pozłocistych do Czapek Grantyr. . .	25
---	----

¹⁾ Z tych kul Nr. 90 za dokumentem W. Imci P. v. Wichert wydałem z Ceighauzu.

²⁾ Z tych kul Nr. 20 za dokumentem W. Imci P. v. Wichert wydałem,

	Nr.
Blach do patrąszów mosiężnych pozłocistych .	2
Blach Kirasirskich przednich .	95
Blach takichże tylnych .	84
Czapka Doboszowa z Blachami Dwiema Grana- terska .	1
Ładownice na suknie zielonym z Herbami JO. księcia Imci dobrodzieja złych .	9
Ładownic Gołych nieoprawnych vulgo Karturow	128
Ładownic złych skurzanych Czarnych .	9
Ładownic od Dragonij z sprzączkami mosię- żnemi .	19
Ładunków żelaznych do nabijania Janczarek .	19
Puzwersaków Puzkarskich trzy Czarny prosty jeden .	4
Pas Latu sążni .	15
Pasów Nowych z sprzączkami mosiężnemi .	107
Zarękawków starych złych Kirasirskich .	2
Szyszaków sztuk .	72
Pancerzów starych zardzewiałych .	2
Spis nieco srebrem nabitych .	2
Pałaszów z Gifesami mosiężnemi Gołych ¹⁾ .	17
Szpad z Gifesami takiemiż Gołych .	11
Flintpasów od Dragonij z Przączkami y Blaszkami mosiężnemi a żelaznemi Kruczkami .	15
Miecz z pochwami .	1
Multon z pochwami .	1
Koncyrz Chusarski .	1
Szponton officerski na Czerwonym Drzewie .	1
Klinga Hiszpańska z pochwami .	1
Kling różnych tak obosiecznych iak z tylcami mię- dzy któremi pięć złamanych .	30
Rohatyn Paholczych z Herbami JW. Potockich .	9
bez Herbu .	1
Rohatyn w Drzewo osadzonych .	10
Bagin Cyrkiel żelazny do kalibrowania Harmat y kul	1
Rakielsztek z stemplem .	1
Szmermelsztek bez stempla .	1
Oszczepow od IP. Borowskiego zielono malowa- nych .	49
Oszczep od tegoż srebrem nabijany .	1
Piór blaszanych białych od magierek .	32

¹⁾ Z tych pałaszów trzy do obcinania szpaler w Gaju wydałem.

	Nr.
Gagańców od Wałów żelaznych	10
Skrzynek okowanych starych z kturych iedna bez wieka druga bez zawias	2
Obrączek na brytany nasadzanych żelaznemi kolcami	3
Przączek mosiężnych do flint piechotnych	400
Przączek mosiężnych przy Pasach flintowych tych nimasz	
Przączek takichże do Pendetów zażywanych	10
Zelów Janczarskich do muzyk do nich Pokrow- ców Nr. 2	4
Berdyszów w Czarne rękowiese osadzanych	12
Berdyszów Wielkich Moskiewskich z których ieden bez osady	2
Gałka do namiotu blaszana	1
Dzwonków małych do Mułów, spiżowych prostych	5
Dzwonek okrągły spiżowy	1
Dzwonek Duży miedziany bez serca zły	1
Dzwonek z Ratusza dobry	1
Młynek żelazny do kawy	1
Piętno żelazne z Herbem Imć Pana Hetmana	1
Strzemion Dragonskich par	74 ¹ / ₂
Musztuków pobielanych starych złych	40
Szturmpisow lecz w nich nie staje Grotow a Je- den Cale zadnego niema y połamane Drzewa	5
Sanki miane za Gdańskie stare złe popsute	1
Kaydan żelaznych	11
Wilków do kominów w mosiądz oprawnych, w których Gałki Jedney niemasz para	1
Wilków żelaznych par	2
Kocień żelazny do warzenia smoły y Salitry	1
Drotu w dwoch krągach funtów	9
Wrzeciono do młynka ręcznego żelazne	1
Wał drewniany z korbami i ryfami	1
Blok spiżowy Dobry do windowania o dwoch kołach	1
Drągów mularskich do łamania kamieni	2
Zawiasów żelaznych starych połamanych	5
Krata żelazna sążniowa z muru zamkowego wyięta	1
Haków żelaznych od kraty Wielkich	2
Haków żelaznych Wielkich do stayni z Zasuwą	6
Błacha żelazna do zatykania Pieca Piekarskiego	1
Ankrów Długich Cienkich nakładanych z kolcami	6
Ankra Długa Jednostayna z Cerkwi	1
Motyków żelaznych bez Osady	18

	Nr.
Kijanów żelaznych było Dwa te nademni Kurzan- skiej przerobione na Jeden	1
Świdrów żelaznych do wiercenia Koł	2
Świder do wiercenia Wałów Żłobczasty Długi	1
Świdrów krótszych daleko do wiercenia wałów	3
Świder do wiercenia rur Jednostayny	1
Świder do wiercenia rur mający w końcu śruby do wkładania większego żłobka — w którym teraz znayduie się żłobek ieden wkręcony	1
Item do tego żelaznego świdrzyska Luźny na wkładanie do powiększonych Dziur żłobek	1
Świdrów tyblowych Ciesielskich starych zardze- wiałych	3
Klinów żelaznych w kawałkach	9
Bindasów Ciesielskich ieden w Puł złamany	2
Toporów Ciesielskich popsutych	5
Pił Węgielnych Ciesielskich złych	2
Piła Tracka stara	1
Form żelaznych do robienia Dachówki w karpio- wą Łuskę	2
Lichtkugłów	3
Łańcuch trzysążniowy żelazny	1

Gwicht od wagi.

Sztuka pierwsza spiżowa ważąca funtt	120
Sztuka druga spiżowa ważąca funtt ¹⁾	60
Sztuka trzecia spiżowa ważąca funtt	30
Sztuka czwarta spiżowa ważąca funtt	12
Sztuka piąta spiżowa ważąca funtt	9
Sztuka szósta żelazna ważąca funtt	18
Sztuka siódma żelazna ważąca funtt	7 ¹ / ₂
Sztuka ósma żelazna ważąca funtt	1 ¹ / ₂
Sztuka dziewiąta żelazna ważąca funtt	1
Wag Wielkich żelaznych	2
Szalki małe z pułfuntami ołowianemi Dwoma	1

Chorańgiew Niebieska kietayka z karmazynową z
Herbem Imć Pana Hetmana Dynoffa y Sienia-
wskiego.

Drączek od teyże na wierzchu wyłaczany 1

¹⁾ Za dokumentem do Międzyboża wydane.

Proch Harmatni.

Nr.	Funty
1 Beczka waży	. 104
2 Beczka waży	. 171 $\frac{1}{2}$ do Puław odesłane
3 Beczka waży	. 196
4 Beczka waży	. 202
5 Beczka waży	. 205 $\frac{1}{2}$
6 Beczka waży	. 208
7 Beczka waży	. 205
8 Beczka waży	. 205 $\frac{1}{2}$
9 Beczka waży	. 205 $\frac{1}{2}$
10 Beczka waży	. 174 do Puław odesłane
11 Beczka waży	. 179 $\frac{1}{2}$
12 Beczka waży	. 205
13 Beczka waży	. 207
14 Beczka waży	. 209
15 Beczka waży	. 209
16 Beczka waży	. 208
17 Beczka waży	. 208
18 Beczka waży	. 206
19 Beczka waży	. 204
20 Beczka waży	. 194 $\frac{1}{3}$
21 Beczka waży	. 200 $\frac{1}{2}$
22 Beczka waży	. 196 $\frac{1}{2}$
23 Beczka waży	. 215
24 Beczka waży	. 217 $\frac{1}{2}$
25 Beczka waży	. 169 do Puław odesłane
26 Beczka waży	. 168 do Puław odesłane
27 Beczka waży	. 204
28 Beczka waży	. 216
29 Beczka waży	. 192 $\frac{1}{2}$ do Puław odesłane
30 Beczka waży	. 195 $\frac{1}{2}$ do Puław odesłane
31 Beczka waży	. 203
32 Beczka waży	. 200
33 Beczka waży	. 206 do Puław odesłane
34 Beczka waży	. 199
35 Beczka waży	. 210
36 Beczka waży	. 205
37 Beczka waży	. 205
38 Beczka waży	. 206
39 Beczka waży	. 204
40 Beczka waży	. 176 do Puław
41 Beczka waży	. 200 $\frac{1}{2}$
42 Beczka waży	. 210

Nr.	Funty	
43 Beczka waży	. 168	do Puław odesłane
44 Beczka waży	. 201	do Puław odesłane
45 Beczka waży	. 205	
46 Beczka waży	. 205	
47 Beczka waży	. 205	do Puław odesłane
48 Beczka waży	. 205	
49 Beczka waży	. 205	do Puław odesłane
50 Beczka waży	. 205	
51 Beczka waży	. 205	
52 Beczka waży	. 205	
53 Beczka waży	. 205	do Puław odesłane

In Summa Prochu Harm. a funt. 36 k. 292.23

1 Ołowiu sztuka waży . 150

2 Ołowiu sztuka waży . 183

Ten Inwentarz Po Uczynionej Weriffikacyi Nowospisaney.

Podpisuję Datto in 23 7bris ad 1762 A. Daszkiewicz (m. p.)

Expensa (Prochu z Ceighauzu Brzeżańskiego wydawany) zaczynająca się ab A-o 1762 Mense 2 7bris.

In Anno 1762.	}	Na dzień Bożego Narodzenia przed jutrznią y przy jutrzni z Hakownic sztuk 9 z kaźdey po 4 Ognie, kaźda sztuka po puł funta — uczyni funtów	18
		d 29 8bris przy pogrzebie zmarłemu żołnierzowi Herzmanowi dawało Ognia ludzi 15 na trzy Ognie wyszło ładunków 45. Z Funta jednego Ładunków 18 uczyni funt	2 ^{1/2}
		d. in Mense Nbris. Z Dyspozycyi J. W. P. Imci Komornika Halickiego do strzelania w Gaju Danieli sztuk Nr. 29 do przezimowania niezdatnych wydałem Prochu .	2 ^{1/2}
		Do tego lanych z ołowiu kul	30
		Na Wielkanoc przy Obchodzącej Processyi na Cmentarzu trzykroć z Hakownic sztuk 9 ad 5 Ogniów, z kaźdey po puł funta uczyni funtów	22 ^{1/2}

In Anno 1763

Na Dzień Bożego Ciała cum SS. V. Processya ołtarze obchodząca, przy którym Garnizon paradując dawało ognia ludzi Nr. 45, ogniów 7 wyszło ładunków 315, z funta ładunków 18 — uczyni funtów . 17½

W teyże Octawie na konkluziy Mszy odprawiającej się w Farnym kościele z Dyspozyciy W. Imci Pana Komornika Halickiego przy wychodzącej Processyi cum SS. V. z Farnego kościoła dawano ognia z sześci sztuk Harmat trzyfuntowych razy 25. Wyszło Prochu funt . . . 45

Przy tej Procesiy która przez miasto idąc Obchód czyniła przez Groblę wielką ku folwarkowi Zamostowemu y nazad wracając przez Groblę małą do Fary, Garnizon paradując w liczbie 45 dawał z ręczney Ogniów ośm, wyszło Ładunków 360. Ładunków 18 z funta — uczyni funt 19½

W miesiącu 8brze Z Dyspozyciy W. Imci P. Komornika Halickiego do strzelania w Gaju Danieli sztuk Nr. 30 nie zdatnych do przezimowania, wydałem prochu funt . . . 3
do tego lanych z Ołowiu kul Nr. . . . 36

d. 19 7br. przy pogrzebie Zmarłemu Żołnierz. Andrzejowi Paleńskiemu dawało ludzi 15 razy trzy Ogniów wyszło Ładunków 45. Uczyni Prochu funt . . . 2½

Na Wielkanoc przy obchodzącej Processiy trzykroć po Cmentarzu z Hakownic sztuk 9 ad 5 Ogniów z każdej po puł funta uczyni Prochu funt . . . 22½

In Anno 1764

Na Dzień Bożego Ciała Processya cum SS. V. ołtarze obchodząca przy której dawało Ogniów siedm wyszło Ładunków 280 — uczyni prochu funt . . . 16

Pod ten czas bez królewia gdy Re Konfederaci z pod Stanisławowa na Brzeżany uderzyć zbierali się dla kturych, z Dyspozyciy W. Imci Por. Komornika Halickiego na Wały były sztuki zelazne wyprowadzone Armat 39, te sztuki ponabijane Szarff Kartaczami przez Niedziel trzy; a

In Anno 1764

- po uspokojeniu re konfederatów przez Moskwę wykrecony proch ze sztuk — nie dostawało do Wagi funt 3¹/₂
- także Broni ręczney sztuk 130 do Zamku wniesioney z Ceighauzu, która była szarff nabita po wykreconiu niedostało prochu funt 1¹/₂
- D. 27 Januar. przy pogrzebie Zmarłego Żołnierza Sebasty: Kułakowskiego dawało ludzi 15 wyszło Ładunk. 45. uczyni prochu funt 2¹/₂
- Dn. 18 May przy Pogrzebie zmarłego żołnierza Krzysztof Hain dawało ludzi 15 wyszło Ładunk. 45 uczyni prochu funt 2¹/₂
- przy Pogrzebie zmarłego Porucznika Węglowskiego dawało ludzi 45. Wyszło Ładunk. 135 — uczyni funt 8¹/₂

In Anno 1765

- Na poświęcanie Nowego Kościoła Ormiańskiego przez W. Imci Xiędza Kanonika Tustańskiego, a Proboszcza Zamkowego z Hakownic Sztuk Siedm dawano ognia tak przy zaczynających się Ceremoniy, jako y przy pierwszej Sumie razy Siedm po ¹/₂ f. funt , 24¹/₂
- Na Dzień Bożego Ciała Processya cum SS. V. ołtarze obchodząca przy kturey dawało ognia ludzi 36 Ogniuw Siedm wyszło Ładunków 252 z funta Ładunk. 18 uczyni prochu funt 14
- Do Kwater Żołnierskich dla Chorób zaraźliwych z której posługuiący chorym żołnierzom żołnierze zarażali się na kadzenie prochu wydałem funt 3¹/₂

II.

Napisy na metalowych trumnach teraz nieistniejące.

1. Alexander Sieniawski sum, magni Pocillatoris Regni filius. Per Catharinam a Stemberg genitricem a Piasto ad Casimirum Magnum sexcentos per annos regum polonorum progenies, animo et indole tantae fortunae per universi naturam speculaturus Germaniam Italiam Galiam orbis Sidera hospes vidi et ipsam rerum Dominam Urbem veneratus sum, dexteritate ingenii cum regum et principum in me oculos convertissem tandem in avita limina redux in ipso gratulantium et divis vota noncupantium concursu spes Patriae, hominum deliciae, vitae innoxius, aetatis adolescens ecce in Pulvere dormio!

2. Procopius Sieniawius sum Magnus Regni Polonorum Signifer. Si sanguinem quaeris? Regius, Si fortunam? — Generi par, Si vitam? — Innocens, Si virtutem? Omnia summa, Si amicos? Multi et fidi, Si uxorem et liberos? Dulces et superstites, Si formam? Ipsis Gratiis venerabilis, Si aetatem? Adolescens. Haec omnia qui fueram Nihil sum. Anno Salutis humanae MDCXXVI Nonas Calend. Januarii.

¹⁾ Aleksander Sieniawski jestem, syn Podczaszego w kor. przez matkę Katarzynę z Stemberku potomek królów polskich od Piasta do Kazimierza W. przez lat sześć set, kiedy umysłem i zdolnością tak wielkiego majątku chcąc poznać świat, gwiazdy ziemskie Niemcy Włochy Francję jako gość zwidziłem, a nawet władcę świata Rzym neceiłem, kiedy bystrością umysłu zwróciłem na siebie oczy królów i książąt — nakoniec powróciwszy w ojczyste progi pośród składających życzenia i ślubujących przodkom — nadzieją ojczyzny, rozkosz ludzi, niewinny w życiu, w młodzieńczym wieku spię oto w prochu.

²⁾ Prokop Sieniawski jestem, Wielki Chorąży kor. Jeżeli o krew pytasz? Królewska, jeżeli o majątek? Równy rodowi, jeżeli o życie? Niewinny, jeżeli o cnotę? Wszystko najwyższe, jeżeli o przyjaciół? Wielu i wiernych, jeżeli o żonę i dzieci? Mili i pozostali, jeżeli o postać? Nawet dla gracyj czcigodny, jeżeli o wiek? Młodzieniec. Wszystkiem tem byłem — Niczem nie jestem. Roku zbawienia ludzkiego 1626 9. stycznia.

ŹRÓDŁA.

Niniejsza rozprawka jest ustępem z obszerniejszej, nieogłoszonej pracy o Brzeżanach. Zbierałem do niej materiały w latach 1878 do 1889, później jednak zajęcia urzędowe, a nadto trudność w dostaniu brakujących jeszcze źródeł, nawet drukowanych, nie dozwalały mi jej wykończyć w mieście nie posiadającym większej biblioteki.

Ten ustęp opiera się na:

1) Zapiskach burmistrzowskich (*Libri inscriptionum* lub *Proconsulum*) zachowanych w Magistracie brzeżańskim. Zachowało się cztery tomy:

T. I. oznaczony liczbą III. Anno 1625 ma kart nieliczbowanych 271 i jest oprawny w jasną skórę. Akt pierwszy: Onyszko kuśnierz z Mundą 1625, ostatni: Semko Diakon z Szomą Doctorem Rohatyńskim 1646. Cały tom prócz karty 1. i ostatniej jest pisany tą samą ręką czysto i porządnie.

T. II. ozn. I. IX. rozpoczyna się wierszami, poczem na karcie 2. jest sprawa z r. 1690, na 3. z r. 1650 a na ostatniej t. j. 157 z r. 1707. Cała księga źle oprawiona zawiera akta z lat 1624, 1625, 1674, 1676, 1677, 1679, 1680, 1683, 1684 i 1689.

T. III. nieoprawiony, liczy kart 93. Zaczyna się aktem A. D. 1714 die 18. Julii, kończy 1736 die 29 Julii; pismo różne.

T. IV. Kart 199 ma N. XIII. Zaczyna się sprawą z 30. Maj. 1756, a kończy 20. Febr. 1759, są jednak w środku akta z r. 1749 i z r. 1760. Pismo nieporządne i łacina kiepska.

2) Archiwum hr. Potockich w Raju. Powołuję się tutaj tylko na Inwentarze klucza brzeżańskiego. W Raju jest tomów pięć:

T. I. z lat 1658 do 1667, T. II. z r. 1682, T. III. z r. 1695, T. IV. z r. 1705, T. V. z r. 1708, T. VI. z r. 1698 posiada Biblioteka Ossolińskich we Lwowie rps. nr. 2122.

3) *Aufhebungs-Akten d. Schlosspfarrei in Brzeżany* w registraturze c. k. Starostwa w Brze-

zanach; obejmują wszelkie dokumenty częścią w odpisach urzędowych, częścią oryginalne, odnoszące się do uposażenia i zniesienia prepozytury zamkowej.

4) F. Siarczyński. Napisy w starym zamku Sieniawskich w Brzeżanach. Rps. Biblioteki Ossolińskich we Lwowie nr. 1062. Pierwsze 2 karty duże folio, 3 mała karta z napisem nad bramą, dalszych 7 zwykle folio. Napisy na trumnach i pomnikach z niemieckimi nagłówkami odpisał dla Siarczyńskiego prawdopodobnie mansjonarz ks. Jerzy Winter, niemiec.

5) Inwentarz zamku brzeżańskiego tudzież y amunicyi w Ceykhazie brzeżańskim znajdujący się die 23. Sept. 1762, który tutaj przedrukowałem, jako Dok. I.

6) Planta Miasta Brzeżańskiego ze Swoią Cituacyą Wymierzona. Die 7. Junij a. 1755 przez kap. de Pirch. Oryginał jest własnością Rady Fr. Próchnickiego we Lwowie, kopie dla Magistratu brzeżańskiego i siebie zrobiłem w r. 1878.

Dzieła drukowane podano w przypiskach. Klisze widoków, ułatwiające zrozumienie opisów udzielił mi pan Józef Czernecki już po wydrukowaniu części rozprawki, przeto nie są liczbowane. Użyto ich w dziełku p. Czerneckiego: Brzeżany. Pamiątki i wspomnienia. Lwów 1905. Dziełko to nadaje się bardzo na nagrody pilności dla uczniów szkół brzeżańskich i gmin okolicznych.

WAŻNIEJSZE OMYŁKI.

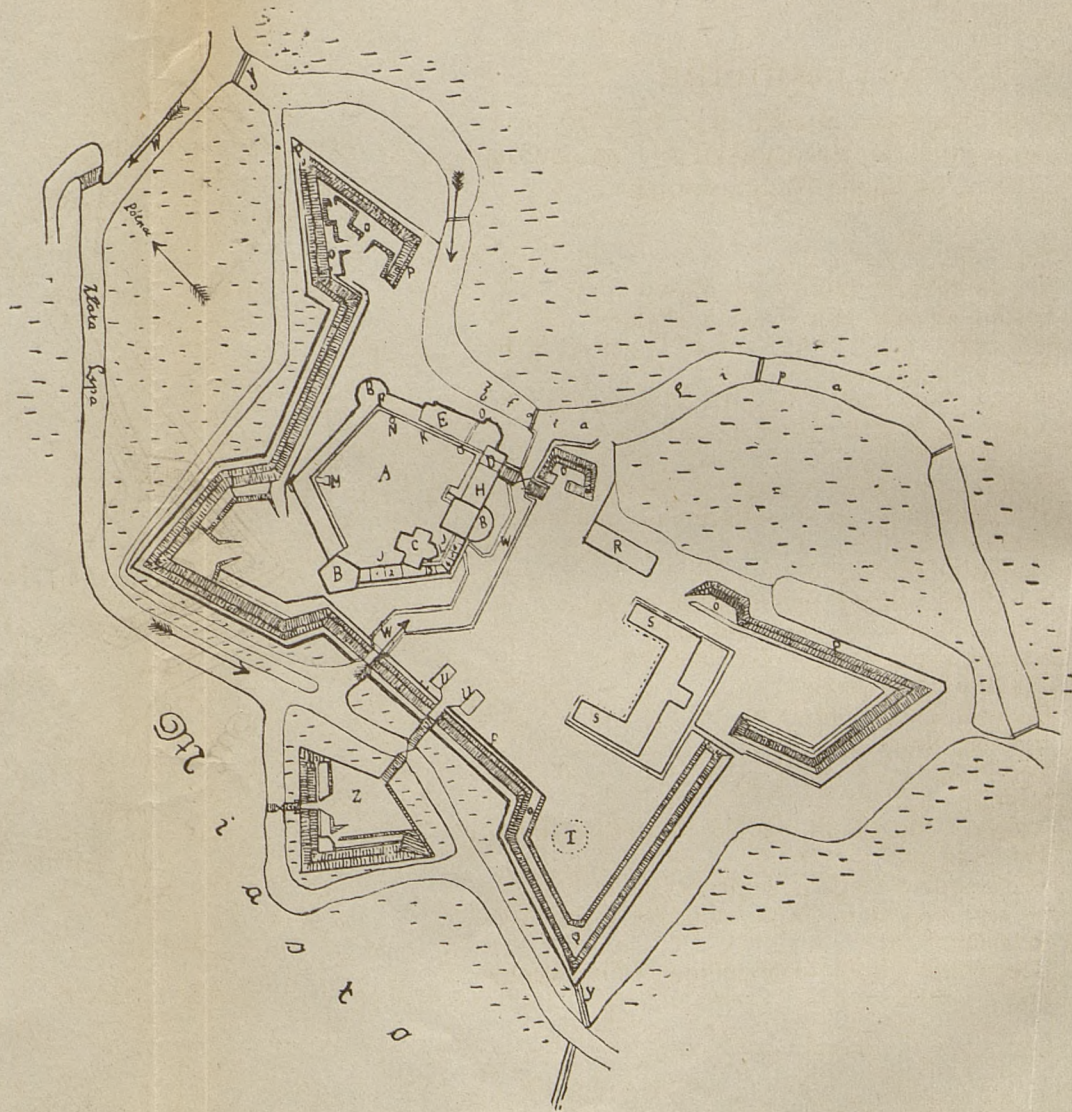
str. 7 w. 5 od góry zam.	wschód	czyt. zachód
„ 9 „ 3 „ dołu „	XVII	„ XVIII
„ 10 „ 7 „ „ „	Zeughaus i arsenał	„ Zeughaus=arsenał
„ 10 „ 2 „ „ „	700	„ 800
„ 11 „ 13 „ góry „	po „znowu“ dopisać	„ „musiał“
„ 11 „ 2 „ dołu „	tekstu: przeważniej	„ przeważnie
„ 12 „ uwadze ³) „	60	„ 36
„ 15 „ 2 od góry „	wykonane	„ wykonano
„ 16 „ 26 „ „ „	delieacaya	„ delineacye
„ 17 „ 2 „ „ „	Dankiewicz	„ Daszkiewicz
„ 33 „ 9 „ dołu tekstu zam.	Generis	„ Gentis.

Wyjaśnienia

z mapy Kapitana de Pirch z r. 1756 p. t.
„Planta miasta Brzeżańskiego ze Swoją
Cituwacją Wymierzona.“

- A. Zamek wokoło Murowany Masyw.
- B. Bastion Masyw Murowany 5—Eck.
- C. Kościół formuje Trzy Kaplicy Trojci S. S. ty.
- D. Brama Zamkowa
- E. Pokoje Złote Xzney Jey Mci Rezydencija.
- F. Pokoje Xcia Imci Rezydencija.
- G. Pokoje Gościnne.
- H. Pokoje Xcia Imci Adama.
- I. Pokoje Nowe za Kościołem na murze Szerokim.
- K. Ganek murowany.
- L. Ganek Drewniany przed pokoi nowemi.
- M. Gradusy, alias wschodki na duł.
- N. Studnia Murowana w Zródle Samym.
- O. Wycieczka do Rzeki.
- P. Forteca. Wały Formujom.
- Q. Batterie Nowe.
- R. Zeg-Haus.
- S. Stajnia.
- T. Magazyn Murowany na Proch bezpiecności.
- U. Hauptwach.
- W. Canal gdzie biegnąca woda czysci.
- X. Służa pod wałem Swizey wody Canału.
- Z. Rewelin.
- J. Beer alias Groble Piramidne Rury wsobie mają.

CZEŚĆ ADMINISTRACYJNA

ZAKŁADU GŁÓWNEGO.

I. GRONO NAUCZYCIELSKIE.

1. Skład grona nauczycielskiego z końcem roku szkolnego 1908.

a) Nauczyciele przedmiotów obowiązkowych.

- 1 **Maciszewski Maurycy**, dr. fil., c. k. radca szkolny Tyg. godz. i dyrektor w VI r., członek Rady szk. okr. i miejsc., członek Komisji historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie.
- 2 **Daniec Stanisław**, prof. VIII r., zawiadowca gabinetu archeologicznego, gosp. kl. Va, uczył jęz. łac. w kl. VII., jęz. greckiego w kl. IIIc, Va i VII. 19
- 3 **Dutkiewicz Tomasz**, prof. VIII r., zawiadowca zbiorów rysunkowych, gosp. kl. VIII., uczył języka łac. w kl. Va, VIII i jęz. greck. w kl. VIII. 16
- 4 **Slmer Benedykt**, dr. fil., naucz., uczył języka łacińskiego w kl. IIIc, jęz. polskiego w kl. IIIc, i języka niemieckiego w kl. IVa i Vb. 17
- 5 **Gawalewicz Adolf**, prof. VIII r., zawiadowca zbiorów do nauki geografii i historii powszechnej i biblioteki ubogiej młodzieży, gosp. kl. IIIb, uczył jęz. niem. w kl. IIIb, hist. i geogr. w kl. Iab, IIc, IIIb i VII. 20
- 6 **Libera Antoni**, naucz., gosp. kl. VI., uczył jęz. łacińskiego w kl. Vb i VI, jęz. greckiego w kl. VI. 17
- 7 **Ks. Łopatynski Damian**, prof., zawiadowca ruskiej biblioteki dla młodzieży, uczył religii gr. kat. w kl. I—VIII i jęz. ruskiego w kl. IV—VII 24
- 8 **Medynski Aleksander**, prof., zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, pomochnik dyrektora w czynnościach kancelaryjno-administracyjnych, gosp. kl. IIIc, uczył jęz. polskiego w kl. Va, historii i geografii w kl. IIIc. Va Vb VI i VIII. 19

		Tyg. godz.
9	Miłułowicz Jerzy , dr. fil., prof., zawiadowca gabinetu fizykalnego, gosp. kl. VII., uczył prop. filoz. w kl. VII. i VIII. mat. w kl. VI—VIII. i fizyki w kl. VII i VIII.	18
10	Namysł Stanisław , prof., zawiadowca biblioteki polskiej dla młodzieży, gosp. kl. IVa, uczył jęz. łać. w kl. IVa, jęz. polskiego w kl. Vb, VI—VIII.	18
11	Orliński Chiel , dr. fil. prof., zawiadowca niemieckiej biblioteki dla młodzieży, uczył jęz. niem. w kl. Va, VI—VIII.	16
12	Turosz Wojciech , naucz., uczył mat. w kl. IIc, IIIac, Vab, i fizyki w kl. IVa.	20
13	Uogl Franciszek , prof. VII r., zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył mat. w kl. IIab, i hist. nat. w kl. IIb, IIIa, Vab, i VI.	18
14	Ks. Żyła Władysław , dr. teol., prof., uczył religii rzym. kat. w kl. I—VIII.	16
15	Bałuk Jan , z. n., w roku szkolnym 1907/8 na urlopie.	
16	Borzemski Edward , z. n., uczył jęz. pol. w kl. IIb, IVa, jęz. niem. w kl. Ib, mat. w kl. Ib, IIIb, i hist. nat. w kl. IIc.	20
17	Brzostowski Ignacy , z. n., gosp. kl. IIc, uczył jęz. pol. w kl. IIc, i jęz. niem. w kl. Ia, IIc, i IVb.	18
18	Charlewski Tadeusz , z. n., gosp. kl. IVb, uczył mat. w kl. Ia, IVab, i hist. nat. w kl. Iab. IIa, IIIb,	20
19	Kapuściński Józef , z. n., w roku szkolnym 1907/8 na urlopie.	
20	Kobierski Roman , z. n., gosp. kl. Ib, uczył jęz. łać. w kl. Ib, jęz. greck. w kl. IIIb, i jęz. polskiego w kl. Ib, i IIIa.	19
21	Modyczko Kazimierz , egz. z. n., uczył jęz. niem. w kl. IIb. historii i geografii w kl. IIab, IIIa, i IVb.	20
22	Piwowarczyk Stanisław , z. n., gosp. kl. IIIa uczył jęz. łać. w kl. IIIab, jęz. polskiego w kl. IVb i jęz. niem. w kl. IIIa.	19
23	Sabiński Artur , z. n. gosp. kl. IIa, uczył jęz. łać. w kl. IIa, jęz. greck. w kl. IVa i jęz. polskiego w kl. IIa i IIIb.	18
24	Serwański Józef , z. n., gosp. kl. IIb, uczył jęz. łać. w kl. IIb i IIc i jęz. niem. w kl. IIIc.	20
25	Słowik Wojciech , z. n., gosp. kl. Ia, uczył jęz. łać. w kl. Ia, jęz. pol. w kl. Ia, jęz. niem. w kl. IIa i geografii w kl. IVa.	20

26	Strojek Jan , z. n., gosp. kl. Vb, uczył jęz. łac. w kl. IVb, i jęz. greckiego w kl. IIIa, IVb, i Vb.	20
----	--	----

b) Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1	Dutkiewicz Tomasz , j. w., uczył a) kaligrafii w dwóch oddziałach	2
	b) rysunków wolnорęcznych w I oddziale	4
2	Gawalewicz Adolf , j. w., uczył hist. kraju rodzinnego w kl. IIIb, i VII.	2
3	Medyński Aleksander , j. w., uczył hist. kraju rodz. w kl. IIIc, VI i VIII.	2
4	Modyczko Kazimierz , j. w., uczył hist. kraju rodz. w kl. IIIa i IVb.	2
5	Paszkiewicz Aleksander z. n., w Szkole realnej, uczył jęz. fran. w trzech oddziałach.	6
6	Ruth Jan , naucz. muzyki w Sem. naucz. męsk. uczył śpiewu w dwóch oddziałach.	4
7	Nauczyciele polskiego Tow. gimn. Sokół uczyli gimn. w sześciu oddziałach	12
8	Słowik Wojciech , j. w., uczył hist. kraju rodzinnego w kl. IVa.	1

2. Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 1907/8.

Przybyli do grona: 1) z. n. **Borzemski Antoni** przeniesiony w tymże charakterze z filii gimnazjum z polskim językiem wykładowym w Tarnopolu do gimnazjum z pol. jęz. wykł. w Tarnopolu rozp. c. k. Rady szkol. kraj. z dnia 13. lipca 1907 l. 30.081, 2) dr. **Elmer Benedykt** z. n. w gimn. IV. we Lwowie zamianowany rzeczywistym nauczycielem przy tutejszym zakładzie z przydzieleniem do gimn. IV. we Lwowie rozp. c. k. Rady szkol. kraj. z dnia 30. lipca 1907 l. 17.149 — przeniesiony do tutejszego zakładu rozp. c. k. Rady szkol. kraj. z dnia 28. stycznia 1908 l. 2.207, 3) **Kapuściński Józef**, zastępca naucz. w gimn. III. im. Franciszka Józefa we Lwowie, przeniesiony w tymże charakterze do tutejszego zakładu rozp. c. k. Rady szkol. kraj. z dnia 13. lipca 1907 l. 28.987, 4) **Kobierski Roman** zamianowany z. n. rozp. c. k. Rady szkol. kraj. z dnia 14. września 1907 l. 26.203, 5) **Libera Antoni**, z. n. w tutejszym zakładzie zamianowany rzeczywistym nauczycielem rozp. c. k. Rady szkol. kraj. z dnia 30. lipca 1907 l. 26.265, 6) **Piwo-**

warczyk Stanisław, zamianowany z. n. rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 17. września 1908 l. 20.784, 7) z. n. **Słowik Wojciech** przeniesiony w tymże charakterze z filii gimn. z pol. jęz. wykł. do tut. zakładu rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 3. lipca 1907 l. 30.081, 7) **Solon Rudolf**, zamianowany zast. naucz. rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 17. września l. 32.788, 9) **Turosz Wojciech**, naucz. rzecz. przeniesiony do tut. zakładu z filii gimn. z pol. jęz. wykł. w Tarnopolu rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 13. lipca 1907 l. 30.081.

Urlopy otrzymali pp. 1) **Bałuk Jan**, na przeciąg ubiegłego roku szkolnego dla odbycia służby wojskowej rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 13. września 1907 l. 35.429. 2) **Borzemski Antoni** na maj 1908 rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 7. kwietnia 1908 l. 16.087. 3) **Kapuściński Józef** na przeciąg pierwszego półrocza dla poratowania zdrowia rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 4. paźdz. 1907 l. 44328, na przeciąg od 3. lutego do 30. maja 1908 rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 13. lutego 1908 l. 5251, oraz na czas od 1. maja po koniec roku szkolnego rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 4. maja 1908 l. 20.207. 4) **Solon Rudolf** dla poratowania zdrowia na luty, marzec i kwiecień rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 30. stycznia 1908 l. 3373.

Zatwierdzenie w zawodzie nauczycielskim i tytuł e. k. profesora otrzymał naucz. **Namysł Stanisław** rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 16. lipca 1907 l. 29.544.

Ubyli z grona pp. 1) **Hasny Józef Bronisław** zam. rzecz. naucz. przy e. k. gimn. w Brzeżanach rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 30. lipca 1907 l. 16.347, 2) z. n. **Kończakiewicz Włodzimierz** przeniesiony w tymże charakterze służbowym do e. k. gimnazjum z ruskim językiem wykładowym w Przemyślu rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 15. lipca 1907 l. 30.263 i 3) **Wyka Andrzej** zamianowany rzeczywistym nauczycielem przy e. k. gimnazjum w Sankoku rozp. e. k. Rady szkol. kraj. z dnia 30. lipca 1907 l. 16.347.

C. k. Rada szkol. kraj. przyznała rozp. z dnia 6. grudnia 1907 l. 57.162 prof. **Stanisławowi Dańcowi** trzeci, prof. Dr. **Jerzemu Miłutowiczowi** rozp. z dnia 11. października 1907 l. 47.520 pierwszy, prof. **Chielowi Orlińskiemu** rozp. z dnia 19. kwietnia 1908 l. 18.066 pierwszy, prof. **Franciszkowi Ogłowi** rozp. z dnia 15. paźdz. 1908 l. 48.036 czwarty i ks. Dr. **Władysławowi Żyle** rozp. z dnia 9. grudnia 1907. pierwszy dodatek pięcioletni.

II. PLAN NAUKI.

Ze względu na to, że przy nauce trzymano się ściśle istniejących przepisów, wyszczególnienie planu pojedynczych przedmiotów jest zbyteczne; dlatego podaje się jedynie wykaz lektury w językach:

a) Lektura łacińska.

- Kl. III. Oddz. A. i B. przerobiono Corneliusa Neposa życiorysy: Arystydesa, Cymona, Epaminondasa, Temistoklesa, Milytadesa i Pelopidasa; prywatnie czytano żywot Konona, Agesilausa, Hannibala, i Hamilkara.
- Oddz. C. przeczytano biografie Arystydesa, Cymona, Epaminondasa, Temistoklesa, Milytadesa, i Alcibiadesa, prywatnie czytano biografie Hannibala, Pelopidasa, Focjona, Hamilkara, Thrasybula i Konona.
- Kl. IV. Oddział A. Caesar. Bell. Gall. I. 30. II. IV. pryw. ks. IV. V. VII. (14 uczniów).
- Ovidius. Met. 2 (cztery wieki) 13.
- Oddz. B. Caesar. Bell. Gall. I. 30. IV. VI. 10 — 30 pryw. ks. II. (10 u.), III. (11 u.) V. (10 u.) VII. (3 u.)
- Kl. V. Oddz. A. Livius. Ks. I. 30. XXI. Cap. 1 — 18, pryw. ks. II. (3 u.), XXII. (3 u.)
- Ovidius. Met. 6. 13. Trist. 10. pryw. Met. 18 (3 u.), 1 (1 u.), 3 (4 u.), 22 (2 u.), 20 (1 u.), Trist. 5 (7 u.), 6 (1 u.), Fast. 7. 10. (4 u.), 8 (2 u.), 9 (1 u.)
- Oddz. B. Livius Lib. I. Cap. 1 — 35, 42 — 45. XXI. Cap. 1 — 15, pryw. II. (5 u.)
- Ovidius Met. 6. 14. Trist. 10. pryw. Met. 12. 13. 17. 18. Fast. 3. 6. 11. Treny 1. (6 u.)
- Kl. VI. Sallustius: Bell. Jug. Cicero in Catiliram I.
- Vergilius. Aeneis I. II, pryw. Sallustius: Bellum Catilinarium.
- Vergilius. Aeneis VI. (8 u.)
- Kl. VII. Cicero. Pro Sex Roscio Amerino. Laelius de amicitia. pryw. De imperio Gn. Pompeii (6 u.), Oratio pro Milone (1 u.), Cato Maior (1 u.), Pro Archia poeta (9 u.).
- Vergilius. Aen. ks. VI. VII, 286 — 240, pryw. Aeneis ks. IV. (4 u.)
- Kl. VIII. Horatius. Carm. I. 1. 3. 4. 6. 8. 10. 14. 18. 22. 24. II. 7. 13. III. 1. 2. 3. IV. 7. Epod. 2. Sat. I. 6. Prywatnie: wybrane a pominięte w lekturze szkolnej odprzerobiło 13 uczniów.
- Tacyt. Ann. I. 33. II. wyjątki, prywatnie II. (9 u.)

b) Lektura grecka.

- Kl. V. Oddz. A. Ksenofont (podług Chrestomatyi układu Fiderera): Anabasis ustępy: 1. 2. 3. 4. 7. 8. 13. pryw. 4 (6 u.), 5 (2 u.), 4 (3 u.), 10 (3 u.), 11 (1 u.), 12 (2 u.). Z Cyropedyi ust. 1. 2. pryw. 3 — 7 (3 u.).
Homer. Iliada Ks. I. pryw: ks. II. (1 u.), VII, (3 u.).
Oddz. B. Ksenofont z Anabazis ustępy: 1. 2. 3. 6. 7. 8. 13. pryw. 4 (7 u.), 5 (18 u.), 16 (3 u.), 17 (5 u.), 18 (11 u.), z Cyropedyi ust. 1.
Homer Iliada: ks. I. pryw. ks. II. (5 u.).
- Kl. VI. Homer Iliada: ks. V. VII. XVI, XVIII. pryw: II. VI. IX, XII. (6 u.).
Herodot. Ks. VII. pryw ks. VIII. (6 u.).
- Kl. VII. Demostenes Filip. I. Olint. I; prywatnie czytało 9 uczniów po jednej lub po dwie mowy tego autora.
Homer Odyssea: ks. I. 1 — 73, V. VI. IX. 1 — 100, pryw. VII.
- Kl. VIII. Plato. Apologia Sokratesa i Kriton. Sofoklesa Antyгона, prywatnie Edyp król. (11 u.).

c) Lektura polska.

W kl. VI. VII. i VIII. odbyło się poza godzinami szkolnemi kilka odczytów uczniów z zakresu literatury polskiej. Po każdym z nich toczyła się dyskusya, w której zabierali głos uczniowie.

Oprócz tego w klasach wyższych zdawali uczniowie sprawę z ustępów w wypisach z dzieł, przeznaczonych na lekturę obozową. Nadto w każdej klasie czytali mnóstwo książek, z niektórych zdawali sprawę przy nauce języka polskiego. Ponieważ szczegółowe wyliczanie lektury, zajęłoby zbyt wiele miejsca, dlatego odsyła się czytelnika do działu, poniżej umieszonego p. t. »Zbiory naukowe«, gdzie uwidoczniło się w bibliotekach zakładu.

d) Lektura ruska.

Wyjaśnienie, podane przy »lekturze polskiej« odnosi się również do lektury ruskiej.

e) Lektura niemiecka.

- Kl. V. Heldensage (wyd. Graes.), Körner: Zriny. Prywatnie czytali uczniowie: Hauffa: Märchen.
- Kl. VI. Lessing: Minna v. Barnhelm.
Goethe: Hermann und Dorothea.
Schiller: Wilhelm Tell.
Grillparzer: Ahnfrau (pryw.)

- Kl. VII. Goethe: Götz von Berlichingen.
Grillparzer: Sapho.
Schiller: Wallenstein.
- Kl. VIII. Goethe: Faust.
Schiller: Maria Stuart.
Lessing: Hamburgische Dramaturgie.

III. TEMATY DO WYPRACOWAŃ PISEMNYCH.

(Tematy oznaczone gwiazdką opracowali uczniowie w domu).

a) z języka polskiego.

Klasa Va.

1.* Fizyczne i duchowe korzyści z wycieczek. 2. Sztuka obłącznicza w wiekach średnich (na podstawie Torquata Tassa). 3.* Obraz zamierającego życia w jesieni. 4. Dziewosłoby w ziemi krakowskiej (na podstawie Wiesława). 5.* Wieczera w Soplicowie (na podst. Pana Tadeusza). 6. Znaczenie lasów w przyrodzie. 7.* Rozwinąć i uzasadnić zdanie: „Kochaj bliźniego jak siebie samego“. 7. Życie w Soplicowie (na podstawie I. i V. ks. Pana Tadeusza). 8.* Podróż dawniej a dzisiaj. 9. Przewodnie myśli w mowie Miltiadesa (na podstawie Maratonu Ujejskiego). 10.* Wieczera w Soplicowie (na podst. Pana Tadeusza). 11. Charakterystyka Papkina (na podst. „Zemsty“ Fredry). 12.* O ile w „Panu Tadeuszu“ odzwierciadla się życie narodu polskiego. 13. a) Pożar w mieście, lub b) Myśli nasuwające się przy zakończeniu roku szkolnego.

Klasa Vb.

1.* Początek roku szkolnego. Obrazek z życia studenckiego. 2. Obrzędy weselne ludu krakowskiego (na podst. Wiesława). 3.* Przyjazd na wakacje (na podst. I. ks. „P. Tadeusza“). 4. Zamek Litawora a pałac Witolda (na podst. Grażyny). 5.* Jak sobie wyobrażam prawdziwego przyjaciela? 6. Szczytne powołanie poety (na podst. wyjątku z powieści Kraszewskiego: „Powieść bez tytułu“). 7. Stosunek Cyrusa Młodszego do Greków. 8.* Zaścianek Dobrzyńskich (na podst. VI. ks. z „P. Tadeusza“). 9. Śmierć i pogrzeb Bałdygi. 10.* Wpływ ślizgawki na zdrowie i rozwój fizyczny młodzieży. 11. Tarnopol przed wpół do ósmej rano. Spostrzeżenia w drodze z domu do szkoły. 12.* Która z nowel Sienkiewicza zrobiła na mnie największe wrażenie? 13. Wojciech a Konstanty ze satyr Krasickiego, jako dwa typy marnotrawców. 14. Jak zamysłam spędzić tegoroczne wakacje?

Klasa VI.

1.* Wypracowanie na temat: Z okna wagonu. 2. Kronikarz a historyk. 3.* Ogień jako żywioł pożyteczny i szkodliwy. 4. Porównać pieśń Kochanowskiego: „Na spustoszenie Podola przez Tatarów“ z dumą Szarzyńskiego: „O śmierci Herburtą“. 5.* Jakie myśli i uczucia budzi w nas głos dzwonu? 6. Pochwała życia wiejskiego. (Na podst. Kochanowskiego: „Pieśni o Sobótce“). 7. Pojedynek Hektora z Ajasem. 8.* Uzasadnić zdanie: „Verba movent, exempla trahunt“ 9. Żeńcy Szymonowicza, obrazek z życia ludu wiejskiego w XVII. wieku. 10.* Do wyboru: Oblężenie Zbaraża, (na podst. powieści H. Sienkiewicza p. t. „Ogniem i mieczem) — albo — Oblężenie i zdobycie Kamieńca przez Turków (na podst. powieści: „P. Wołodyjowski“). 11. Opis tarczy Achillesa. 12.* Który z bohaterów polskich najbardziej mi się podoba i dlaczego? 14. Zawody życiowe Karpińskiego według elegii: „Powrót z Warszawy na wieś“. 14. Znaczenie wycieczek dla zdrowia i umysłu.

Klasa VII.

1.* Podróżowanie pieszo a podróż koleją żelazną. 2. Charakterystyka Stefana Potockiego (na podst. dumy Niemcewicza). 3.* Rozwinąć i uzasadnić myśl, w „Odzie do młodości“:

I ten szczęśliwy, kto padł wśród zawodu,
Jeżeli poległem ciałem
Dał innym szczebel do sławy grodu.

7. Czego żąda Demostenes od ziomków w I. mowie przeciw Filipowi i jak uzasadnia swoje żądania? 5. W obronie jakiej idei poświęca K. Wallenrod swe życie? 6.* Książka — dobry, ale i zły przyjaciel. 7. Co znaczą słowa, które Gustaw napisał na ścianie więzienia: „Gustavus obiit, hic natus est Conradus“. 8.* Na czym polega prawdziwa przyjaźń? (na podst. rozprawy Cyncerona: „de amicitia“). 9. Lechici a Wenedzi, (charakterystyka porównawcza). 10. Skreślić postać jednego z bohaterów byrońskich w literaturze polskiej.

Klasa VIII.

1.* Uzasadnić myśl, zawartą w czterowierszu Z. Krasieńskiego:
„Młodość nasza jest rzeźbiarką,
Co wykuwa żywot cały,
Choć przeminie sama szparko,
Cios jej dłuta wiecznotrwały“.

2. Która postać (która scena) z „Irydiona“ najbardziej mi się podoba i dlaczego? 3.* Emigracja polska po r. 1831, jej ideał u Mickiewicza — jej krytyka u Słowackiego. 4. Przyszłość Polski podług „Przedświtu“ Z. Krasieńskiego. 5. Dlaczego wiadomości astro-

nomiczne miały zawsze wielki urok dla człowieka? 6.* Zagajenie uroczystości ku czci Trzech wieszczów. 7. Geneza i znaczenie hymnu: „Z dymem pożarów“. 8. Jakie znaczenie w życiu duchowem człowieka mają uczucia estetyczne? (na podst. nauki psychologii).

b) Z języka niemieckiego.

Klasa Va.

1. Der Herbst als Lebensspender. 2.* Die Charybde nach Schillers: »Taucher.« 3. Warum lieben wir die Blumen?. 4.* Die Geschichte des vertriebenen Grafen. 5. Die Verkehrsmittel zu Lande und ihre Bedeutung für Handel und Industrie. 6.* Der Charakter des jungen Kyros. 7. Beleuchtung einst und jetzt. 8. Jeder ist seines Glückes Schmied. 9. Wie hat Michael Leimsieder seine Heimatstadt vom Dachsberger befreit (nach dem Lesebuche). 10. Der Müsiggang ist aller Laster Anfang. 11. Die Macht des Gewissens nach Schillers: »Kraniche des Ibykus.« 12. Welche Bande knüpfen uns an das Vaterland? 13. Die Gründung Roms nach Uhlands: « Ver sacrum.«

Klasa Vb.

1. Die Beschreibung des Ortes, wo ich meine Ferien zugebracht habe. 2. Die Freundschaft ist kein leerer Wahn (nach Schillers: »Bürgschaft«). 3. Der Schenk des deutschen Reiches (nach Uhlands: »Der Schenk v. Limburg). 4. Der Nutzen der Haustiere. 5. Siegfrieds Kampf mit Brunhild (Nibelungennot). 6. Die Vergnügungen der Knaben im Winter. 7. Der Winternachmittag eines Schillers. 8.* Übersetzung aus dem Polnischen. 9. Die Handlungsmotive des Tauchers in Schillers: »Taucher« und Tiecks: »Wassermensch«. 10.* Unser Schulzimmer. 11. Frühlingserwachen.

Klasa VI.

1. Der Herbst — ein Bild des Alters. 2.* Ein Abenteuer aus Reineke Fuchs. 3. Beobachtungen über das Sprichwort: »Arbeit macht das Leben süß.« 4.* Schuld und Strafe des Ritters im Kampf mit dem Drachen v. Schiller. 5.* Worin zeigt sich der Edelmut Minnas im I. Aufzug von »Minna von Barnhelm.« 6. Kenntnisse sind besser als Reichtum — eine erfundene Erzählung. 7. Unsere Naturgenüsse. 8.* Lohengrins Abschied von seiner Frau, (nach dem Lesebuche). 8. Dem Glücklichen schlägt keine Stunde. 9.* Wie Bertran de Born sich von der Haft des Königs befreit? 9. Der Historiker ist ein rückwärtsgekehrter Prophet. 10.* Die Lage der Vertriebenen nach dem Berichte des Apothekers, (nach Hermann und Dorothea).

Klasa VII.

1. Der Selbstsüchtige (Charakterzeichnung.) 2.* Rüdiger v. Bechlarn (Charakterzeichnung nach den Nibelungen). 3. Allerseelen. 4.* Die Tendenz der goetheschen Gedichte: »Der Zauberlehrling« und »der Schatzgräber.« 5. Tell und Stauffacher, die Befreier der Schweiz. 6. Die Sehnsucht nach dem Frühling. 7.* Was erfahren wir in Wallensteins Lager über Wallenstein? 8. Sonst waren die reichsten Länder, wo die Natur am gütigsten war, jetzt sind es die, wo der Mensch am tätigsten ist. 9.* Max Piccolominis Kampf zwischen Neigung und Pflicht. 10. Welchen Zweck verfolgt die Kultur.

Klasa VIII.

1. Unsere Nationalfeste. 2.* Freiheit ruft die Vernunft, Freiheit die wilde Begierde. (Spaziergang.) 3. Was heisst Emigration und wodurch wird sie bedingt? 4.* Die Macht des Gesanges nach Schillers Gedichten: »Der Graf v. Habsburg« und »Die Macht des Gesanges.« 5. Die Verwendung der Worte: »tragisch« und »komisch« im alltäglichen Leben. 6. Was soll bei der Berufswahl entscheiden. 7.* Wie sollen Sentenzen auf der Bühne gesprochen werden? (Hamb. Dramaturgie.) 8. Inwiefern ist ein Dramatiker, wenn er einen historischen Stoff behandelt, an die Geschichte gebunden? (Hamb. Dramaturgie.)

c) Zadania maturalne.

Zadanie łacińsko-polskie: W oddz. A. Cornelii Taciti: Annalium XVI. 18. 19. W oddz. B. Cornelii Taciti: Annalium II. 71. 72.

Zadanie grecko-polskie: W oddz. A. Plato Gorgias LXXXII. W oddz. B. Plato Protagoras VIII.

Zadanie polskie w obu oddziałach (do wyboru): 1. Jaki wpływ miało na literaturę naszą powstanie z roku 1831 i 1863.

2. Rozebrać zdanie Elizy Orzeszkowej: »Gdy człowiek urodziwszy się niezem przez pracę i czyn staje się wszystkim, czem się tylko stać może, wtedy jest wielkim.«

3. Znaczenie uniwersytetu wileńskiego dla życia narodowego.

IV. WAŻNIEJSZE ROZPORZĄDZENIA WŁADZ SZKOLNYCH.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z dnia 9. paźdz. 1907 l. 42461 upoważniła dyrekcję do przyjmowania kobiet na prywatystki we własnym zakresie działania.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z dnia 13. stycznia 1908 l. 1092 poleciła, aby uczniom, mieszkającym w oddaleniu dwu lub więcej kilometrów od budynku szkolnego, usprawiedliwiono nieobecność w szkole, zwłaszcza na pierwszych godzinach nauki porannej, w te dni, w których mróz dochodzi — 15° Cel., albo temperaturę tę w kierunku ujemnym przekracza.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z dnia 19. marca 1908 l. 2910 zawiadamia, że J. C. i K. Apost. Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 20. grudnia 1907, z zastrzeżeniem konstytucyjnego przyzwolenia potrzebnych środków zezwolić, aby z początkiem roku szkolnego 1908/9 utworzono w Tarnopolu II. gimn. państwowe z jęz. wykładowym polskim. Zakład ten ma wejść w życie z dn. 1. września 1908 w ten sposób, że z tamtejszego zakładu, który na przyszłość będzie się nazywać »gimn. I. z językiem wykładowym polskim«, wydzieloną być ma istniejąca przy nim filia i zorganizowaną jako samoistny zakład pod nazwą »c. k. gimnazjum II. z językiem wykładowym polskim w Tarnopolu.«

C. k. Rada szk. kr. w rozp. z dnia 2. czerwca 1908 poleca urządzić w dniu 2. grudnia 1908 obchód 60-letnich rządów Jego ces. i król. Apostolskiej Mości Najjaśniejszego Pana, Cesarza Franciszka Józefa I.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z dnia 12. maja 1908 ogłosiła nowe przepisy ministeryalne o egzaminie dojrzałości.

C. k. Rada szk. kr. rozp. z dnia 6. czerwca 1908 określa sposób, w jaki obchodzić należy rocznicę zgonu Adama Mickiewicza, przy-
pominając rozp. z 22. paźdz. 1890 l. 720.

V. KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1907/8 rozpoczął się dnia 3. września 1907 uroczystem nabożeństwem w kościele O. O. Dominikanów i w cerkwi parafialnej.

Zapisanych na początku roku szkolnego do zakładu głównego 612 uczniów publicznych i 39 prywatystów oraz prywatystek podzielono na 15 oddziałów. Umieszczenie zakładu nie zmieniło się.

Egzamina wstępne do klasy pierwszej odbywały się w dniu 5. lipca i 2. września 1907. Do egzaminu zgłosiło się w obu terminach 122 uczniów, (96 ze szkół publicznych i 26 prywatystów), złożyło egzamin 102 (83 uczniów szkół publicznych i 19 prywatystów), reprobowano 20 (13 uczniów ze szkół publicznych i 7 prywatystów); ogółem reprobowano: 11 %.

Egzamin wstępny do klas wyższych (II — VIII) składało w ciągu roku szkolnego 1907/8 26 uczniów i 9 uczenie; złożyło egzamin 8 uczniów i 9 uczenie; reprobowano 18 uczniów i 1 uczenie; ogółem reprobowano 55 %.

Nadzwyczajny egzamin celem uzyskania możności wstąpienia na praktykę aptekarską z zakresu sześciu klas składał na mocy pozwolenia ministerjalnego 1 kandydat z pomyślnym skutkiem.

Dnia 10 września 1907 w rocznicę śmierci Cesarzowej Elżbiety brała młodzież chrześcijańska udział w uroczystych nabożeństwach żałobnych za spokój Jej duszy, odprawionych w kościele O. O. Dominikanów i w cerkwi parafialnej.

Dnia 4. października 1907 jako w dniu imienin Najjaśniejszego Pana odbyło się uroczyste nabożeństwo dla młodzieży w kościele O. O. Dominikanów i w cerkwi parafialnej.

Dnia 13. listopada 1907 odbyło się uroczyste nabożeństwo dla młodzieży rzymsko-kat. w kościele O. O. Jezuitów jako w dzień poświęcony św. Stanisławowi Kostce, patronowi młodzieży szkolnej.

Dnia 19. listopada 1907 odprawiono żałobne nabożeństwo w kościele O. O. Dominikanów i cerkwi parafialnej za spokój duszy śp. Cesarzowej Elżbiety.

Dnia 7. grudnia 1907 odprawiono nabożeństwo żałobne w kościele O. O. Dominikanów dla młodzieży rzymsko-kat. za spokój duszy śp. Stanisława Wyspiańskiego.

Dnia 7. grudnia 1907 uczęciła młodzież zakładu uroczystym obchodem muzykalno-wokalnym trzech wieszców narodowych. Ponieważ sala Sokoła nie mogłaby pomieścić wszystkich uczniów, wzięła udział młodzież klas I—III w generalnej próbie rano, młodzież klas wyższych wieczorem o godz. 7. Na uroczystość zaproszono rodziców i opiekunów uczniów. Na zakończenie obchodu odegrali uczniowie akt z »Dyktatora.«

Dnia 15. stycznia 1908 zakończył życie we Lwowie wieloletni przełożony tutejszego gimnazjum śp. Jan Lewicki, Radca Dworu i Inspektor szkolny krajowy. Za spokój jego duszy odprawiono żałobne nabożeństwo w kościele i cerkwi, w których wzięła udział młodzież obu obrządków.

Dnia 30. stycznia zakończono pierwsze półrocze szkolne rozdaniem młodzieży świadectw; drugie półrocze r. szkol. 1907/8 rozpoczęło się dnia 4. lutego.

Nauki pasyjne dla uczniów obu obrządków odbywały się w dniach od 8 do 11 kwietnia 1908.

Dnia 17. marca 1908 zakończył życie nauczyciel Zakładu śp. Rudolf Solon. W pogrzebie dnia 19. tegoż miesiąca wzięła udział młodzież zakładu głównego i filii pod kierunkiem grona nauczycielskiego. Nad grobem imieniem przyjaciół przemawiał naucz. Kielar. Nabożeństwo żałobne za spokój duszy zmarłego nauczyciela odbyło się w dniu 20. marca w kościele O. O. Dominikanów i w cerkwi parafialnej.

Dnia 1. maja 1908 odbyło się w kościele O. O. Dominikanów i w cerkwi parafialnej nabożeństwo żałobne za spokój duszy śp. Andrzeja hr. Potockiego, Namiestnika i Prezydenta Rady szkolnej krajowej.

Pisemny egzamin dojrzałości rozpoczął się w dniu 4. maja i trwał do 7. maja, ustny egzamin odbył się pod przewodnictwem e. k. Rady szkolnego W. P. Mieczysława Jamrógiewicza, kierownika klas równorzędnych IV. gimnazjum we Lwowie w dniach od 1 do 6 czerwca.

Dnia 28. czerwca 1908 wzięła młodzież obu obrządków udział w nabożeństwach żałobnych, odprawionych za spokój duszy śp. cesarza Ferdynanda.

W roku szkolnym przystąpiła młodzież obu obrządków katolickich 3 razy do św. Sakramentów, a mianowicie 2 października 1907, 10 kwietnia i 10 czerwca 1908.

Dnia 4. lipca 1908 zakończono rok szkolny 1907/8 uroczystym nabożeństwem w kościele O. O. Dominikanów i cerkwi parafialnej, poczem rozdano uczniom świadectwa szkolne za drugie półrocze.

VI. FIZYCZNE WYCHOWANIE MŁODZIEŻY.

Stan zdrowotny młodzieży w ubiegłym roku szkolnym przedstawiał się pomyślnie. Choroby piersiowe, trawiące tak często organizm naszej młodzieży, zdarzały się o wiele rzadziej aniżeli dawniej, ich miejsce zajęła szkarlatyna, która w formie epidemicznej w mieście rozpościerając się, nie ominęła i w kilkunastu wypadkach uczniów zakładu, którzy przebyli chorobę z pomyślnym rezultatem.

Nauka gimnastyki odbywała się w 12 godzinach tygodniowo. Uczniowie ćwiczyli się w sześciu oddziałach w zimie w sali Sołkoła, w lecie na boisku letniem, gdzie też codziennie w maju i czerwcu

zbierało się sporo młodzieży, uprawiało rozmaite zabawy i gry, najlepiej piłkę nożną i piętówkę. Zabawy odbywały się również na podwórzu w czasie przerw między godzinami szkolnymi, przy dźwiękach muzyki gimnazjalnej, która w bieżącym roku uczyniła znaczne postępy, wyćwiczyła dawne i wyuczyła się nowych utworów.

Wycieczki odbywały się w rozmaitych celach, bądź w celu uplastycznienia i pogłębienia nauki geografii, botanizowania albo też w celu zwidzenia okolicznych pamiątek historycznych. Prócz drobniejszych wycieczek odbyły się trzy znaczniejsze. Pod przewodnictwem prof. Strojka zwidziła młodzież kl. V. b. Zbaraż, pod kierunkiem zaś profesorów Gawalewicza, Medyńskiego, Sabińskiego, Serwańskiego, Słowika i Turowsza zwidzili uczniowie w liczbie kilkudziesięciu gród brzeżański i jego pamiątki, oraz pałac hr. Potockich i wspaniały park w Raju. W wycieczce wzięła udział muzyka gimnazjalna, która przygrywała podczas pochodu do miasta, w kościele podczas mszy św., oraz na festynie urządzonym na cele dobroczynne. Pod przewodnictwem prof. Gawalewicza wyruszyło wreszcie dwudziestu kilku uczniów w góry Czarnohorskie na dłuższą pięciodniową wycieczkę w ferie.

Ślizgawkę w zimie uprawiała młodzież na stawie albo też na boisku Tow. Sokoła, które z chęcią udzielało uczniom biletów sezonowych po znacznie niższej cenie. Znaczna część młodzieży korzystała z ułatwienia i oddawała się temu sportowi w chwilach wolnych od nauki szkolnej.

Oprócz tego sportu uprawiała część młodzieży sport kolarski i grywała w tenisa na boisku sokolem.

Kąpieli niestety nie mogą używać uczniowie z powodu braku kąpielni, a tem samem i bezpiecznej kąpielni.

VII. ZBIORY NAUKOWE.

a) Ruch w bibliotekach zakładu.

Biblioteka nauczycielska. W roku szkolnym 1908 wypożyczyli członkowie tutejszego grona 690 dzieł w 813 tomach oraz 249 rozpraw programowych, nie wliczając naukowych pism periodycznych, przez zakład prenumerowanych.

Członkowie innych gron nauczycielskich miejscowych (z filii zakładu głównego, szkoły realnej, sem. naucz., gimn. ruskiego) w liczbie 38 wypożyczyli 94 dzieł w 112 tomach, a osoby nie należące do nauczycielstwa 9 dzieł w 24 tomach.

Biblioteka dla młodzieży polska. Wypożyczeniem książek zawiadował prof. St. Namysł. Z biblioteki korzystało w bieżą-

cym roku szkolnym 360 uczniów. Wypożyczono 2128 dzieł a mianowicie: w kl. IIIa 39 uczniów wypożyczyło 120 książek, IIIb 32 u. 119, IIIc 26 u. 130, IVa 35 u. 117, IVb 35 u. 102, Va 34 u. 234, Vb 40 u. 381, VI 37 u. 313, VII 43 u. 312, VIII 39 u. 300.

Biblioteka dla młodzieży ruska. Ogółem wypożyczono 713 dzieł. Z biblioteki korzystało 114 uczniów a mianowicie: Rusinów 37, Polaków 36, Żydów 41.

Biblioteka dla młodzieży niemiecka. Uczniowie z klasy III. przeczytali 74 książek, z kl. IV 43, z kl. V 94, z kl. VI 214, z kl. VII 230, z kl. VIII 125.

b) Przyrost zbiorów naukowych.

1. Biblioteka nauczycielska. Biblioteka powiększyła się w roku bieżącym o 120 dzieł w 170 tomach i o 242 programów szkół średnich przedlitawskich; liczy zatem obecnie 3458 pozycji inwentarza w 8929 tomach i 7342 programów, razem 16.271 sztuk.

Biblioteka dla młodzieży. Dział polski powiększył się w bieżącym roku o 40 dzieł w 68 tomach, niemiecki o 34 dzieł w 39 tomach, ruski o 15 dzieł w 18 tomach.

3. Zbiór map i przyrządów naukowych do nauki historii powszechnej i geografii z końcem roku szk. 1907/8 liczył 108 map historycznych, 148 map geograficznych, 15 map wypukłych, 3 globy, 1 telluryum, 80 obrazów historycznych, 75 obrazów geograficznych, 64 innych. W roku bieżącym zakupiono Gustawicza: mapę Europy w XVI. w. Monarchii austro-węgierskiej i Galicyi, oraz Kieperta mapę środkowej Europy.

4. Gabinet fizyczny. W bieżącym roku zakupiono termoskop różnicowy podług Loosera z przyrządami bocznymi.

5. Do nauki geometrii posiada zakład modeli drewnianych 13, kontomierzy 19, cyrkli 30, linii 19, tablic 25.

6. Gabinet historii naturalnej posiada minerałów i skał 668, zielnika fase. 28, obrazów botanicznych 51, obrazów zwierząt 319, gipsowych modeli zwierząt paleontologicznych 18, zbiorów owadów 6, szkieletów i kości 28, preparatów mikroskopowych 91, preparatów w spirytusie 4, (jeden nowo nabyty) modeli (zool. 30, botan. 129, miner. 235) 397, atlasów 14, 3 dzieła ilustrowane, tablic 303, ram i gablotek 23, 1 mikroskop.

7. Zbiór do naki rysunków liczy obecnie: wzorów 9, perspektywicznych z drzewa 12, modeli gipsowych 31, wzorów ornamentowych (Andela, Bossego, Julienu) 118, wzorów do rysowania na wzór modeli gipsowych (Troschelá) 11, perspektywicznych (Schradera) 16, ornamentów roślinnych (Andela i Storcha) 21, wzorów de-

seniowych (Bargue et Grome) 20, innych wzorów 80, dzieł traktujących o nauce rysunków 2. Wzorów polichromicznych Meigla 50, wzorów polichromicznych Andela 20, modeli do rysunku z natury 50.

8. Gabinet archeologiczny, założony w r. 1905, wzrósł w ubiegłym roku o trzy dzieła, oraz kilkadziesiąt starych monet.

VIII. POMOC KOLEŻAŃSKA.

Od r. 1900 istnieje w tutejszym zakładzie zbiór książek szkolnych, liczący przeszło 3200 tomów, nabytych w części drogą kupna, w części przeważnej z darów uczniów, którzy składają książki im zbędne do księgozbioru, a otrzymują za to podręczniki potrzebne do wyższej klasy. W r. 1907/8 wypożyczono 1900 podręczników.

A. Gawalewicz

IV. FUNDUSZ NA WSPIERANIE UBOGICH UCZNIÓW.

DOCHÓD.

Pozostałość kasowa z r. szk. 1906/7	172 K. 27 h.
Zebrano przy wpisach	94 K. 98 h.
Procent od kapit. żelaz. za r. 1906 i 1907	80 K. 45 h.
P. Mannheimowa	20 K. 00 h.
Dr. R. Piątkiewicz	2 K. 00 h.
Dochód z wieczorku (I/III. 1908)	70 K. 00 h.
	<hr/>
Razem	439 K. 70 h.

ROZCHÓD.

Wydano na wpisy ubogim uczniom	16 K. 40 h.
» » ubranie » »	254 K. 00 h.
» » zapomogi » »	110 K. 00 h.
» » lekarstwa » »	10 K. 00 h.
	<hr/>
Razem	390 K. 40 h.

ZESTAWIENIE.

Dochód	439 K. 70 h.
Rozchód	390 K. 40 h.
	<hr/>
Pozostałość na r. 1908/9	49 K. 30 h.

*) Fundusz żelazny w kwocie 1000 K. złożony jest na książeczce Kasy Oszczędności Nr. 27.593.

Ks. Franciszek Nieświatowski

ur. w Pomorzanach 1830 r. zakończył życie 18. kwietnia 1908 w Jaśle, gdzie przebywał jako emeryt. Służbę nauczycielską rozpoczął przy c. k. gimnazyum w Brzeżanach w r. 1862, następnie pracował przy tutejszym zakładzie od r. 1881 do lutego 1892. Znakomity kaznodzieja umiał przemawiać do serca młodzieży, która go wielbiła i kochała z powodu bezgranicznej prawie dobroci i łagodności. Nadwątlone zdrowie i nadzwyczaj krótki wzrok zmusiły go po wysłużeniu 25 lat przenieść się w stan spoczynku, poczem zaraz opuścił nasze miasto. R. i. p.

Rudolf Karol Solon

zast. nauczyciela, urodzony w r. 1884. w Sanoku rozstał się z tym światem w dniu 17. marca 1908. Zamianowany we wrześniu ubiegłego roku zastępcą nauczyciela gimnazyum przybył do Tarnopola z zarodkiem choroby piersiowej, która wątył jego organizm strawiła po kilkumiesięcznych cierpieniach. Cichy pracownik, usunął się dopiero od pracy, gdy choroba zwała go na łożo niemocy, z którego powstać mu nie było danem. Przebojem szedł przez życie walcząc z niedostatkiem, a gdy stanął wreszcie u celu, śmierć przecięła pasmo dni jego. Pozostawił po sobie pamięć sumiennego i pracowitego człowieka.

X. STATYSTYKA ZAKŁADU.

(Liczby po prawej stronie u góry oznaczają prywatystów).

	I			II			III			IV			V			VI	VII	VIII	Razem
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c				
1. Liczba uczniów.																			
W ciągu r. s. 1907 przyjęto do zakładu	55 ⁴	54 ³	58 ⁴	44 ¹	43 ²	40 ¹	44 ³	47 ⁴	—	44 ³	51 ⁴	51 ¹	—	—	47 ¹¹	35 ²	34 ²	647 ⁴⁵	
Z końcem r. s. 1907 było w zakładzie	34 ⁴	42 ³	45 ⁴	39 ¹	36 ²	34 ¹	29 ³	44 ⁴	—	37 ³	44 ⁴	40 ¹	—	—	43 ¹¹	33 ²	31 ²	533 ⁴⁵	
Z początkiem r. s. 1908 przyjęto	63 ⁵	61 ⁵	—	40 ²	40 ²	30 ²	43 ⁴	38 ³	34 ⁴	38 ³	36 ²	36 ²	36 ³	36 ³	37 ¹	44 ⁴	39 ³	615 ⁴⁷	
W ciągu r. s. 1908 przybyło	1	—	—	1	1	—	—	1	—	1	—	—	3	3	1	—	—	11	
W ogóle przyjęto do zakładu	69	66	—	43	43	32	47	42	1	88	42	38	42	42	39	48	42	673	
1. na podstawie egzam. wstęp	64	61	—	3	2	2	3	3	4	3	3	3	3	3	5	2	1	146	
2. z innych zakładów	1	—	—	3	—	—	3	3	—	5	3	3	—	—	1	1	1	32	
3. z promocją do kl. wyższej	—	—	—	36	41	26	37	36	30	25	37	33	33	33	31	45	38	448	
4. repetyentów	2	4	—	2	—	4	4	1	3	9	—	1	5	2	1	—	—	38	
5. pauzujących	2	1	—	1	—	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	9	
Zapisałi się ale nie zgłosili do nauki	2	—	—	1	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	9	
W ciągu roku opuścilo zakład	15	14	—	12	7	4	4	7	7	4	3	1	6	6	2	1	1	88	
Liczba uczniów z końcem r. szkol.	52	52	—	30	36	27	43	35	29	37	39	37	35	35	37	46	41	576	
a) publicznych	48	48	—	29	34	26	39	32	27	35	35	35	32	32	36	42	38	536	
b) prywatnych	4	4	—	1	2	1	4	3	2	2	4	2	2	3	1	4	3	40	
2. Opłata szkolna.																			
a) Opłatę szkolną złożyło:	16	10	—	9	—	7	9	7	6	16	4	7	11	10	9	8	8	127	
w 1. półroczu K.	8	4	—	8	—	7	12	5	6	13	11	7	10	17	15	15	8	142	
w 2. półroczu K.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Od opłaty szk. było uwolnionych:	32	41	—	25	36	22	30	30	25	18	33	29	23	27	35	30	30	436	
w 1. półroczu K.	40	47	—	21	27	17	26	29	23	22	24	28	22	20	28	28	30	404	
w 2. półroczu K.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
c) Opłata szkolna wynosiła:	640	400	—	360	—	280	360	280	240	640	160	280	440	360	320	320	320	4040	
w 1. półroczu K.	320	160	—	320	280	440	480	200	240	520	440	280	400	680	600	600	320	5680	
w 2. półroczu K.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

d) Opłata od 27 pryw. za 2. p. 1906/7 w. K.

" 26 " " 1. p. 1907/8 "	1080	1040	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Taksy za duplikaty świadectw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Taksy wstępne wynosiły	281 ⁴	152 ²	—	21	8 ⁴	12 ⁶	25 ²	21	16 ⁸	33 ⁸	21	12 ⁶	25 ²⁰	21	8 ⁴⁰	16 ⁸⁰	84	781 ²⁰	
Datki na środki naukowe	138	132	—	86	86	64	94	84	76	84	84	76	82	76	96	84	84	1342	
Datki na fundusz zabawowy	58	59	—	39	37	27	38	31	32	33	29	31	34	28	44	34	34	554	
3. Miejsce urodzenia.																			
Z Galicji z WKs. Krakowskiem	48	46	—	29	34	26	38	32	26	34	35	35	32	36	40	37	34	528	
Z Austrii	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	
Z Rosji	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	5	
Z Bośni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
Mówiących po polsku było	38	48	—	25	34	—	30	32	27	31	35	27	31	29	39	34	34	486	
" " rusku "	10	—	—	4	—	—	9	—	—	4	—	8	1	7	3	4	—	50	
4. Język ojczysty.																			
Mówiących po polsku było	16	25	—	11	19	13	10	18	13	9	20	10	16	18	17	21	21	236	
" " rusku "	10	—	—	4	—	—	9	—	—	4	—	8	1	7	3	4	—	50	
" " orm.-kat.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
" " mojżeszowego	22	23	—	14	15	13	20	14	14	22	15	17	15	10	21	13	—	248	
5. Wyznanie religijne.																			
Wyznania rzymsko-kat.	13	10	—	8	15	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	
" " grecko-kat.	15	15	—	8	5	8	15	5	10	—	—	—	—	—	—	—	—	59	
" " orm.-kat.	2	11	—	6	6	9	6	3	6	6	14	—	—	—	—	—	—	73	
" " mojżeszowego	2	3	—	4	6	2	6	10	8	9	8	8	—	—	—	—	—	69	
6. Wiek uczniów.																			
11 lat miało	1	2	—	1	—	—	4	1	1	1	4	2	6	7	—	—	—	61	
12 "	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	6	6	10	11	—	—	56	
13 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	7	10	12	—	52	
14 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	4	6	7	—	23	
15 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5	4	6	6	—	56	
16 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	4	6	7	—	52	
17 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	4	6	7	—	23	
18 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	4	6	7	—	23	
19 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	4	6	7	—	23	
20 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	4	6	7	—	23	
21 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	4	6	7	—	23	
22 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
Razem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	

KLASYFIKACYA ZA II. PÓŁR. 1906/7.

	I		II			III		IV		V	VI	VII	VIII	Razem
	a	b	a	b	c	a	b	a	b					
1. Uzupełnienie klasyfikacyi za r. 1906/7.														
Stopień celujący otrzymało . . .	4	5	4	3	3 ¹	3	9	7	8	4	2	9	6 ²	70 ⁴
" pierwszy " . . .	20 ²	26 ¹	26 ²	29 ¹	23	17 ¹	22 ²	18 ⁵	18 ³	22 ¹	38 ⁸	18 ²	19	32 ¹²⁹
Do egz. poprawczego przeznaczono . . .	4 ¹	6 ²	5	5	6	3 ¹	6 ¹	5	8	7	3 ²	8	6	77 ⁷
Stopień drugi otrzymało . . .	5 ¹	4	7	2	1	2	4	5	5 ¹	4	0 ¹	—	—	40 ³
" trzeci " . . .	1	1	3	—	2	4 ¹	3 ¹	2	5	3	—	—	—	25 ²
Ostateczny wynik klasyfikacyi za rok 1907.														
Stopień celujący otrzymało . . .	4	5	4	3	3 ¹	3	9	7	8	4	2	9	6 ²	70 ⁴
" pierwszy " . . .	24 ³	31 ³	29 ²	34 ¹	29	20 ²	28 ³	23 ⁵	26 ³	29 ¹	41 ¹⁰	26 ²	25	395 ³⁶
" drugi " . . .	5 ¹	5	9	2	1	2	4	5	5 ¹	4	0 ¹	—	—	43 ³
" trzeci " . . .	1	1	3	—	2	4 ¹	3 ¹	2	5	3	—	—	—	25 ²

XI. KLASYFIKACYA UCZNIÓW
za 2. półrocze 1908.

A). Zakład główny.

KLASA I. A.

Baltuch Hersch	Halpern Leopold	Raczyński Stanisław
Bartnik Franc.	Hermann Boruch	Rathaus Gustaw
Beigel Ernest	Hermann Eugen.	Schmetterling Wolf
Beigel Jakób	Homotiuk Eustachy	Śkrypczuk Sofron
Berger Ludwik	Ingwer Mechel	Szmigelski Stanisł.
Bilous Kazim.	Jorisch Józef	Szałagan Jan
Borzemski Roman	Kucharuk Włodz.	Szapu Samson
Buxbaum Izak	Lef Bernard	Tufceki Tadeusz
Daniec Karol	Liebergall Mechel	Uruski Włodzim.
Domański Kazim.	Makar Stanisław	Wahrhaftig Henoch
Domaradzki Antoni	Malczyński Alex.	Wierzbicki Tadeusz
Federbusch Izak	Markheim Aleks.	Wołowczuk Piotr
Feldman Jakób	Maruszynez Antoni	Zubrzycki Sebastyan
Gretkierewicz Stanisł.		

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 6 uczniów, do uzupełniającego 1 ucznia, stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

KLASA I. B.

Badjan Nachman	Hefter Jakób	Ochs Henryk
Banach Michał	Iwanicki Michał	Pilipowski Samuel
Baumgarten Salomon	Janasiński Adam	Rosen Simon
Beigel Ignacy	Jaryczower Mesehul.	Rubaszewski Kazim.
Bieszczanin Karol	Jastrzęski Kazim.	Sass Adolf
Birnbaum Maurycy	Krell Wolf	Saturski Adolf
Bomse Salomon	Kryków Piotr	Schwarz Mendel
Dąbrowski Józef	Linder Dawid	Sereth Izak
Duńkowski Jan	Liszczyński Józef	Sokołowski Rudolf
Emroch Wiktor	Malinowski Maryan	Tennenbaum Samuel
Feldman Herman	Marmor Mojżesz	Terkel Juliusz
Fiałkowski Jan	Murmyło Michał	Walter Józef
Frambach Fryderyk	Müller Bolesław	Więcek Kazimierz
Gehler Izak	Nawrocki Józef	Wróblewski Tadeusz

6 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego po wakacyach.

KLASA II. A.

Berger Czesław	Kociuba Jan	Podhorceer Mojżesz
Cichocki Sylwester	Lercher Ferdynand	Pohorylles Abraham
Czyżewski Bazyli	Menderer Ferdynand	Rapaport Józef
Domaradzki Stanisław	Michalik Tadeusz	Terlecki Maryan
Dyrkacz Jan	Müller Tadeusz	Wasylkowski Eust.
Eisenberg Józef	Nowicki Emil	Wiesel Filip
Goldberg Zygmunt	Olejniki Albin	Żerebecki Zdzisław
Heller Mojżesz		

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 6 uczniów, stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

KLASA II. B.

Adler Wolf	Fudali Łukasz	Pietrasz Mikołaj
Balik Leon	Grossfeld Dawid	Rudnicki Władysław
Barbasz Izrael	Jaworski Korneli	Sass Jakób
Bart Feibes	Kelhoffer Stanisław	Steckel Hersz
Breitenbaum Robert	Kowenicki Jan	Stern Izrael
Brzozowski Kazim.	Krysków Michał	Strien Adolf
Chrony Leopold	Kukliński Stanisław	Strzałkowski Franc.
Czyrko Władysław	Mantel Hirs	Trąba Stanisław
Daniec Tadeusz	Młodkiewicz Włodz.	Zieliński Stanisław

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 7 uczniów.

KLASA II. C.

Chudeusz Edmund	Iwaskiewicz Paweł	Myszka Józef
Daniec Zdzisław	Günsberg Izrael	Offenberger Dawid
Eckhardt Józef	Jawetz Karol	Pszeniczny Władysław
Fischer Zygmunt	Kozdrun Ignacy	Seidenberg Abraham
Friemann Jakób	Loerber Leon	Świrski Władysław
Gelbard Jakób	Mann Aron	Skobliński Benedykt
Gruberg Boruch	Mazurkiewicz Franc.	Wierzbicki Stanisław

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 1 ucznia, stopień drugi otrzymał 1 uczeń, stopień trzeci 3 uczniów.

KLASA III A.

Bandler Nuchim	Dyk Mojżesz	Hornstein Elo
Barycki Antoni	Dynes Leizer	Kaczor Paweł
Büschel Dawid	Gajewski Józef	Kinasiewicz Teodor
Czaczkes Abraham	Gajewski Władysław	Klahr Aleksander
Czaczkes Izrael	Glasgall Salomon	Koffler Markus
Czaczkes Mojżesz	Gold Alfred	Kozakiewicz Justyn
Dilny Bazyli	Hirschberg Joachim	Kuźma Zenobian

Nowakowski Jerzy
Orzechowski Franc.
Piechurski Zygmunt

Rega Andrzej
Rothfeld Józef
Schwamm Dawid

Schechter Izak
Sigall Izak
Tkacz Franciszek.

6 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego po wakacyach, trzech uczniów otrzymało stopień drugi.

KLASA III. B.

Augustyniak Stanisław
Bandler Nachem
Baras Froim
Feldman Mojżesz
Flisak Szczepan
Frucht Ozyasz
Garbicz Maciej
Kempowicz Franc.

Korejba Stanisław
Kutkowski Włodz.
Manheim Szmiel
Manheim Salo
Niedźwiedź Kazim.
Piechota Stanisław
Przewoski Leonard
Reichman Markus

Rosenberg Todres
Rubinstein Juda
Szymański Józef
Tomaszewski Józef
Wiznicer Majer
Wojnarski Mokołaj
Zieliński Michał

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 8 uczniów, stopień trzeci otrzymał 1 uczeń.

KLASA III C.

Dobrowolski Tadeusz
Dobseh Rudolf
Finkel Salomon
Freudmann Karol
Frisch Wilhelm
Heller Simche
Kiwetz Jakób

Krzyśków Stefan
Lelo Henryk
Parnass Aleksander
Pudles Eisig
Raba Waleryan
Rathaus Karol
Reiss Chaim

Rosenbaum Aleksan.
Silberg Bernard
Srokowski Kazimierz
Steuermann Majer
Tichy Stanisław
Zborowski Leopold

Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono 1 ucznia, do egzaminu poprawczego 5 uczniów, stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

KLASA IV. A.

Bielanów Tomasz
Binder Sałomon
Bomse Jakób
Buge Dawid
Czaczkes Hersch
Dębicki Modest
Friedmann Dawid
Gajer Edward
Grosskopf Ire
Gutman Bension
Jagiellowicz Teodor

Jaryczower Hersch
Kantor Józef
Katz Mendel
Kleiner Bernard
Kondrowski Karol
Kotowicz Modest
Leisner Juda
Meller Józef
Monies Lazar
Popiel Stanisław

Rauch Nachman
Rosenblum Aron
Sokaluk Paweł
Schapira Józef
Schmetterling Dawid
Schneider Aleksan.
Sperling Ernest
Starosoler Joachim
Truś Stanisław
Wyczółkowski Roman

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 2 uczniów, stopień drugi otrzymało 2 uczniów.

KLASA IV. B.

Benzion Hersch	Kuczkowski Tadeusz	Nussbaum Leon
Bessaga Tadeusz	Leśniowski Marcin	Oczeret Emil
Byczek Paweł	Lippe Leib	Raczyński Feliks
Chabło Szczepan	Lustig Wilhelm	Schmetterling Szymon
Dziubaty Piotr	Maimann Leon	Sternberg Abraham
Fedorowicz Ignacy	Michalewicz Wacław	Tartykower Józef
Gertler Chune	Misiewicz Jan	Waniek Józef
Korzowski Franc.	Morawski Szczepan	Weller Azriel
Kotz Wacław	Nowaj Stanisław	Wierzbicki Jan
Krell Hirsch	Nowak Stanisław	Wiesenthal Dawid

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 5 uczniów.

KLASA V. A.

Adler Naftuła	Juzwa Franciszek	Ratzenstein Lazar
Bargiel Władysław	Komarnicki Jarosław	Ropij Stanisław
Bursztyn Nutte	Kornweitz Ozer	Rosenkranz Izak
Dmytrow Jerzy	Maceluch Piotr	Siłka Bolesław
Frucht Izrael	Mauer Markus	Spiss Jakób
Günsberg Izak	Nussbaum Pinkas	Stępień Tadeusz
Günsberg Jakób	Nyczka Grzegorz	Weintraub Abraham
Hammer Kalmen	Ornatowski Leon	Wolaniuk Jan
Jaskólski Maryan	Parille Meilech	Żukowski Andrzej
Jezierski Zygmunt		

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 7 uczniów.

KLASA V. B.

Bardach Franciszek	Kiwetz Schije	Rosenfeld Edward
Borzemski Franciszek	Konarski Mieczysław	Schleicher Salomon
Chomiak Piotr	Krzyśków Stanisław	Świstun Alexander
Długolaty Michał	Michalik Kazimierz	Toporowski Michał
Ehrenfeld Adolf	Muzyka Jacek	Wiesel Jerzy
Gottesmann Joachim	Nawrocki Maryan	Wotke Alfred
Hoch Zygfryd	Parnes Michał	Zawadzki Władysław
Katz Jakób	Rogalski Michał	

6 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego po wakacyach, 2 uczniów otrzymało stopień drugi, 1 uczeń stopień trzeci

KLASA VI.

Brumer Pinkas
Franków Filip
Frieman Izydór
Gajewski Stanisław
Genser Mojżesz
Jaworski Michał
Kinda Romuald
Kopezyński Antoni

Langer Hirsch
Leimberg Salomon
Margulies Leiser
Misiewicz Michał
Nay Stefan
Ochs Abraham
Pohorecki Stanisław

Pytel Marcin
Raczyński Tadeusz
Schwarzenberg Mend.
Sirko Włodzimierz
Skibiński Włodzimierz
Stachewicz Bohdan
Zaleski Michał

11 uczniów przeznaczono do egzaminu poprawczego po wakacjach, 1 uczeń otrzymał stopień drugi, 2 uczniów stopień trzeci.

KLASA VII.

Abend Jonasz
Altstädter Dawid
Eckhardt Jan
Erde Jonasz
Glasgall Józef
Gyps Izak
Halpern Wilhelm
Jastrzębski Rudolf
Jezierski Aleksander
Klanper Jakób
Kotowicz Aleksander

Landau Mojżesz
Łukasiewicz Jan Stan.
Majewski Józef
Maurer Szymon
Michalik Stanisław
Michel Sylwester
Mihilewicz Józef
Rohatiner Oswald
Rosenstock Henryk
Rosenzweig Fryderyk
Ruthen Izydór

Schleicher Meyer
Siłka Mieczysław
Spittal Henryk
Stern Izrael
Superson Jan
Taubeles Henryk
Thaler Izak
Türk Filip
Vogelbaum Samuel
Wojciechowski Adam
Zastawny Michał

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymało 2 uczniów.

KLASA VIII.

Augenblick Adolf
Bauer Aleksander
Baziak Eugeniusz
Berger Henryk
Biliński Aleksy
Birkenfeld Majer
Błaszkiwicz Mikołaj
Bodian Jakób
Borzemski Eugeniusz
Brenholz Zacharje
Eyk Szymon
Dębowski Czesław
Fedorowicz Adam

Fëigenbaum Hirc
Gardecki Maryan
Haliczzer Józef
Hubert Julian
Jagodziński Henryk
Jaskólski Tadeusz
Jaworezykowski Bol.
Kopezyński Leon
Malicki Mikołaj
Margulies Wigdor
Paradowski Franciszek
Peller Zygmunt
Pohorecki Feliks

Pytel Dominik
Raczyński Stanisław
Remiszewski Marcełi
Rothfeld Maurycy
Schnützer Jonasz
Staniewicz Adam
Stein Józef
Szumiński Mikołaj
Szwajkowski Tadeusz
Vogl Jerzy
Warszylewicz Rudolf
Zakrzewski Jan

WYNIK EGZAMINU DOJRZAŁOŚCI.

Bauer Aleksander	Horowitzówna Chaje	Pytel Dominik
Baziak Eugeniusz	(pryw.)	Raczyński Stanisław
Berger Henryk	Hubert Julian	Remiszewski Marcei
Biliński Aleksy	Jagodziński Henryk	Rothfold Maurycy
Birkenfeld Majer	Jaskólski Tadeusz	Schlosserówna Reisel
Błaszkwicz Mikołaj	Jaworezykowski Bol.	(pryw.)
Bodian Jakób	Klahrfeldówna Joanna	Schnützer Jonasz
Borzemski Eugeniusz	(pryw.)	Skibiński Rudolf
Brenholz Zacharje	Kopeczyński Leon	Staniewicz Adam
Byk Szymon	Malicki Mikołaj	Stein Józef
Dębowski Czesław	Margulies Wigdor	Szumiński Mikołaj
Fedorowicz Adam	Paradowski Francisz	Szwajkowski Tadeusz
Feigenbaum Hire	Peller Zygmunt	Vogl Jerzy
Gardecki Maryan	Piech Rudolf (ekst.)	Weingarten Adolf
Haliczer Józef	Piechurski Mar. (ekst.)	(ekst.)
	Pohorecki Feliks	Zakrzewski Jan

Jednego ucznia publicznego reprobowano na pół roku, jednego eksternistę bez terminu. Jeden uczeń publiczny i jeden eksternista odstąpili od egzaminu.

WYNIK EGZAMINU DOJRZAŁOŚCI

Pytel Dominik	Horowiczówna Chaja	Janek Aleksander
Raczynski Stanislaw	(pity)	Jankas Eugeniusz
Rodasowski Marcin	Hubert Julian	Bogner Henryk
Rothfeld Henryk	Jacobiński Henryk	Blinski Aleksy
Schlösserowa Reisel	Jaskielski Tadeusz	Baranowski Miron
(pity)	Jaworskiowski Bolesław	Blaszkowski Miron
Schulzer Józef	Kahlefeldowa Joanna	Bobian Jakob
Skibiński Robert	(pity)	Borowski Eugeniusz
Staniewicz Adam	Kapczyński Leon	Bronski Stanisław
Stein Józef	Malicki Mikołaj	Byk Szymon
Szaniński Mikołaj	Margules Wladislaw	Bodowski Czesław
Szwajkowski Tadeusz	Parafjowski Stanislaw	Bedoniewicz Adam
Voigt Jozef	Peller Zygmunt	Bojendann Hirc
Wingarten Adolff	Piecha Józef (klat)	Gradowski Marcin
(klat)	Piechowski Jan (klat)	Halsner Józef
Zakrawski Jan	Pohorecki Feliks	(pity)

Lubego dnia publicznego ogłoszone na pol. roku 1917
 dnia egzaminu 1917. W tym celu ogłoszone 1917. W tym celu ogłoszone 1917.
 W tym celu ogłoszone 1917. W tym celu ogłoszone 1917.

THE LIST

Pytel Dominik	Horowiczówna Chaja	Janek Aleksander
Raczynski Stanislaw	(pity)	Jankas Eugeniusz
Rodasowski Marcin	Hubert Julian	Bogner Henryk
Rothfeld Henryk	Jacobiński Henryk	Blinski Aleksy
Schlösserowa Reisel	Jaskielski Tadeusz	Baranowski Miron
(pity)	Jaworskiowski Bolesław	Blaszkowski Miron
Schulzer Józef	Kahlefeldowa Joanna	Bobian Jakob
Skibiński Robert	(pity)	Borowski Eugeniusz
Staniewicz Adam	Kapczyński Leon	Bronski Stanisław
Stein Józef	Malicki Mikołaj	Byk Szymon
Szaniński Mikołaj	Margules Wladislaw	Bodowski Czesław
Szwajkowski Tadeusz	Parafjowski Stanislaw	Bedoniewicz Adam
Voigt Jozef	Peller Zygmunt	Bojendann Hirc
Wingarten Adolff	Piecha Józef (klat)	Gradowski Marcin
(klat)	Piechowski Jan (klat)	Halsner Józef
Zakrawski Jan	Pohorecki Feliks	(pity)

FILIA.

I. GRONO NAUCZYCIELSKIE.

1. Skład grona nauczycielskiego z końcem roku szkolnego 1908.

a) Nauczyciele przedmiotów obowiązkowych.

1	Siwak Michał , kierownik, uczył jęz. pol. w kl. Ia, hist. i geogr. w kl. IIIe	7
2	Borkowski Edward z. n. uczył jęz. pol. w kl. Ib, IIa, mat. w Ib, Ia, IIb, hist. nat. w Ib, IIIe	19
3	Czerwiński Feliks naucz. gosp. kl. IIb, uczył hist i geogr. IIa, IIb, IIIa, IIIb, IVb, i V	21
4	Cyran Wojciech z. n. gosp. kl. IVa, ucz. jęz. łac. w kl. IIIb, IVa, jęz. gr. w kl. IIIb, jęz. pol. w IIb	20
5	Gonec Stanisław z. n. gosp. kl. IIIa, uczył jęz. łac. w kl. IIa, IIIa, jęz. gr. w kl. IIIa	19
6	Gross Daniel naucz. gosp. kl. VI, uczył jęz. niem. w kl. IVb, V, VI, VII, VIII	20
7	Killar Jan z. n. gosp. kl. Ia, uczył jęz. niem w kl. Ia, Ib, IIIa, IIIb	20
8	Koestlich Roman naucz. uczył hist. i geogr. w kl. Ia, IVa, VI, VII, i VIII	17
9	Kurcz Józef naucz. gosp. kl. VII uczył jęz. łac. w kl. VI, VII, jęz. gr. w VII i VIII	20
10	Lubaś Franciszek z. n. gosp. kl. IIIe, uczył jęz. łac. w kl. Ia, jęz. gr. w kl. IIIe, jęz. pol. w IIIa, IIIc	23
11	Mikiewicz Apolinary egz. z. n. uczył geogr. w kl. Ib, jęz. niem w IIa, IIb, IIIe, IVa	21
12	Müller Władysław nacz. uczył matem. w kl. VII i VII, fiz. w kl. VII i VIII, log. w kl. VII psych. w VIII	16

13	Przewoski Jan prof. gosp. kl. Ib, uczył jęz. łac. w kl. Ib, V, jęz. gr. w IVb	18
14.	Resport Abraham egz. zast. naucz. gosp. kl. IIa, uczył matem. w kl. IIa, IIIe, IVa, IVb, VI, hist. nat. w Ia, IIa, IIb	21
15	Storczykowski Łukasz , nauczyciel gosp. kl. V, uczył. mat. w IIIa, IIIb, V, hist. nat. w IIIa, IIIb, IVa, IVb, V, VI	24
16	Szychulski Władysław profesor, gosp. kl. VIII, uczył, jęz. łac. w VIII, jęz. gr. V ^o i VI	15
17	Tyszkowski Bronisław , zast. naucz. gosp. kl. IVb, uczył jęz. łac. IIIb, IIIe, IVb	20
18	Ks. Urba Maryan profesor, uczył religii we wszystkich klasach	16
19	Wiakowski Kazimierz , egzam. zast. naucz., gosp. kl. IIIb, uczył jęz. pol. w kl. IIIb, IVa, IVb, V, VI, VII, VIII	21
20	Taubeles Samuel , dr. fil. prof. szk. realnej uczył religii mojżeszowej	8

b) Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1	Giedroyc Antoni , prof. szk. real. uczył jęz. franc.	6
2	Czerwiński Feliks j. w. uczył dziejów ojczyźtych	3
3	Koestlich Roman j. w. uczył dziejów ojczyźtych	3
4	Kraśnieński Franciszek , prof. szk. real. uczył rysunków	6
5	Mryc Teofil , prof. c. k. gimn. z jęz. wykł. rusk. uczył jęz. rusk.	8
6	Cichoń Władysław , uczył śpiewu	4
7	Czerwiński Feliks j. w. uczył kaligrafii	2
8	Domaradzki Antoni , naczelnik »Sokoła« uczył gimnastyki	12

2. Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 1907/8.

Przybyli do grona: 1) **Ks. Maryan Urba**, nauczyciel religii w seminarjum nauczycielskiem w Tarnopolu zamianowany rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 30. lipca 1907 l. 23116. 2) **Gross Daniel** z. n. w c. k. gimn. z pol. jęz. wykł. w Tarnopolu zamianowany rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 30. lipca 1907 l. 16707, 3) **Müller Władysław** z. n. w c. k.

VII. gimn. we Lwowie zamianowany rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 30. lipca 1907 l. 27859, 4) **Storczykowski Łukasz** z. n. w c. k. II. szkole realnej w Krakowie zamianowany rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie roz. c. k. Rady szk. kr. z dnia 30. lipca 1907, l. 17040, 5) **Czerwiński Feliks** przeniesiony jako z. n. z c. k. gimn. w Sanoku rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 17. września 1907 l. 43545 i zamianowany rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 24. stycznia 1908 l. 124, 6) **Kurcz Józef** z. n. w c. k. gimn. z pol. jęz. wykł. w Tarnopolu zamianowany rzeczywistym nauczycielem w tutejszym zakładzie rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 23. lutego 1908 l. 62370, 7) **Kucharski Eugeniusz** z. n. przeniesiony do tut. zakładu z c. k. gimn. VII. we Lwowie rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 13. lipca 1907 l. 30083, 8) **Killar Jan** zamianowany z. n. rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 17. września 1907 l. 23215, 9) **Wiakowski Kazimierz** zamianowany z. n. rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 17. września 1907 l. 23797, 10) **Resport Abraham** zamianowany z. n. rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 13. paźdz. 1907 l. 26923, 11) **Gonet Stanisław** zamianowany z. n. rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 25. paźdz. 1907 l. 46775.

Ubyli z grona pp. 1) **Bieńkowski Ludwik** przeniesiony do c. k. II. gimn. w Rzeszowie rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 24. lipca 1907 l. 22492, 2) **Osostowicz Józef** przeniesiony do c. k. gimn. VII. we Lwowie rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 13. lipca 1907 l. 30082, 3) **Klimek Andrzej** przeniesiony do c. k. gimn. w Trembowli rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 13. paźdz. 1907 l. 48611, 4) **Jaworski Józef** rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 22. listop. 1907 l. 54926.

Urlopy otrzymali pp. 1) **Przeworski Jan** na przeciąg 2 miesięcy dla poratowania zdrowia (rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 14. grudnia 1907 l. 57957), 2) **Kucharski Eugeniusz** na przeciąg drugiego półrocza (rozp. c. k. Rady szk. kr. z dnia 7. stycznia 1908 l. 61182 w myśl ok. z dnia 28 paźdz. 1907 l. 50322).

Rozporządzeniem z dnia 15. paźdz. 1907 l. 48421 przydzieliła c. k. Rada szk. kr. kierownika filii **Waleryana Hecka** do c. k. gimnazjum w Trembowli, poruczając mu kierownictwo tamtejszego zakładu. Równocześnie zaś poruczyła kierownictwo filii prof. c. k. gimn. IV. we Lwowie **Michałowi Siwakowi**.

II. PLAN NAUKI.

Ze względu na to, że przy nauce trzymano się ściśle istniejących przepisów, wyszczególnienie planu pojedynczych przedmiotów jest zbyteczne; dlatego podaje się jedynie wykaz lektury w językach.

a) Lektura łacińska.

- Kl. III. Corn. Nep. (Kłak) Vitae Arist. Cim. Miltiad. Themist. Epam. Hannib.
- Kl. IV. Caesar. (Terlikowski) Com. de. b. G. II. I. II. III. Ovidius. (Skupniewicz) Dwa ustępy z Metamorfoz.
- Kl. V. Livius. (Majchrowicz) ks. I. XXI. i prywatnie II. Ovidius. (Skupniewicz) Ustępy wybrane.
- Kl. VI. Sallust. (Sołtysik) De coniuratione Catilinae. Cicero. (Sołtysik) In Catil. I. Vergil. (Rzepiński) Ecl. I. VII. Aen. I. I.
- Kl. VII. Vergil. (Rzepiński) Aen. I. VI. Cicero. Pro rege Deiotaro (Bednarski), Laelius de amic. (Rzepiński)
- Kl. VIII. Horatius. Carm. I. 1, 4, 9, 10, 14, 22, 24, 26, 29, 37. II. 3, 7, 13. III. 1, 2, 3; IV. 7. Epod. 2, Satyry. I. 6. Tacyt. Annal. I. 1 — 15; 49 — 52; II. 41 — 44; 71 — 73; III. 1 — 9; 34 — 36.

b) Lektura grecka.

- Kl. V. Ksenofont. (Fiderer) Ustępy wybrane z Metam. i Cyrop. Homera Iliada (Fischer) ks. I. (II. prywatnie)
- Kl. VI. Herodot. (Terlikowski) ks. VII. Ksenofont. (Fiderer) Apologia Sokratesa 2, 4 (O wartości przyjaciół) Homera Iliada (Fischer) ks. VI. XVII. XXIV.
- Kl. VII. Demostenes. (Schmidt) Olyntyjska 1, 2. O pokoju. Homera Odyssea. (Jezienicki) ks. XV. I. 1 — 30 V. VI.
- Kl. VIII. Plato. (Lewicki) Apologia, Kryton. Sofokles. (Majchrowicz) Elektra. Homera Odyssea. (Jezienicki) I. XV.

c) Lektura polska.

Oprócz ustępów w wypisach i dzieł przeznaczonych na lekturę obowiązkową czytali uczniowie wiele najełniejszych utworów według wskazówek nauczycieli.

d) Lektura niemiecka.

- Kl. V. Heldensage. I. półr. Ahnfrau. II. półr.
Kl. VI. Räuber. (lek. szkol.), Götz v. Berlichingen (lek. dom.)
I. półr.
Herman und Dorothea. (lek. szk.), Emilie Galotti (lek. szk.)
II. półr.
Kl. VII. Jungfrau v. Orleans. (lek. szk.), Wilhelm Tell (lek. dom.)
I. półr.
Iphigenie auf Tauris. (lek. szk.) Fiesco (lek. dom.) II. półr.
Kl. VIII. Wallenstein. (lek. szk.) Maria Stuart (lek. dom.) I. półr.
Faust. (lek. szk.), Der Prinz v. Homburg (lek. dom.)

III. TEMATY do WYPRACOWAŃ PISEMNYCH.

(Tematy oznaczone gwiazdką opracowali uczniowie w szkole.)

a) z języka polskiego.

Klasa V.

Półroczce I. Skutki sporu Achillesa i Agamemnona. Dwór w Soplicowie.* Znaczenie Nilu dla storożytnych Egipcyan. Bohaterstwo Grażyny.* Jak spędziłem święta? Opis puszczy litewskiej.* (na podstawie »P. Tadeusza«) Dlaczego Pan Tadeusz jest epopeją?

Półroczce II. Przyczyny i skutki kolonizacji greckiej. Rozbiór sonetu A. Mickiewicza: »Stepy akiermańskie*« Widok z okna mojego mieszkania. Dziedzictwo Marka Czertwana.* Znaczenie drzew w przyrodzie. Typy społeczeństwa polskiego z XVIII w. w »Zemście Fredry* Jak mam zamiar spędzić wakacje.

Klasa VI.

Półroczce I. Losy Jacka Soplicy po zabiciu Horeszki. Jak zapatrywał się Długosz na swoje dzieło.* Zima idzie...* Ideał szlachecka według pojęć Reja. Treny a Ojciec Zadżumionych. Rola chórów w »Odprawie posłów greckich« Kochanowskiego.* Charakterystyka Paska.

Półroczce II. Drzewa w naszej poezji. Przyczyny rozwoju sielanki w literaturze polskiej w XVII. w.* Społeczeństwo polskie w XVI. w. Skrzetuski jako ideał rycerza i obywatela.* Wpływ klimatu na zdrowie. Poglądy Krasickiego na społeczeństwo polskie w XVIII. w.* Rozwój środków komunikacyjnych w ubiegłym stuleciu.

Klasa VII.

Półrocze I. Życie w zamku, dworze i zaścianku szlacheckim. (na podst. »P. Tadeusza«) Figury sfrancuziałych Polaków w »Powrocie posła.*«). O zadaniach prawdziwego koleżeństwa (w formie przemowy do kolegów.) Stanowisko Morawskiego w walce klasyków i romantyków.* Idea Konrada Wallenroda.

Półrocze II. Igrzyska Olimpijskie, a nowoczesne wystawy. Cechy romantyzmu w »Maryi« Malczewskiego.* Praca uszlachetnia. Zaleski i Goszczyński.* Tragiczność roli Wenedów.

Klasa VIII.

Półrocze I. Rozwój akeyi w »Ślubach panieńskich«. Rola Derwida w »Lilli Wenedzie.*« Rozwiniąć myśl, zawartą w wierszu Krasińskiego :

»Młodość jest rzeźbiarką
Co wykuwa żywot cały
Chociaż sama przejdzie szparko
Cios jej dłuta wieczno-trwały.«

Świat chrześcijański w »Irydyonie.*« Konrad i Kordyan.

Półrocze II. Stanowisko Pola w literaturze polskiej.* Na czym polega istota dowcipu.*

b) z języka niemieckiego.

Klasa V.

Ein Ausflug während der Ferien. Der Arme und der Reiche. Inhalt.* Der Herbst in unserem Lande. Rudolf von Habsburg. Inhalt.* Die Bedeutung der Phönizier im Altertum. Ballade vom zurückkehrenden Grafen.* Der Schluß des ersten Semesters. Die wahre Freundschaft. Nach Schillers Gedicht: Die Bürgerschaft.* Der athenische Staat während der Perserkriege. Der Taucher. Inhaltsangabe.* Die Vorboten des Frühlings. Die Kraniche des Ibykus.* Die Eroberungen Alexanders des Grossen. Die Lebensgeschichte des Jaromir (Ahnfrau).*

Klasa VI.

Die Beschreibung meines Geburtsortes. Reineke Fuchs vor Gericht.* Vorzüge der Jugend. Inhalt und Grundgedanke des Uhland'schen Gedichtes: Taillefer.* Die Bedeutung der Buchdruckerkunst für die Kultur. Der Vater. Nach Björnson.* Der Strom, ein Bild des menschlichen Lebens. Demut und Selbstüberwindung.

Nach Schillers Gedicht: Der Kampf mit dem Drachen.* Die Verschwörung Catilinas. Nach Salust. Glück und Glas, wie leicht bricht das. Nach dem Uhland'schen Gedichte: Das Glück von Edenhall.* Der Mensch im Kampfe mit der Natur. Der Wirt zum goldenen Löwen. Fine Charakteristik. Nach Herman und Dorothea.* Unrecht Gut gedeiht nicht. Emilie Galotti. Kurze Inhaltsangabe.*

Klasa VII.

Worauf hat man bei der Wahl eines Freundes besonders zu achten. Die Teilung der Erde. (Inhalt und Hauptgedanke.*) Wodurch erlangt ein Volk eine Weltgeschichtliche Bedeutung. Don Carlos in Aranjuez.* Das Feuer im Dienste des Menschen. Marquis Posa und König Philip.* Der Übergang vom Mittelalter in die Neuzeit. Klopstocks Bedeutung in der deutschen Literatur.* Der Verfall der politischen Freiheit Griechenlands: Nach Demosthenes. Gedankengang und Bedeutung des Schiller'schen Gedichtes: Das verschleierte Bild zu Sais.* Die Zeitmessung einst und jetzt. Der Charakter der Iphigenie. Nach Goethe.* Böses Beispiel verdirbt gute Sitten. Charakteristik der Jungfrau von Orleans.*

Klasa VIII.

Die Kulturvölker im Altertum. Talbot w, Burleigh. Vergleichende Charakteristik.* Überlegenheit Europas über die andere Erdteile. Der Prinz von Homberg. Charakteristik.* Meine Jugenderinnerungen. Die Entwicklung der menschlichen Kultur. (Nach Schillers Spaziergang.*) Wallensteins Lager. Ein Gemälde.*

c) Zadania maturalne.

Zad. pol. a) Która z przeczytanych powieści Sienkiewicza podoba mi się najlepiej i dlaczego?

b) Polska przedmurzem Chrześcijaństwa.

c) Jak sobie przedstawiam czytanie książki z pożytkiem.

Zad. łac. Przetłómaczyć na język polski Cicero Pro Murena XXVIII.

Zad. greck. Przetłómaczyć na język polski Platon Gorgias 524B — 525B.

IV. WAŻNIEJSZE ROZPORZĄDZENIA WŁADZ SZKOLNYCH.

(Podano w części administracyjnej Zakładu Głównego).

V. KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1907/8 rozpoczął się dnia 3. września 1907 uroczystym nabożeństwem w kościele O. O. Dominikanów.

Egzamina wstępne do kl. I. odbywały się dnia 2. września, do kl. II — VIII od 4 — 14 września.

Dnia 5. września wzięła młodzież udział w pogrzebie a dnia 6. września w nabożeństwie żałobnym za duszę ś. p. prof. Józefa Tabora.

Dnia 9. września jako w rocznicę śmierci ś. p. Cesarzowej Elżbiety odbyło się żałobne nabożeństwo za spokój Jej duszy.

Poprawczy egzamin dojrzałości odbył się dnia 18. września pod przewodnictwem JWP. Dra Franciszka Majchrowicza, c. k. krajowego inspektora szkół.

Dnia 4. października obchodził zakład Imieniny Najjaśniejszego Pana uroczystym nabożeństwem.

Dnia 13. listopada odprawiono nabożeństwo jako w dzień poświęcony św. Stanisławowi Kostce, patronowi młodzieży szkolnej.

Dnia 19. listopada odprawiono żałobne nabożeństwo za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

Dnia 3. grudnia urządzili uczniowie kl. VIII. w sali »Sokoła« Wieczór ku uczczeniu Trzech Wieszców.

Dnia 7. grudnia odbyło się nabożeństwo żałobne za spokój duszy ś. p. Stanisława Wyspiańskiego.

Dnia 15. stycznia 1908. zakończył życie we Lwowie wieloletni przełożony tutejszego gimnazjum ś. p. Jan Lewicki, Radaca Dworu, Inspektor szkolny krajowy. Za spokój Jego duszy odprawiono nabożeństwo żałobne.

Poprawczy egzamin dojrzałości odbył się dnia 28. stycznia pod przewodnictwem JWP. Dra Maurycego Maciszewskiego c. k. rady szkolnego i dyrektora gimn. I.

Dnia 1. maja odbyło się w kościele O. O. Dominikanów żałobne nabożeństwo za spokój duszy s. p. Andrzeja hr. Potockiego, Namiestnika i Prezydenta Rady szkolnej krajowej.

Dnia 4 — 6 maja odbył się pisemny egzamin dojrzałości. Egzamin dojrzałości ustny odbył się pod przewodnictwem JWP. Dra Maurycego Maciszewskiego w czasie od 21 — 25 maja.

Dnia 27. czerwca odbyło się żałobne nabożeństwo za duszę ś. p. Cesarza Ferdynanda.

W ciągu roku szkolnego przystępowała młodzież trzy razy do św. Sakramentów. Rekolekcyje wielkopostne odbyły się dnia 31. marca,

1. i 2. kwietnia. Egzorty wygłosił ks. prof. Maryan Urba.

Rok szkolny 1907/8 zakończono dnia 4. lipca uroczystem nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

Lisowski Stanisław

W ubiegłym roku szkolnym zmarł uczeń kl. VIII. Lisowski Stanisław, młodzieniec pilny, pracowity i pod każdym względem wzorowy. Młodzież uczestniczyła w pogrzebie i nabożeństwie żałobnem za spokój Jego duszy. Nad mogiłą tego młodzieńca przemówił ks. prof. Maryan Urba.

VI. ZBIORY NAUKOWE.

a) Gabinet Historji Naturalnej.

Zawiadowca : naucz. Łukasz Storczykowski.

W roku szk. 1907/8 zakupiono: 1) Pięć tablic geologicznych Dr. O. Fraasa wraz z tablicą ścienną praehistorycznego okresu kamiennego. 2) Skalę twardości w 10 stopniach z dyamentem w kasetce. 3) Dmuchawkę w kasetce z przyborami do badania minerałów w ogniu. 4) Lupe z rączką do demonstracyi szkolnej. 5) Zbiór 12 najważniejszych skał. 6) Zbiór modeli 24 najważniejszych grzybów jadalnych. 7) Felis domestica (kościec). 8) Gallus domestica (kościec). 9) Tropidonotus natrix preparat nastrzykany. 10) Salpa maxima afr. (preparat spirytusowy). 11) Echinus melo i Astropecten aurantiacum (praeparata suche). 12) Cztery wypchane ptaki: a) Falco subbuteo. b) Vanellus cristatus. c) Larus fuscus. d) Laurus ridibundus. 13) Statyw do próbki. 14) Naczynie miareczkowe. 15) Lampę spirytusową. 16) Trzydzieści pięć flaszeczek na najważniejsze odczynniki chemiczne.

Na drodze darów przybyło do zbiorów: Od prof. Dr. W. Schreibera: Anas ferina i Podiceps cristatus (2 preparata wypchane). Kościec człowieka niezupełny. Kościec ryby niezupełny. Zbiór nasion, złożony z 70 gatunków roślin i jedno pudełko owadów.

Od Dr. Topolnickiego: tasiemiec długocłonki we formalinie a od Dr. Birkeniolda dwa mniejsze, niezupełne okazy tego samego robaka.

Od uczniów : Schutzmann D. kl. VI. Czaszka konia niezupełna. Od Gottesmanna L. IVa dwie muszle *Strombus gigas* i jeden jastrząb wypchany. Od Breita J. IVa wiewiórka wypchana (*Sciurus vulgaris*). Płaskowski W. IVb ofiarował dwie czaple wypchane. Groszek Z. IVa wypchanego pluszcza korduska i wykopaną czaszkę ludzką. Goldberg IIIb skurupę żółwią (*Testudo graeca*). Eitelberg J. IVa zebrał i systematycznie zestawiał małe herbaryum. Lissowski kl. V spole-rował i wykończył dla gabinetu mały zbiorek krążków z naszych drzew krajowych, przyczem uwzględnił tylko przecięcia poprzeczne.

Zdolniejsi uczniowie klasy V i IIIa wykończyli w ciągu roku podług podawanych im wskazówek bardzo czysto i starannie 50 figur tekturowych, które już barwą samą uczą i dopomagają do zrozumienia najważniejszych zasad krytalografii.

Pod koniec roku wreszcie skompletowano zbiór 30 gniazd i jaj ptasich, zestawiony przez zawiadowcę gabinetu dla wykazania zmyślnej budowy gniazd ptasich u naszej ptasznicy krajowej.

Do wypchania wysłano : borsuka, zabitego w maju przez ucznia Langerę IIIa. dwie sowy płomykówki (dar Rothsteina ucz. VI kl.) Krasnowronkę (dar nadinżyniera P. Niedzielskiego). sowę *Athene noctua*, zastrzeloną i ofiarowaną dla gabinetu przez inżyniera P. Nowakowskiego i jastrzębia kroguleca (*Astur nisus*) schwytanego w maju przez ucznia Guttmanna V kl.

W tym roku wprowadzono poraz pierwszy w zakładzie na próbę vivarium w połączeniu z małym aquarium.

Vivarium pomieszczone było w oddzielnym pokoju, pozostawało pod ustawicznym nadzorem nauczyciela i dzieliło się na trzy części: część zoologiczną, botaniczną i aquarium.

Dozór w vivarium mieli uczniowie: Klar i Lissowski z V (część zoologiczna), Guttmann V (część botaniczna), Preczep IIIa (aquarium) a do pomocy zgłaszali się dobrowolnie i bardzo chętnie szczególnie: Skobalski II, Łabudzki IIIa, Guttmann IIIb, Stein IIIb, Klinger IVa, Breit IVa, Płaskowski IVb, Wojciechowski V.

Uczniowie inni klas II. do VI. wtęcznie interesowali się bardzo żywo vivarium toteż na pauzach i w godzinach popołudniowych było przeciętnie do 10 uczniów, których zachowanie się zwierząt interesowało i bawiło.

W ciągu roku trzymano w vivarium do 60 zwierząt, które w części były przez nauczyciela zakupione a w części przez uczniów dostarczone.

b) Gabinet historyczno geograficzny.

Zakupiono w r. 1907/8: 1) Haardt. mpa Alp. 2) Kiepert. Austro-Węgry. 3) Kuhnert. Cesarstwo Niemieckie. 4) Bamberg. Pół-

wysep Bałkański. 5) Bamberg. Półwysep Pirenejski. 6) Vlach. Trzy obrazy do nauki geografii. 7) Obrazy do nauki geografii w klasie pierwszej. 8) Hölzel. Cztery obrazy przedstawiające najważniejsze rasy. 9) Umlauft. Rozwój historyczny Austro-Węgier. 10) Spruner-Bretschneider. 10 map do historii średniowiecznej i nowożytnej. 11) Cybulski. Pięć obrazów do poglądowej nauki języka łacińskiego i greckiego. 12) Skioptikon.

Biblioteka dla nauczycieli. Zakupiono w r. 1907/8: 1) Allgemeine Weltgeschichte. 13. t. 2) Eisler. Wörterbuch der philosophischen Begriffe und Ausdrücke. 3) Kohlrausch. Lehrbuch der praktischen Physik. 4) Frick. Physikalische Technik. 5) Gloger. Encyklopedia staropolska. W darze otrzymano: Ks. Józefowicz. Egzorty niedzielne. Egzorty świąteczne. Rocznik egzort niedzielnych. Egzorty rekolekcyjne i pasyjne. Egzorty i przemówienia przygodne.

Biblioteka dla młodzieży. Zakupiono w r. szk. 1907/8 104 dzieł w 112 tomach. Miedzy innymi nabyto dzieła następujące: H. Sienkiewicz. Potop. Tenże. Ogniem i mieczem; A. Zaborowski. Światy zaginione; Elizeusz Reclus. Zjawiska ziemskie; Adam Krechowiecki. Najmłodszy; Eliza Orzeszkowa. Pisma. (4 tomy); Adam Szymański. Dwie modlitwy; Wacław Sieroszewski. Powieści chińskie; Morawska Z. Giermek książęcy, Jerzy Jaszczór Bażeński, Rotmistrz Wybraniecki; Teresa Jadwiga. Z przyszłości; Dygasiński. Wielkie łowy; Umiński. Biały mandaryn; I. M. Gwiazda Sudanu, Młody wygnaniec; Gębarski. Napoleon w Egipcie; Korzeniowski. Emeryt, Kollokacya. Biblioteka liczy obecnie 299 dzieł w 357 tomach.

VII. CZYTELNIĄ UCZNIÓW.

Założona w ubiegłym roku czytelnia rozwijała się pomyślnie. Zarząd spoczywał w rękach uczniów, nadzór zaś sprawował kurator z grona nauczycielskiego.

Czytelnia utrzymywała własną bibliotekę za fundusze składkowe. Członkowie schodzili się na pogadanki naukowe, odczyty lub zajmowali się wspólną lekturą.

VIII. FIZYCZNY ROZWÓJ MŁODZIEŻY SZKOLNEJ.

Nauka gimnastyki i zabawy na placu koło parku miejskiego pod kierownictwem p. Resporta, wycieczki w najbliższe okolice Tarnopola pod nadzorem nauczycieli wyrównywały do pewnego stopnia niekorzystne warunki umieszczenia zakładu. Do zabaw brak odpowiedniego boiska — może starania obecne dyrektorów tutejszych zakładów średnich będą uwieńczone pomyślnym skutkiem.

IX. FUNDUSZ NA WSPIERANIE UBOGICH UCZNIÓW.

DOCHÓD.

1. Pozostałość kasowa z r. szk. 1906/7	114 K. 32 h.
2. Za wypożyczone z „Pomocy kol.“ książki	45 K. 60 h.
3. Złożono do puszki	116 K.
4. Dochód z „Balu prof.“	70 K.
5. Datki	83 K.
	<hr/>
Razem	428 K. 92 h.

ROZCHÓD.

1. Podręczniki szkolne dla „Pomocy koleż.“	236 K. 80 h.
2. Ubrania dla 4 uczniów	84 K.
3. Uzupelnienie opł. szkol.	40 K.
4. Za pobyt w Zakopanem chorego uczn.	40 K.
5. Zapomogi i lekarstwa	18 K.
	<hr/>
Razem	418 K. 80 h.

ZESTAWIENIE.

Dochód	428 K. 92 h.
Rozchód	318 K. 80 h.
	<hr/>
Pozostałość kasowa	10 K. 12 h.

VII. CZYTELNA UCZNIÓW.

VIII. FIZYCZNY RÓZWÓJ MŁODZIEŻY SZKOLNEJ.

X. STATYSTYKA FILII.

	I		II			III			IV		V	VI	VII	VIII	Razem
	a	b	a	b	c	a	b	c	a	b					
1. Liczba uczniów.															
a) Z końcem roku 1906/7 było	41 ¹¹	43 ⁸	42	42	42	35 ²	32 ⁵	25 ¹	29 ¹	43 ³	48 ²	31 ⁴	28	481 ³⁷	
b) Uzupełnienie klasyfik. za r. sz. 1906/7															
Do egz. poprawczego przeznaczono	5	2	10	4	5	3 ¹	5 ²	9 ¹	6	10	11 ¹	3	6	79 ⁵	
" " " uzupełniają.	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	1	
Nie zgłosiło się uczniów	3	1	6	4	5	2 ¹	5 ²	8 ¹	6	9	12 ¹	3	4	4	
Egz. poprawczy złożyło	1	—	3	—	—	1	—	1	—	1	—	—	1	8	
" " " nie złożyło															
c) Ostateczny wyn. klasyfik. za r. sz. 1906/7	2 ³	7 ²	2	3	7	1	2	2	2	2	—	4 ¹	—	34 ⁶	
Otrzymało stopień celujący	33 ⁸	33 ⁶	29	35	31	32 ²	30 ⁴	20 ¹	27 ¹	31 ²	45 ²	27 ³	25	398 ²⁹	
" " " pierwszy	2	2	9	2	1	2	—	2	—	5 ¹	3	—	2	30 ¹	
" " " drugi	3	—	1	2	3	—	0 ¹	1	—	5	—	—	—	15 ¹	
" " " trzeci	50 ³	54 ¹	48 ¹²	50 ¹⁵	—	36 ²	40 ¹	39 ²	34 ⁶	57 ¹	39 ³	37	29 ³	549 ⁶²	
d) Z początkiem r. sz. 1907/8 przyjęto															
W ciągu roku szkoln. przybyło	15	17	10	20	1	4	8	—	2	2	1	4	2	7	
Na końcu r. sz. 1907/8 było	37 ³	38 ¹	38 ¹²	32 ¹⁵	—	33 ²	32 ¹	28 ²	34 ³	35 ¹	38 ³	33	28 ³	459 ⁶²	
2. Opłata szkolna.															
a) Opłatę szkolną złożyło:															
w 1. półroczu	23	19	16	9	9	6	8	6	7	19	11	15	7	113	
w 2. półroczu	14	9	5	12	8	15	9	10	16	30	11	19	7	165	
b) Od opłaty szk. było uwolnionych:															
w 1. półroczu	19	23	27	30	27	33	30	30	27	38	28	22	22	314	
w 2. półroczu	26	30	34	22	25	18	20	25	17	27	27	16	21	308	
c) Opłata szkolna wynosiła:															
w 1. półroczu K.	920	760	640	360	360	240	320	240	280	760	440	600	280	6200	
w 2. półroczu K.	560	360	200	480	320	600	360	400	640	1200	440	700	280	6600	
d) Opł. 27 przyw. za 2. półr. 1907	640	—	—	—	240	—	—	40	—	80	40	40	—	1080	
" 35 przyw. za 1. półr. 1908	80	—	680	—	200	—	—	280	—	40	80	—	40	1400	
Taksy za duplikaty świadectw K.	20 ^{1,60}	24 ^{2,00}	37 ⁹⁰	63	—	21	16 ⁹⁰	8 ⁹⁰	21	25 ²⁰	33 ⁹⁰	—	—	12	
Taksy wstępne wynosiły														659 ⁴⁰	

XI. KLASYFIKACYA UCZNIÓW.

za 2. półrocze 1908.

(oznaczeni wydatniejszym drukiem otrzymali stopień celujący.)

B). Filia.

KLASA I. A.

Abramzon Mowsza	Klecan Jan	Podhorzer Samuel
Bryk Józef	Kohn Natan	Raczyński Piotr
Chartiner Izak	Kopaczyński Józef	Raszbaum Marek
Chuwen Chaim	Kraśnicki Andrzej	Schmierer Samuel
Długacz Mojżesz	Langer Peisech	Steinholz Leib
Feld Fiszel	Linder Johel	Turski Antoni
Fried Henryk	Mannheim Zygm. pr.	Wórm Salamon
Hujda Władysław	Metzgerówna N. A. pr.	Zagórski Witold
Jarymowicz Aleks.	Nagel Emil	Ziemia Stanisław
Kaniuk Berl		

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3 uczniów, stopień drugi otrzymało 6, stopień trzeci 3 uczniów.

KLASA I. B.

Auerbach Marek	Jeczes Mojżesz Jekel	Prewerski Józef
Balwirczak Paweł	Kaczor Markus	Reis Markus
Bieganowski Teodor	Kanas Kazimierz	Sambor Markus
Bukowski Emil Józef	Kanas Władysław	Schatzberg Szulim
Friedmann Jakób	Kopaczyński Stanisł.	Schapira Abraham
Fruchtman Ignacy	Lande Leizor Perec	Spiegelglas Emil
Gärber Jakób	Kanner Juliusz	Topperzer Jakób
Geduldig Wiktor	Messinger Natan	Wachtłówna E. pryw.
Gezelt Adolf	Nakoneczny Franc.	Waldhütter Izak
Gross Zelman	Pineles Jakób	Wyspiański Tadeusz
Jaworski Maryan G.		

Dwóch uczniów otrzymało stopień drugi, czterech uczniów otrzymało stopień trzeci, dwom uczniom pozwolono poprawić egzamin po feryach z jednego przedmiotu.

KLASA II. A.

Axelrad Izydor
 Baczyński Romuald
 Bernsteinówna H. pr.
 Bluttreich Otto J. pr.
 Chamala Stanisław
 Czerniewicz Józef
 Dudek Józef
Eckstein Meschel
 Feilesówna Mina pr.
 Gardyasz Witold
 Goldapper Lazar
 Gottfried Rudolf pryw.
Guttmanówna M. pr.
 Hilfer Aron
 Hechel Jonasz

Imber Karol
 Kannerówna Chulie pr.
 Kelar Władysław
Kleiner Herman
 Klinger Hirsch
 Knie Chaim
Lejczak Szczepan
 Liebergall Chaim
 Marguliesówna M. pr.
Meller Szymon
 Piaseczyńska J. M. pr.
 Popiel Edward
Oroszówna J. M. pr.
 Rauch Stanisław
 Reitman Jüdel

Roniger Albert pryw.
 Schmer Edward
 Stanisławczuk Ludwik
 Sternschuss Norbert
Sułkowski Kazimierz
 Teitelbaum Uszer
 Tennenbaum J. pr.
 Tennenblatt Leizer
 Tomaszewski Maryan
 Tyczkowski Stanisław
 Weissglas Adolf
Wilczarowski Antoni
 Winkler Franciszek
 Wysogład Robert
 Mandelbaumówna F. pr.

Stopień drugi otrzymało 4 uczniów.

KLASA II. B.

Abramsohn Chaim
Apfelbaum Mojżesz
 Baumwol Jakób pryw.
 Bereźnicki Stanisław
 Demantówna H. pryw.
 Eichelberger Jonasz
 Fall Stanisław
 Freud Mojżesz
 Heilpern Julian
 Højchman Owszja
 Kandel Markus
 Krautówna H. pryw.

Krautstück Izrael
 Kycia Józef Marcei
 Lewitter M., D. pr.
 Margulies Abraham
Minczakowski Jan
 Nussbaum Paweł
 Pudles Jonas
 Reiss Artur pryw.
 Reiss Zofia pryw.
 Rendelstein Oskar
Rogalski Julian
Rosenblum H. pryw.

Rosenzweig Leon
 Safrien Wolf
Sapka Antoni
 Sawicka M., Z. pr.
 Schapira Izak
 Schor Henryka pr.
 Segal Sindel
 Sommersteinówna F. p.
 Tennenbaum B. pr.
Weber Abraham
 Włodarski Bronisław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2 uczniów, stopień drugi otrzymało 5, stopień trzeci otrzymało 5.

KLASA III. A.

Apfelbaum Jakób
 Bahyrycz Piotr
 Czyez Maryan
Dawidsohn Izrael
 Drucker Ajser
 Feldmann Benjamin
 Friedmann Izrael

Getter Samuel
 Horowitz Szachne
 Krawiec Józef
 Langer Izrael
Lewitter Izydor
 Łabucki Józef
 Markowicz Feliks

Oszust Mikołaj
 Preczep Emanuel
 Rauch Roman
 Reich Leon
Nussbaum Artur
 Nussbaum Natan
 Ostersetzer Mieczysł.

Schwarz Leopold	Segalówna Róża pr.	Stormke Władysław
Schwarz Salomon	Skowroński Marcin	Rothfeld Awigder
Schwarzapfel Wolf	Sobolek Jan	Schaffel Kohas

Stopień 2 otrzymało 2 publicznych i 1 prywat. Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2.

KLASA III. B.

Bander Kazimierz	Luka Zygmunt	Schächter Filip
Gerstenblüth Israel	Meersand Izrael	Stein Samuel
Goldberg Józef	Parnass Benjamin	Szczesny Kazimierz
Guttman Aron	Probe Fryderyk	Wahrhaftig Leib
Hirschorn Izak	Rapaport Chaim	Wallach Salomon
Hirschkowicz Israel	Rubinstein Jechil	Marguliesówna K. pr.
Lilker Leiser	Safrien Chaim	

Stopień drugi otrzymało uczniów 8, trzeci 2. Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu przenaczono uczniów 3.

KLASA III. C.

Aulich Kazimierz	Lüfschütz Chune	Rogalski Stanisław
Buchsbaum Szulim	Łomnicki Jan	Szmajuk Boruch
Gläsner Alfred	Marbach Mauryey	Schwarz Wolf
Grossfeld Markus	Margulies Mojżesz	Stein Jona
Kocoń Michał	Nisenbaum Zygmunt	Szychulski Jerzy
Kubasiawicz Ludwik	Ornatowski Jan	Zeiler Salomon
Kurzrock Dawid	Peczenik Mojżesz	Zomerstein Pejsach
Links Juliusz	Reitzenbein Leiser	Landauówna H pr.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 1 ucznia, stopień drugi otrzymało 4 uczniów.

KLASA IV. A.

Altschüler Feige pr.	Klinger Hersz	Szkodziński Jan
Attermann Szymon	Kofer Józef prýw.	Szczepański Jan
Axelrad Samuel	Lew Abraham	Skulski Emil
Bigda Kazimierz	Margulies Abraham	Szlapak Robert
Dein Laziel	Mojseowicz Włodz.	Tennenbaum Anatol
Dobrzański Antoni	Osuch Bronisław	Tunis Beinisch
Duda Wincenty	Pudles Sindel	Vogelbaum Gabryel
Eitelberg Józef	Rosenstrauch K. pr.	Vogelbaum Mordko
Gottesmann Leon	Silbermann Mojżesz	Zagrodney Karol
Heller Abraham		

Stopień drugi otrzymało uczniów 3, trzeci 3 uczniów, do egzaminu poprawczego przeznaczono 3.

KLASA IV. B.

Auerbach Józdf	Kamiński Jan	Raczyński Kazimierz
Balwirczak Józef	Kapan Jakób	Rechowicz Seweryn
Barg Maryan	Kowalski Wincenty	Reisberg Wolf
Beutel Chaim	Krawczyński Alex.	Rozenman Abraham
Biernat Jakób	Liebling Izak	Roth Leizer
Gottesmanówna F. pr.	Libmanówna A. pr.	Schiffermanówna M p
Gottesman Majer	Morgenstern Salamon	Schorr Dawid
Grünberg Chaskel	Peller Maurycy	Speiser Izrael
Hammer Rubin	Płaskowski Włodz.	Sperlńżanka Ema pr
Hartman Izidor	Pemeranz Józef	Woloszyński Kazim.
Josza Icko		

Stopień drugi otrzymał 1, stopień 3 otrzymało 3. Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2.

KLASA V.

Bagner Jakób	Hefter Juda	Seidmann Nachman
Balin Szulem	Holländer Michal	Sommerstein Selig
Baral Maurycy	Horowitz Salomon	Spittal Stanisław
Berger Secharjē	Hujda Antoni	Preczep Bruno
Bigda Józef	Janczewski Leon	Türk Maurycy
Bukowski Kazimierz	Klar Phöbus	Weinsaft Gustaw
Czaykowski Czesław	Kohn Abraham	Wojeiechowski Tad.
Czuba Błażej	Kristianpoler Salomon	Wysocki Władysław
Daniłowicz Jan	Lissowski Konrad	Zwerdling Hillel
Euglender Julian	Müller Leiser	Żabski Jan
Feldmann Dawid	Muszyński Józef	Żuliński Stanisław
Dressler Abraham	Oborski Ignacy	Holzer Mateusz
Guttman Leon	Pepis Leon	Blemer Zygmunt

Stopień drugi otrzymało 7 uczniów, stopień trzeci 1 uczeń. Ośmiu uczniom pozwolono złożyć egzamin poprawczy z jednego przedmiotu po wakacjach.

KLASA VI.

Adlof Artur	Heilpern Jerzy	Moroz Błażej
Anderle Ryszard	Hoszowski Jerzy	Niemiec Franciszek
Awerbach Anczel	Kalisz Jakób	Pańczyszyn Bronisł.
Baar Henryk Zygfryd	Krotki Teodor	Parnas Hirsch
Berger Maksymilian	Laszczyński Tomasz	Pelz Władysław
Fröhlich Süsie	Luka Józef	Pineles Oskar
Hammer Salomon	Mazur Michal	Pudles Boruch

Reis Samuel	Schutzman Dawid	Szymański Kazim.
Reiter Samuel Isak	Schwatler Abraham	Walków Onufry
Rotstein Fischel	Šilberg Maks	Wiejaczka Józef
Safrin Johan	Šwirski Jan	Zariczny Wilhelm

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu przeznaczono jednego ucznia, dwóch uczniów otrzymało stopień drugi, jeden stopień trzeci. Jeden uczeń uzyskał egzamin uzupełniający po feryach.

KLASA VII.

Adlof Włodzimierz	Figiel Michał	Muszyński Julian
Aszkenazy Mojżesz	Hollenberg Karol	Perlmann Abraham
Binder Robert	Koehler Stanisław	Pohoryles Ludwik
Bryk Stanisław	Kolkiewicz Zdzisław	Pudles Finkel
Dąbrowski Zdzisław	Krokowski Bolesław	Sobolak Lubwik
Domański Władysław	Lewites Jakób	Stein Benjamin
Dynes Jakób	Lieferant Oskar	Sygal Berisch
Felberbaum Abraham	Meersand Wolf	Winnik Tomasz

Stopień drugi otrzymało 5 uczniów, 4 pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po wakacjach.

KLASA VIII.

Axelrad Adolf	Lewinter Dawid	Rathauer Izak
Buksdorf Benzion	Lippe Chaim	Rathauer Salomon
Dworzański Tomasz	Łomnicki Maryan	Rubin Leibisch
Feldmann Dawid	Mazurkiewicz Stanisł.	Schmetterling Chaim
Gostkowski Zygmunt	Messing Dawid	Schützer Izak
Grossmann Dawid	Nachmen Jossel	Sommerstein Marcin
Herzberg Mojżesz	Pohorylles Markus	Tarnowicz Ignacy
Klinger Oskar	Pustelnik Ludwik	Tomeczuk Jan
Kosser Manio	Pydles Salomon	Türk Norbert
Lachowicz Wojciech		

WYNIK EGZAMINU DOJRZAŁOŚCI.

Axelrad Adolf
Buksdorf Benzion
Dworzański Tomasz
Feldmann Dawid
Gostkowski Zygmunt
Grossmann Dawid
Herzberg Mojżesz
Klinger Oskar
Kosser Manio
Lachowicz Wojciech
Lewinter Dawid

Lippe Chaim
Lomnicki Maryan
Mazurkiewicz Stanisł.
Messing Dawid
Nachman Jossel
Pohorylles Markus
Pustelnik Ludwik
Pydles Salomon
Rathausier Izak
Rathausier Salomon

Rubin Leibisch
Schmetterling Ch.
Schützer Izak
Sommerstein Marcin
Tarnowicz Ignacy
Tomczuk Jan
Türk Norbert
Landau Ludwik (ext.)
Flamówna Paje (ext.)
Flamówna Rachel (ext.)

Jednego eksternistę reprobowano na pół roku, jednego na rok.

